

4-29-2018

39 Sivas - Erzurum - Erzincan Courts Martial

Krikor Guerguerian

Follow this and additional works at: https://commons.clarku.edu/genocide_various

Recommended Citation

Guerguerian, Krikor, "39 Sivas - Erzurum - Erzincan Courts Martial" (2018). *Genocide (Various Languages)*. 39.
https://commons.clarku.edu/genocide_various/39

This Book is brought to you for free and open access by the Private Materials (Archive 2) at Clark Digital Commons. It has been accepted for inclusion in Genocide (Various Languages) by an authorized administrator of Clark Digital Commons. For more information, please contact mkrikonis@clarku.edu, jodolan@clarku.edu.

Տրամադրություն, կարգի, երկրի, բնակարան
Լուսինյան փողոց
Բ. օրինակ

DOSSIER
XXVII

1- W 372
W 373
W 374
W 375
—
W 377
W 378
W 379
W 380
W 380⁶
W 380^c
W 381
W 382
W 383?
W 384
W 385 +385⁶
W 386
W 387
W 388
W 389
W 390
W 391
W 392
W 397
W 394
W 395
W 396-79
W 397
W ? meth
W 398
W 399
W 400
W 401
W 402
W 403

W 570
W 569
W 5
W 567
W 566
W 565
W 564
W 563
W 562
W 561
W 560
W 559
W 558
W 557
W 556
W 555
W 554
W 553
W 552
W 551

W 572
W 571

M 372

Divan-ı Harb-ı Ürfi
Müdde-i Umumîliğine

hakkında muvakkat tevkif müzekkeresi yapılmış olan ve elan mevkuf bulunduğu anlaşılan Faik Efendinin tevkifinin veya gayrı muvakkatta tahvili icapedip etmediği hakkındaki âliyelerinin dahi beyanı zımında taktim olunmuştur.

24 Nisan 333.

Reis.

Maznunu aleyh Faik Efendinin zabıt vekili olmasına ve tahkikatın ikmal ve itmamı ise haylı vakte mütevakıf olup hükm intidadı mevkufiyet caiz olamayacağına ve diğer maznunlar dışarıda bulunup yalnız mümaileyhin mevkuf kalması muvafık olamayacağına binaen hakkındaki tevkif müzekkeresinin tecdidine mahal olmadığı mütalaasıyla iadeten taktim olunur.

5 Nisan 333.

Müdde-i Umumî:

Şefik.

Müdde-i Umumîni balayı mütalaası vechle mümaileyh Faik Efendi hakkındaki tevkif müzekkeresinin tecdidine lüzum görülmediğinden serbest bırakılarak icabında celp edilebilirmek üzere istihdam edeceği kıtanın inbası için Sivas nokta kumandanlığına müzekkere tastirine karar verildi.

7 Nisan 333.

Reis:

Mustantık:

Ali Sabri.

Tahliye olunan Faik Efendinin berayı vazife talim-
gâhlar Ser tabibî Binbaşı İlhami Beyin nezdine verildiği
evrak meyanındaki Sivas nokta kumandanlığının 8 Nisan 333
tarih ve 568 numaralı berkenarından anlaşılma ile indel icap
oradan celp edilmek üzere buraya şedh verilmiştir.

10 Nisan 333.

Mülga firka 9 divan-ı harb-ı örfi heyeti tahkikiye-
sinden müdevver işbu evraka ait tahkikat kaldığı noktadan
ileri götürülerek ikmal edilmek üzere nazarı mütal^azadan
geçirildikte Erzurum ve Trabzon sevkleri esnasında mal ve
şahslarına teaaruz maddesinden dolayı mezkür heyeti tahki-
kiyece üçyüzotuzbir senesi Ağustosunda bidayetden icra edilen
işbu tahkikat evrakının aynı fiilin ve fakat zaman ve mekyan
ve sureti vuku itibarıyla başka başka olan diğer maddelerin
evrakıyla yalnız içlerinden bir veya bir kaç şahsın her iki
veya üç vakıada feren zi medhel olması hasebiyle tevhide
yoluna gidilerek ve bu meyanda mesela medhel olması ve vali
gibi zatı muhakemeye alınmaları merasimi mahsuse-i kanuniye
tabi zevat haklarında dahi bila merasim tahkikata devam
edilerek cümleside nakıs ve işte öylece pürüzlice bir hal
veşemilde kalmış ve esasen tahkikatın bidayetinden berzu
usulu muhakemat-ı cezaiyenin 48 ve 59 uncu maddeleri mucii-
bince müdde-i umumînin rey ve mütalaa-ı hiç aranılmamış
olduğu görülmesine binaen evvel emrde kimler hakkında
ve hangi bir cürmden tefriken veya tevhide tahkikat veya
takibat icras-ı ve kimlere müteallık mevaddın istizanı

lâzım geleceğini müşir iddianame tanzimi için beyanı mütalaa buyurulmak üzere evrak maa teferruat müdde-i umumîlik memuriyete âliyesine taktim olunur.

31 Mayıs 333.

Sivas Divan-ı Harb-ı Ürfi

Heyeti Tahkikiye Reisi:

Binbaşı Mustafa.

İşbu evrak ve teferruat-ı serapa mütalaa ve tetkik olunup esna-i isticvapatta isimleri sebk eden mebus ve vali gibi zevatın şumdilik tahtı muhakemeye alınmalarına bir esbabı kanuniye hiss edilmediğinden eşhası menkulenin sevkinde memur olan mazbut el ism jandarma zabiti ile Teşkilât-ı Mahsusa ofradı hakklarında eşhası menkuleden alınıp hazine-i celileye teslimi iktiza eden mebalığı külliyeyi zimmetlerine geçirmek suretiyle vazife-i memurlerini sui istimal etmelerinden dolayı hakklarında ibtidar olunan tahkikatın tevhidden itmam ve ikmalı heyeti âliye-i tahkikeyeden talep ve iddia olunur.

17 Haziran 333

Möhür: Sivas Divan-ı Harb-ı Ürfi

Müdde-i Umumîliği:

Sami.

M 373

Nezkib İmamı Yusuf Ziya Efendinin

ikinci ifadesi: 17 Mayıs 332.

Nezkibin içinde Ermenilerin araba ve eşyasını alı-
koyduklarını gördüm. Bunu emr eden Saadi ve Canib. Beylerdir.
Ermenilere o arabalardaki eşyadan istediklerini almağa mü-
saade ettiler, anlerde alabildiklerin aldılar. Yol olmadığı
için arabaları ve alamadıkları eşyayı brakdılar. Bu eşya
caminin yanındaki odalara vazi edilid, fakat defteri yazıl-
madı, o odaları Saadi Bey ve jandarma mülazimi Sivaslı Mühet-
tin Efendi möhürlödiler, sonra yokarda arz eyledğim vechle
Halit ve Ahmet Efendiler gelip yine ~~axadaxaxbiriküirdilerax~~
~~hakkı~~ muntazam eşyayı yüklenip götürdüler, eski eşyayı tek-
rar o odalara birikdirdiler, hatta onlar o kadar eskidirki
kokuyor, tahsildar Hafız Ahmet Efendi möhürlemiş idi, sonra
Ahtik nahiyesi müdürü Erzincanlı Nuri Efendi açtı ve fakat
kirli ve pis bir takım eşya bulduğu için, tekrar kapadı,
möhürledi ve elyevm orası möhürlü bulunuyor, Nezkib hari-
cinde ve civarında vuku bulan işlerden malumatım yoktur.

-Gerek Şaban Ağaya ve gerekse Nezkib eşrafına

veya diğerlerine bu eşyadan bir hisse ayrılımadımı?

-Hisse ayrıldığını görmedim ve bilmiyorum.

-Kâzımil Ağa namında bir çete-i biliyormusun?

Onun ötede beride eşya sattığını gördümmü?

-Orada gördüm, Nezkipte bir kaç gün eylendi. Nezkib
kariyesinde bir şey sattığını görmedim, yalnız bir karı
saklayacaktı. Kaymakam Rıfât Bey haber aldı. O karıyı

buldurdu, sevk etti.

-Ermenilerin eşyası meyanında ne gibi dikkatı
celp eden kıymetli eşya var idi?

-Bizi camiye kadar sokmadılar. Etrafı jandarmalarla
ihate ettirdiler, yalnız uzaktan Çimış müdürü Halit Efen-
dinin elinde uzun uzun nushe gibi gümüşden mamul bir şey
parladığını gördüm, başka bir şey görmedim. Ahmet ve Halit
Efendi eşyayı sevk ettikleri vakit kilim, yatak, çorap örü-
lecek ip, ayak kabı, kadın fistanları, erkek elbisesi gibi
şeyler var idi.

17 Mayıs 333.

Nezkip İmamı:

Möhür: Yusuf Ziya.

Mustantık,

Âza,

Reis.

Maa teferruat tevdi edilen işbu evrakin tetkiki ile
gerek isticvap edilmiş ve gerek isticvap edilememiş olan
maznunlar haklarında gayrı muvakkat tefkif müzekke/releri
tastiri hakkında mütalaa-i âlilerinin beyanına müsaade bu-
yurulmak üzere fırka 9 divan-ı harb-ı örfisi müdde-i umumî-
liğine taktim olunur.

12 Agstos 32.

Möhür: Divan-ı Harb-ı Örfi

Heyeti Tahkikiyesi.

Cereyanı tahkikata nazaren evrakı tahkikiyede esa-
misi sebk eden Kemah kazas-ı bidayet reisi olup tahvilen
Erzurum istinaf âzalığına tahvil olunan ve hala Kayseride

müşaviri adli veziyifiyle muvazzaf bulunan Necip Bey ile Sivasın Gemerek nahiyesinde hicretten bulunduğu anlaşılmanın Erzurumlu Necati Efendinin istina be suretiyle ifadeleri alındıktan sonra tevkif hakkında beyanı mütalaa olunmak üzere Dokuzuncu Kolordu heyeti tahkikiye riyaseti âliyesine iadetin taktim olunur.

13 Teşrinievvel 332.

Fırka 9 Divan-ı Harb-ı Müdde-i Umumî:

Mehmet Zöhdî.

Balade mutalaada beyan buyurulan Necip ve Necati Beylerin ifadeleri zabt edilerek ifadat-ı mezküreden tevellüt eden diğer cihati-ın ikmal için de icap edenlere yazılmıştır, gerek isticvap edilen ve gerek henüz isticvap edilmemiş olan maznunlardan tevkiflerine kâfi delail cem edilmiş olanlar ve tevkif müddeti mürür edenler haklarındaki mütalaa-rının beyanı zımında müdde-i umumîliğe tevdi olunur.

3-11-32.

Möhür: 9 Kolordu Divan-ı Harb-ı Ürfi

Heyeti Tahkikiyesi.

Netice-i tahkikatta tevkif hakkında beyanı mütalaa olunmak üzere tahkikatın devam ve ikmal mütalaaıyla ma-merbutat iadeten taktim kılınır.

21 Mart 333.

Müdde-i Umumî:

Şefik.

M 374

Ermenileri Saadi Bey alıp gittiğinde yine bu bavulu muhaza etmek üzere bir iki nefer kalmış. Saadi Bey avdetinde bavulu bulmamış. Kâşki bu 750 (yediyüzelli) lira gay^olsa di, bu bavul gayp olmazsa idi, diye söylemiştir.

-Halet Beyin Ermeni kadınlarını evinde sakladığını yokarda söylediniz. Kaç % kadın ve kimler idi?

- Kendi konağında hizmetçi namıyla yedi sekiz kadın veisçi sıfyetiyle de onbeş kadar vardır. İsimlerini bilmiyorum, nerili olduklarını da bilmeyorum, elyevm bir kısmı yine Halet Beyin evindedir.

-Kilisede Saadi Beyx Canip Beyler tarafından teharrî edilen Ermenilerin üzerinden düşen bir çok sigara çakmaklarının da siz mektebte toplamışsınız, öylemi?

-Mektep kapusunu açık bırakılmışlardı, cüzdan, tabaka, kibrit, sigara kâğıtı, çakmak gibi şeyler dolu idi, herkes gitip alıyordu. Kürt çocukları, jandarma, ehali gelip alıyordu. bende on on bir tane çakmak, dört tatne tütün tabakası aldım, ötekine, ki berikine hediye ettim, bende çakmaklar kalmadı.

Kemahta mukim Jandarma Bölük kumandanlığında

Mütekait Mülazım-ı evvel:

Ahmet Rüşti.

Nezkip kariyesi imam-ı ve mezkür kariyeden iki saat mesafede bulunan Şunki kariyeli müteahiz çocuklu okur yazar, otuz dokuz yaşında Fazıl Oğullarından Yusuf Bin Mustafanın badel tahlif ifadesidir.

16 Mayıs 333.

Nezkipten bir çok kafileleri geçti,

bunların parasını zikiymet eşyasını alan oldumu?

-Saadi, Canip ve Mirza Beylerle jandarma mülazımlarından Kâmil Efendi, Arif Efendi ve Sivas jandarma zabitanından Mühettin Efendi; ve Küçük zabıt mektep muallimi Hamdi Efendi var idi. Kafilelerin sevkine ekseria bu Efendiler memur olurlardı. Nezkipten geçeyr giderlerdi, bir şey alıp almadıklarını ben görmedim.

-Bir çok öküz araba eşya bırakılmıştı, bunlarıda görmedinmi?

-Çimene müdürü Halit Efendi, Erzincan Meclisi İdare âzasından Ahmet Efendi Nezkiye goldiler, bu eşyanın iddihar edildiği caminin kurbindeki iki mektebi açdılar, iki ufak altmış dokuz yük yüklendi, Nezkipten çıkıp nereye geldiği bilmiyerum. Uhtik nahiyesi müdürü Kemahlı Kadri Efendi arabaları istedi. Kamaha gönderdik, öküzleri ise, çeteler götürmüşler, öküzler 85 (seksenbeş) arabanın öküzüdür.

-Ali Bey bir çok Ermeni kadınlarını evinde

saklamış imiş. Bundan maflumatın varmı? yoksa...

-Bilmiyorum, hatta bir vakit bunları Tulu-i Bey aradı. O vakit Sadık Beyin hanesinde ihfa edildi. Biz Kehtahta altı saat mesafede bulunuyoruz. Bundan hiç malumatım

9
yaktır.

-Şaban Efendinin evinde Ermeni kadın yokmutur?

- Yalnız onbir yaşında hizmetçi sıfetiyle alınmış bir kız vardır.

16 Mayıs 332.

Nezkip Kariyesi İmamı:

Yusuf Ziya.

Nezkip kariyesindeⁱ şubattan itibaren muhtarı olup Nezkipli müteahiz çocuklu, okumak yazmak bilmiyen, elli bir yaşında Şeyh Süleyman Oğullarından Aziz Bin Şabanın ifadesidir.

16 Mayıs 332.

-Sizden evvel Muhtar kim idi?

Elyevm nerededir?

-Zazaoğlu Mehmet Ben İbrahim idi. Muhtarlık bir senedir. Sene hitam bulunca, beni yaptılar. Merhum elyevm köydedir.

-Ermeni kafileri Nezkıpten geçdiklerinde,

bunların mal ve eşyasına tearruz eden oldumu?

-Ben o vakit orada keyfsiz idim, hiç bir şey görmedim. Bir şeyden malumatım yoktur.

-Şaban Ağanın hanesinde Ermeni kızları var imiş.

Kaç tanedir?

-Onüç on dört yaşında bir kız vardır, başka bir Ermenikadın yoktur.

16 Mayıs 332.

Nezkip Kariyesi müdürü.

Reis, Aza,, Mustantık.

M 375

- Kemani ne edersiniz yapacak idiniz?
- Erzurum Ermeni kafilesinden üç mediciye^{ye}/aldım çal-
maçak idim demiş.
- Terzi Nişan~~ı~~dan aldığınız eşyayı hanenizde
sattırmakta olduğunuz anlaşılıyor zabithanesi
mağaza halına çevirilirmi ~~xx~~ zemindeki sualı
cevaben.
- Terzi Nişandan yüz lira alacağım var idi, ~~mak~~ nak-
ten tahsili mümkün değil idi, bil zarure bu paraya mukabelen
eşya aldım. Eşyalarda kadın eşyaları idi. Haberim olmadan
familyam bir miktar satmıştır, mütebakisi hanemde duruyor...
demiş.

Numara 7

İstiktaknamenin 104inci sahifesinde:

Erzurum Ermeni kafilesinin Erzincandan EGINE kadar
sevkinde memur olan Erzincan zabıt jandarma taburunun birin-
ci bölük kumandanı mülazimievvel Süleyman Efendi ile Erzurum
seyyar jandarmasından birinci bölük kumandanı vekili Zabıt
namzedi Tefvik Efendilerin yol yaptırmak üzere yüs seksen
arabandan behir araba başına yarımşar lira aldıklarına ve
muahheren her bir hane için kiraya tutulan hayvan bedeli
olarak, dörder beşer lira alınıp Eginde mekkârecilere veri-
lecek iken mekkâreciler firar ettiğinden yeniden para toplā-
nıp mezkür paralar Egin kaymakamı tarafından istirdar edile-
rek mekkâreceleri tevzi edildiğince ve bu gibi emniyeti sui

//
M 375

İstimal ettiklerine dair hot be hot Ermeni ~~mekruh~~
kafilesine memur Erzincan komiser muavini Veli Efendinin
24 Agustos 331 tarihli jurnalı üzerine icap edenler celp
ve isticvap olunup Egin ve Arapkır kaymakamlığıyla
mahabere edildi vurud eden evrakı tahkikiyeye rabt edilen
cevaplara nazaren araba parası olarak toplandığı beyan edi-
len meblağ miktarı usulen tehakkük edememiştir. Zabıt vekili
Tevfik Efendinin İsmail Onbaşıya teslim etmiş olduğu yirmi
altı Osmanlı lirasıyla, bir altun saat, bir gümüş sigara
tabakası alınıp hükûmete teslim edilmiştir, evrakı istic-
vabiyenin beşinci sahifesini mülâzımıevvel Süleyman Efendi
fırar eden katırcı Çemenli Deli Halilin yüz seksen lira
aldığını bildiriyor isede, elli üçüncü sahifede merkum
Çeçenli Deli Halil yüz elli lira alıp katırcılara tevzi
ettiğini bildirmiş ve katırcıların esamisini mübeyyen bir
kıta lista ita etmiştir katırcılar jandarma kumandanlığın-
dan 1 Eylûl 331 de talep edilmiş isede henüz virud etmedik-
lerinden isticvapları icra kılınamamıştır, evrakı istic-
vabiyenin on yedinci sahifesinden yirmi altıncı § sahife-
sine kadar olan ifadelerine nazaren Erzincan sabık jandarma
kumandanı Yüzbaşı İsmail Efendinin hanesi taharri edilerek
zuhur eden bir Rumanya filentesi ile sürmesi bir aded Rus
tüfenki alınmış ve cephaneye memurlığına teslim edilmiştir,
bundan başka bir çanta deruninde zuhur eden paıranın cins
ve miktarı kendisinden sual olundukta kâmilen Osmanlı ola-
rak- seksen beş lira olduğunu ifade etmiş ve filhakkıca

mıktarı mütabık gelmiş isede, içinde bir İngiliz lirasının bulunması heyetce şüphesiz da-i bulunduğu cihetle İngiliz larası alınarak divan-ı harbca hıfz edilmiş ve mütebaki seksen dört lira bir yüzbaşıda bulunabilmesi ihtimalına mebni kendisinde bırakılmış isede ta'mikine ihtiyac görülmüştür. Mülazımievvel Süleyman Efendinin hanesi hükümet tarafından tehari edilmek emvalı metruke komisyonınca alınan eşyanın listesi rabt edilmiştir, yüzbaşı İsmail Efendi ordu kumandanlığından ve mülazımievvel Süleyman Efendi dahi divan-ı harb-ı örfiden çağırılmış olduğundan ve mesele zaten divan-ı harb-ı örfiye ait olduğundan bu evrakın takımıyla Erzurumda divan-ı harb-ı örfiye tevdi hususuna müttefiken karar verildiğini mübeyyin işbu mazbatamız bil tanzim arz ve taktim kılındı.

24 Teşrinievvel 331.

Hususi Divan-ı Harb Reisi:

Kaymakam (Möhür) Mehmet Fehmi.

Âza: Binbaşı:

möhür: Mehmet Galep Ben Hasan.

Âza: Kolağası:

Möhür: Ali Ekber.

Âza Yüzbaşı:

Âza Yüzbaşı:

M 377

Kemah kazasını Ahtik mevkiinin takım kumandanı Erzincan zabıt jandaromasından Zabıt namzede Nizamettin Efendinin hiyet muvaccesinde zabt edilen ifadesidir.

6 Eylöl 331.

Sual: Hüviyetiniz yazınız.

Cevap: Erzincanın Kemah kıtas-ı Ahtik nahiyesi takım kumandanıyım, ismim Nizamettin, pederimin ismi Mustafa, memleketim Onya.

1 Nisan 331 tarihinde Dersaadet jandarma zabıt mektebinden neşeyet ettim.

Sual- Yalnız bağdan bir heybe dolusu altun ve zikıymet eşya götürmüşsin. Bu heybeyi nereden aldın, içinde ne var idi? Sonra kime teslim ettin? Makbuz aldınız mı? Beyan eriniz.

Cevap- Tarih ve gününü hatırlamadığım bir gün tahminen alaturka saat on beş raddelerinde sabık tabur kumandanı İsmail Efendi bendenizi çağırtdı, dediki Gümüşhane jandarmaları kafileden para alarak bir heybeye koyup onbaşlıları tarafından heybenin ağzıları temhir edilmiş Başçavuş Halit Efendiyi ve bir suvari dahi olarak, git heybeyi getir deyerek bendenize emir etti. Bendenizde Halit Efendiyi ve iki suvari alarak ve heybeyi temhir eden onbaşıyla alarak Yalınız Bağlara gittim. Yalınız Bağda bir odada hakikaten içi dolu ahzı möhürlü bir heybe gördük, bir kaç çuvalda eşya vari idi. Biz eşyaları mekâreye tahmil ederek muhafız bir suvari terfiken gönderdim. Heybeyide Halit Efendinin hayvanının terkisine $\frac{1}{2}$ oturak ve bir suvari de yanımızda olduğu halde avdet ettik. Saat yarım

raddelernide jandarma dairesinin önüne geldik. Tabur kumandanı ile merkez bölük kumandanı Süleyman Efendi polis dairesinin önünde bize bekleyor idi. Heybeyi alarak tabur kumandanının omasına götürdük, tabur kumandanı Süleyman Efendi, bendeniz, zabıt vekili, arkadaşım Ahmet Namik Efendi olduğu halde heybeyi açdı, ufak ufak torbalar içerisinde bir takım zi kıymet eşyalar çıktı, (Nizamettin) ez cümle saat, küpe, yünük kemer, gümüş tabaka, sigara ağızlıkları gibi bir takım zi kıymet eşya idi, iki mendil de ufak paralar var idi. Gice olmak münasebetiyle sathi surette bakarak tekrar ufak torbalarla doldurup paranın kasasına koydu, teslim ettiğine dair makbuz almağa lüzum görmedim, zira Süleyman Efendi ile Namik Efendiyi icabında şahit göstereceğime emin idim.

Sual- Heybeyi kasaya koyduğunuz zaman ahzını möhürledinizmi yoksa açık mı idi?

Cevap- Heybe ile kasaya koymadı, zaten eşya ve paralar torbalar ve mendil içinde konmuş idi. Bu torbaları kasaya koydu. Torbaların ahzı möhürlü değildi.

7 Temmuz 331.

Nizamettin.

~~Ağaslaklara gibi bir takım zi kıymet eşya idi~~

Zabıt jandarma mülazımı Süleyman Efendinin ifadesinden iktibas olunur. İfade tarihi: 10 Teşrinievvel 331.

Sahfie 77den başlar.

Sual- İki top beyaz dülbendi nereden aldın?

Bunu ne yapacak idin?

Cevap- Cibinlik yapmak için aldım. Meclisi İdare âzası Agop Efendiden aldım.

Sahife 82:

Sual- Yaz geldikten sonra cibinliğin sana ne lüzumu vardır? Ermenilerin hicreti bidayetinden bu güne kadar beş mahtır. Şimdiye kadar niçin cibinlik yapmadınız?

Cevap- Elim deymedi, yapmadım.

Sual- Kırk dört sandayayı ne yapacak idiniz?

Cevap- Üç oda tefriş edecek idim.

Süleyman.

Süleyman Efendi ve daha bir takım efrad mevcut olduğu halde muayene etmişler, sekiz yüz kuruş getirip tabura teslim ettiler, makbul mukabel maliyeye teslim edildi, birde mevcut bulunmadığım bir zamanda yine bir taharriyat yapılmış iki bin beş yüz kırk sekiz (2548) kuruş ve 29 Temmuz 331 tarih ve 3 numaralı bölüğün müzekkeresiyle alınıp maliyeye teslim edilmiş.

Sual- Hanenizde gümüş yıldız bilezikli bir tüfenk var imiş, ne oldu, nereden aldınız?

Cevap- Ben bunu eczacı Mehmet Efendiden aldım, bunu bana hediye suretiyle verdi, memlekete gönderdim.

İsmail.

Kuruçay jandarma takım kumandanı sabıka Selim Onbaşidan zuhur etmiş olan eşya listası-1.

Sahife 58-60.

Aded

106	Osmanlı lirası,
2	Rus lirası.
3	Fransız lirası,
	İngiliz lirası,
58	20 aded Rus bankotı behiri manettir.
1	Altun kordon boyundan asma,
1	On Halka bir sırada altun bilezik,
1	Altun lastikli bilezik.

- 1 Deve tüyünden mamul batanya.
- 1 Kıya Gümüş kuşak (bel küşağı).
- Kıye, yarım kıye sıkletinde enva gümüş altun takım alat-ı.
- 2 Bıçak,
- 1 Binck esb,
- 1 Boyundan asma bıçak,
- 1 Baş için ipck çarşaf,
- 2 Pelz^erin biri erkek biri kadın işi,
- 1 Terki heybesi ma çamaşur dolu,
- 8 Çift beyaz yun çorap,
- 128 Gümüşden mamul kaşık,
- 2 Altun fincan,
- 1 İnce beş altı dizim,
- 2 Sabun,
- 3 Revolver Amerikan karadağ,
- 1 Kahve deyrmeni,
- 6 Kahve takımı,
- 1 Fil dişi türbin,
- 1 Çift çizme,
- 1 Furça,
- 1 Gümüş tabaka,
- 1 Su matarası gümüşden,
- 1 Altun veznesi,
- 2 Gümüşden mamul tel akçe çantası,
- 3 Yarım kıyelik firenk el çantası,
- 1 Batmanlık Firenk el çantası

- 1 Kehrüba tesbih 33 adedli,
 3 Şişe lavanta,
 1 Altun makras (makas).

Bunlardan ibarettir, Efendim, ben Kuruçay jandarma takım kumandanlığında müstahtim idim, mahalli mezküre memur gelen tabur kumandanı sabıki İsmail Efendi derhal dairede Refahiye bölük kumandanı Hafız Ali Efendi ve Kemah bölük kumandanı Mustafa Efendi ve mülazim Nizamettin Efendi hazır oldukları halde üzerime taharri ettiler, aynı zamanda üzerimde on lira kadar zuhur edip aldı baade hanemi garazane bir suretle taharriyatla balade gösterildiği vechle iyneden ip- liye kadar bütün bütün mahvıma sebep oldu.

(Sual) Bu eşyadan senin olduğunu bilen varmidir?

(Cevap)- Hükümetin onbeş dakika mesafede kafilenin bulunduğu mahelde herkes kimi yatak ve kimi yorğan ve saire almakta olduğu bir sırada bende lüzumu olan şeyleri ehven fiyatla aldım, fakat mahaliden küllü ademler var isede isimlerini ve alırken kimler olduğunu hatırdan çıkmış, yalnız bir kaç şey alırken Çiftlik kariyeli Salim Bey ve nufus memuru Lûtfi Efendi görmüştür.

3 Temmuz 331.

Onbaşı Selim.

Hayvanatıyla birlikte açılmaksızın doğruca teslim edilmiştir, mezkûr paranın efrad üzerinden ahzında neva namivi dahi tabur odasında mevcut bulunmakta idi, bu babde Gümüşhane redif taburıylada muhabere cereyan etmiştir, oradan tahkik edilebilir.

(Sual) Bu heybeyi size getirmişler, sizde taadat etmeksizin kasaya koymuşsunuz, kasa yalnız sizin tarafınızdan açılmış, ne için komisyona teslim etmediniz?

(Cevap)- Heybe heyet huzurıyla açılıp taadat edildikten sonra emvali metruke komisyonu henüz teşekkül etmediğinden da emri mutasarrıfi kasada hıfz ettim, kasanın başka müftahı olmadığından dolayı kendimde kalmıştır, bu gün taburun bile iki üç bin lirası şahsımda kalmıştır, zira zabit yoktur.

(Sual) Heybe geldii vakit akşam imiş, taadad edememişsiniz, muvakaten kasaya koymuşsunuz, ertesi günü başkasıyla taadad ettinizmi? Komisyon kaç gün sonra teşekkül etmişti? Bu para kasanızda kaç gün kalmıştır?

(Cevap)- Akşam dahi olsa, hükûmette kalmayorum, bütün tabur dairesi kapalı bulunuyor, bu halde ertesi günü bile olsa heybe möhürlü olduğu cihetle ve üç neferden memhur heybeyi heyet huzurıyla açıldığından dolayı şüpheyi da-
~~ikmaz~~ olamaz. Komisyon teşekkülü ise vali Beyin teşriflerinden bir kaç gün akdendir, ne olacağını komisyon bile

kesdirmediğinden dolayı müteaddid defalar almaktan istigna ve muhafaza edemediklerinden dolayı müteaddid defalar makama müracaatı edilmiş ilk defa olmak üzere emvali metrukeye teslim edilen eşyanın bir kısmının henüz ilmuhaberi alınamamıştır, onun için bir buçuk mah kadar kasamda kalmıştır.

(Sual)- Kasanın anahtarı madamki sizdedir, diğer birsininde möhürlemesi lâzımdır. Buna ne için riayet etmediniz?

(Cevap)- Süleyman Efendiden başka zabıt olduğundan ve kendileride daim surette takipte bulunduğundan ve tabur kâtibi mevcut olmamasından dolayı bizzarur tabur parası bile şahsı damin yedinde kalmaktadır, silah endazındada böyle kasa möhürlenmek için ayrıca bize bir emir vurut etmiştir.

İsmail.

(Sual) Bu heybeyi getirmiş olan efrat nede jandarmasındandır, haklarında ne muamele yapılmıştır?

(Cevap)- Jandarma efradı ~~Şiran~~ Şiran ve Killit efradıdır, zabıtları diğerlerini elde etmek üzere girip avdet etmemesinden dolayı tahkikat icras-ı taburı kumandanlığına batelgraf bildirilmiştir.

(Sual)- Çemenli mulla Bekirden eyice kıymetli bir yüzük alınmış, bundan haberiniz yokmu?

(Cevap)- Bekirden değil, Çerişoğlu Ahmet Efendiden katırcılardan almış olduğu bir yüzüğün Çemen müdürünün ihbarı üzerine alınıp müdafaa-i milliye şübe reisi Macit Beye teslim edilmiştir.

(Sual) Erzurum murahhası ile Hasankale papazının iki büyük para çantasında ne kadar para zuhur etmiş ve nereye teslim edilmiştir? Mücevheratın ne gibi şeyler çıkmış nereye teslim edilmiştir?

Sahife 48.

(Cevap) Buna dair malumatım polis komiserliğinden istifsar buyurulması, çantalar anın vasıtasıyla muayene edilmiş, müdafaa-i milliyeye teslim edilmiştir, kendim kâtiyen görmedim.

(Sual) Fayton ve hayvanlarının ne olduğuna dair malumatınız ne ise beyan ediniz.

(Cevap) Polis dairesi vasıtasıyla gönüllü menzil katarına teslim edildiğini işittim.

....

Sual)- seyahet için gelen Ukranyalıdan bir revolver almışsınız, ne yaptınız?

(Cevap)- Ba emri mutasarrıfı ordu karargâh zabıt vekili Tahsin Efendiye makbula mukabile verilmiştir.

(Sual)- İmalathanedeki Ermeniler muaheren Sansadaki yol taburına nakl ettirilmişdi, bunların üzerineden esna-i sevkte bir çok para alınmış, kimler aldı? Miktarı ne kadar idi? Nereye teslim edildi?

Sahife 49

(Cevap)- Bunlardan yalnız bir kafileden komisyondan tayin edilen Meclisi İdare âzasından Ahmet Efendi bölük kumandanı

İsmail

M 380

(Sual) Tahkikatta getirdiğin paraları kendi parana karıştırdır mı idin?

(Cevap)- Evvet, karışdırır idim.

(Sual) Karışdırman sui zannı mucip olmaz mı?

(Cevap)- Sui zannı mucip olamaz zira alına n paralar mahalinde tanzim edilen evrakı nakd ile alınmış, ol vechle maliyeye teslim edilmiştir.

(Sual)- Karışmamak lazım gelir idi. Nasıl karıştı?

(Cevap)- Paralar kıymetleriyle zabt varakalarına derc edilmiştir, evrak meşdana çıktığı vakit İngiliz lirasının yüz yirmi kuruş hesabıyla alındığını göreceksiniz.

(Sual)- Demek İngiliz lirası sizin midir?

(Cevap)- Maliyeye haricden alınan paralar tamamen teslim edildiği cihetle benimdi.

(Sual)- Sivasa Tokada eşya gönderirdiniz mi?

(Cevap)- Hayır, katiyen göndermedim, hemşerim ve birader merhumun ailesi nezdine gönderilmiştir.

(Sual)- Tokattan gelirken hiç eşya getirmedi, diyorsunuz, bu iki seccadeyi nereden aldın?

(Cevap)- Bu seccadenin ikisin kanunısanide sukı Sultanide bir hanımın terakesinden Azlamazade Ahmet Efendi vasıtasıyla ve divan-ı muhasebet Macit Bey hazır olduğu halde yüz kırk beş kuruşa alıp şahıx siyahı dahi yine Oturakçılardan aldım, diğerinide çocuklar Vandan gelirken getirdiler.

Sual- Sandıkları ararken altun saat, küpe, yüzük gibi şeyler varmı dedim ne varsa burudadır dediniz, halbuki kadınların üzerinde Diyarbekir kari gibi altun heyver bir aded altun saat ve bir çift bilezik, beş lira, bir çiçek, iki yüzük zuhur etti, bunları ne için sakladılar?

(Cevap)- Kadın eşyasının nerede olduğunu erkek bilemez, saklaması çocuktan korkusuyla saklamış, sabahlayın gidecekleri için hepsini bir yere toplamışlar heylleri Diyarbekirde beş liraya kendim aldım. Diğerleri bir kısmı Sivas işidir, ben Kürdistanda bulunduğum zaman Sivasta yapıdırılmış saatta kendilerinden sualda bu kerre İranda şehit olan biraderim yüzbaşı Abdurrahman Efendinin olduğunu anladım.

(Sual)- Biri büyük, biri küçük iki aded mavzer tüfengi bulunmuş, bunları nereden aldınız?

(Cevap)- Rus tüfengi birde bunun suvarisi mevcut olduğu halde Eczacı Mehmet Efendi'den aldım, vali Bey ile Cincikede endakta vali Bey son derece Köhne dediğinden dolayı def et ben sana bir tüfenk gönderirim deye, söz verdi, beş altı gün akten Tokatlı Hasan namında birisinin~~ye~~ verdim, aldı götürdü, o biriside kendisine yanı Mehmet Efendiye iade etmek üzere evde duruyor idi, o birisininide Balkan harbindan getirdim, fişengi olmadığından dolayı kullanamadığından Mehmet Efendi'den bu tüfengi aldım.

(Sual)- Esliha-i memnuenin depoya teslim edilmesi lazım gelmezmi idi?

(Cevap)- Ben seyyar memuruyum, her vakit silâh taşımaya mecburum, şimdiye kadar taşıyorum, hususiyle şu sıra ehaliden bile miri eslihasından gayri % eslihanın alınmasıyla zımında ordunun bile emri ~~mevzu~~ mevcuttur.

(Sual)- Mülazımievvel Süleyman Efendi Yalınız Bağdan Ser çavuş Halit zabıt vekili Nizamettin Efendiler vasıtasıyla bir heybe dolusu nakd ve zi kıymet eşya yirmi yük eşya-i sariye göndermiş, heybe dolusu nakd ve zi kıymet eşya bin sekiz yüz lira tahmin edilir imiş, size bunları ne vakit getirdi, ne yaptınız?

(Cevap)- Evvet Mülazımievvel Süleyman Efendi ve Nizamettin Efendi Halit Çavuş yanlarında yedi sekiz nefermevcut olduğu halde Yalınız Bağda Gümüşhane efradından Hüseyin Onbaşı möhürüyle temhir edilmiş bir heybe para ve heliyat gündüz tabur odasına getirdiler. Kâtip vekili mülazımievvel Süleyman Efendi ihtida eden Namık Efendi emir neferim Yakup birlikte olduğu halde tasdad ettiler, nakd olarak on iki bin beş yüz kuruş teferruat-ı tabur dosiasinde muharrer zi kıymet eşya alınıp Maliyeye teslim edilmiştir, eşyada yirmi yük gelip doğruca emvalı metruke komisyonu henüz teşekkül etmediğinden dolayı müdafaa-i milliye cemiyeti şübesine

M 380 (b)

Erzincan jandarma alayının ikinci Erzincan taburının Kemah bölük kumandanı Mülazımievvel Rüştü Efendinin badel tahlif ifadesidir.

16 ~~17~~ Mayıs 1332.

(Sual)- Hüviyetiniz söyleyiniz.

(Cevap)- İsmim Ahmet Rüştü Efendi, pederimin ismi Halil, şöhetimiz yoktur, İstanbulun Koca Mustafa Paşa kurbinde Silivri Köprü Caddesinde Arabacı Bayazıt muhallesinin 68 numarada hanesindeyim, elli üç yaşındayım, mütehülüm, üç çocuğum vardır, gönüllü olarak 1298 senesinde dahili silki askeri oldum, 1304 senesinde mülazimi sani, 1324 senesinde mülazımievvelye terfi ettim, 13330 senesinde tekaitliğim geldi, Kamahta ikâmet ediyorum, çünkü oradan müteehilim.

(Sual) Ermeni kafelelerinin Kamahta hiyni sevkte mer-kununun para ve zi kıymet eşyasını alan oldumu, var ise kimlerdir?

(Cevap)- Ermenilerin malını, eşyasını ğasp edenler ç e t e l e r d i r, bunlardan birincisi Halet Beyin maiyetinde Erzurum taraflı Kâmil Ağadır. Bu Kâmilin Ermeniler üzerinden eşyasını ğasp ederken görmedim, fakat demet ile ellerinde kondura olduğu halde Kamahta kahveden kahveye giderek sattığını gördüm, bunlardan başka gümüş ve maaden saat ve köstekte sattığını gördüm, dört beş tanede yüzük geçdiriyor idi, ikincisi bir kaç kafelinin döküntüsüyle bir iki kafele Mirza Efendi isminde bir zuvarı mülaziminin tahtı

muhafazasında olarak Enzincandan Kemaha geldi, bu kafileden evvel gelen kafilelere ehali yani Kemah ehali girip çıkardı kendi paralarıyla bazı eşya alırdı, bu kafilenin Kemaha muvaselatında her tarafı jandarma ile ihate edildi, ehalinin girip çıkmasına mümanaat olundu, yalnız Halet Bey, kaymakam Rıfât Bey, Jandarma Mülazimisanı Gözlüklü Mastafa Efendi diger bir Mustafa Efendi var idiki gözlüklü değildir, oda Jandarma Mülazimisanıdır, bu ol vakit Kemaha yok idi. Müstantık Mustafa Efendi, ç e t e efradı girebiliyor idi, Halet Bey evvelce her ne suretle olursa olsun almış olduğu ve x evinde sakladığı/^{Ermeni/}kadınlarını Kâmil Ağa vasıtasıyla bu kafilenin içine soktu ve bazı eşya alıverdi, barhanenin (kafile) geldiğinden iki yahut üç ay sonra polis kadro hariclerinden Hüseyin Efendi tarafından bir zat barhaneye gitmiş, merkep çalmış, Mirza Efendi tarafından döyülmüş, saatında vefat etmiştir. Bunu işittigimiz için o tarafa gitmiş idik fakat kordon dahiline girmedik, haricde kaldık, Hüseyin Efendi ise kordon dahilinde

Mülazim evvel:

Ahmet Rüstü.

Kemah Jandarma Bölük Kumandanı Mülazimievvel
Ahmet Rüstü Efendinin bakiye-i ifadesidir.

Kordon dahilinde yatmış ölmüş bulunuyordu ve müzayumum ve diğer zevat geldi muayene ettiler, yazdılar, çizdiler, Mirza Efendiyi tahtı nezareti aldılar. Bundan sonra Ermeni erkeklerini ayırdılar, kiliseye götürdüler, kimin emriyle kim götürdüğünü bilmiyor isemde, bunların kilisaya doldurulduğunu gördüm. Bunlar yedi yüzü mü k mütecavuz idi, iki yahut üç gün kilisa içinde bulundular, üçüncü yahut dördüncü gicesi saat iki raddelerinde bahçemde otururken mektepte bir gürültü işittim, mektebe yakın gittiğimde mektebin içinde bir çok sesler oluyordu "Ermenice konuşulduğu için anlamayordum", pencere az yüksek olmak hasebiyle nerdivanla pencereye çıktım. Hava gayet mahitap lakin içerideki eşhası tanımak kabil değil idi, ara sıra koridorda bulunan kapu açılarak koridordaki lambanın ziyasıyla içerideki eşhası görür ve dışarıdan bu eşhası getirip götürən ç e t e efradını görür idim Kâmil Ağadan başkasının ismini bilmiyorum, taharrüyat odasında Ç işaretli odaya setre pantolon dümelerinin/ katl edilen Ermenilerin/~~kaharrüyat odasında dümelerinin~~ açık olduğunu gördümki bunda hatta avret yerlerini bile tahari ettiklerini istinbat ettim, o gece Ermeniler kamilen soyuldu, ferdası günü sabahlayın bütün Ermenileri ikişer ikişer düzdüler, evvelden Kaymakam Rifât Bey nezdinde görmüş olduğum ve ismi Saadi Bey deye öyrendiğim genc bir Efendi

kilisaya geldi, o Ermenileri sevk ettiler, Saadi Beyde bir kaç ç e t e d e muhafız olarak bunlarla gitmişler, jandarma olmak hasebiyle gözlüklü Mustafa Efendi ile görüşürüm o vakitta ~~66kiddax~~ öteden beriden açdık mümailoyh mülazimisanı Mustafa Efendi "Gözlüklüdür Kürtlerin takibine gitmiş gayp omuştur".

Esna-i mükalemede gice icra edilen taharrüyatta yedi yüz elli lira kadar nakd olarak zuhur eylediğini söyledi zi kıymet eşya başkacadır göya bu parayı Saadi Bey almış ve müdafaa-i milliye cemiyetine verileceğini söylemiş ilavetinde bunu buraya hükûmete teslim etmediler na yapmal^ı ıyım deye bana sordu. Bende meseleyi izah eder bir takr^{ir}ir kaymakama verip ^{takrird}vermediğink tabura veriniz dedim, fakat takr^{ir}ir verip vermediğini bilemem.

Mustafa Efendinin rivayetinde nazaren Saadi Bey barhaneden bir bavul almış kilisaya götürmüş en emniyet ettiği iki neferine teslim etmiş, Ermeniler kilisada iken o iki neferde orada yatarmış.

Ahmet Rüşkü.

M 381

Üç yüz seksen liraya nasıl satıldığını bilmiyorum, eczacı Mehmet Efendiden İpekyan Sarkis Efendinin eşyasını ve eşya-i beytiyesine kâmilten andığını işittim. Meçikyanın eczahanesini, Meçikyanının eczahanesini, camii kebir karşı-sındaki eczahaneyi dün bir fiyatla aldığını işittim, paraları da göya tebiid oldukları mahale ileride göndereceğini işittim.

Sahife 33-34

Erzurum Seyyar İkinci Tabururun Birinci Bölük Kumandanı Mehmet Tefvik Efendinin ifadesi hulasesi. 27 Agustus 331.

(Sual)- Erzurum Ermeni kafilesini EGINE götürmeye memur olmuşsun, birde Erzincan Jandarma Sabit bölük kumandanı Mülazimievvel Süleyman Efendi memur edilmiş benim bölüğünde kaç nefer var idi? Süleyman Efendinin bölüğünde kaç nefer var idi?

(Cevap)- Benim kendi bölüğünden kırk dört nefer var idi, Süleyman Efendinin bölüğünden ise bir suvari neferi ile piyade 8 neferi var idi, bunlardan birisinin ismi Dursun, diğerinin ismi Eginli Kâmil idi, benim bölüğünden Memişoğlu Osman Çavuş, Ahmetoğlu Hasan Amasya, Hasanoğlu Osman, Hasanoğlu Osman Erzurum, Mehmetoğlu Rıza Erzurum, Akifoğlu Mehmet Erzurum, Hasanoğlu Şamil Erzurum, Mehmetoğlu Temir Karahisar, Mustafaoğlu Mehmet İzmir, Radvanoğlu Osman Karacak

Mülazim Süleyman Efendinin

28 Agustos 331 tarihinde

zabt edilmiş olan ikinci ifadesinde

İstintaknameminin 20inci sahifesinden 22inci sahifesi nihayetine kadar 30uncu sahife 69 sahifeye takip ediyor.

Hanesinde zuhur etmiş pek çok eşyanın üzer beşer makinaların ve bazı altunların ve zi kıymet eşyanın nereden tedarik edildiğ^e dair bazı şeyler söylemiştir.

Erzincan Zabıt Jandarma Kumandanı Yüzbaşı

Sivaslı İsmail Bin Hacı Mahmutın 34inci

sahifesinde başlayan ifadat mazbatasının

bir kısmı iktibas olunmuştur.

(Sual)- Tokattan buraya geleli kaç ay oldu?

ve gelirken ne miktar ne kadar eşya getirdiniz?

(Cevap)- 331 senesi kanunusanisinin 25inc^e/de Erzincana geldim, yanımda kırk lira ve mutasarrıf Memduh Beyde yirmi lira alacağım var idi, alacağımı aldım, şu halde altmış liram var idi, eşya olarak bir seyyar karyolam, bir ayı postı, bir Sivas seccadesi, bir heybe, bir hamçı ve çamaşur ve saireden ibarettir.

(Sual)- Cüzdanınızda zuhur eden naktın miktarını sorduk, seksen beş lira dediniz, İngiliz lirası varmı sorduk, hayır dediniz, halbuki bir İngiliz lirasıyla seksen dört Osmanlı altını çıktı, İngiliz lirasını nereden aldiniz

Altmış liranın üstünü nasıl artırdınız?

(Cevap)- Ecnebi lirası katiyen bir taraftan almadım, bu defaki tahkikatta altı yüz lira kadar bir meblağ getirdim, bunlar meyanında ecnebi paralarında mevcut idi, olabilirki kendi paramla birlikte taşıdığım için karışmıştır, altmış liranın üst tarafı olan yirmi beş lira sırf maaşımdan artmıştır, bir yüsbaşıyım, ben iki yüz kuruş maaşım vardır, kendimde burada mücerred olarak bulunuyorum, katiyende bir tarafa on para göndermemişim, bundan artmıştır.

Süleyman.

M 382

Üzerinde zuhur ettiğim ederek taadat ettiğim bu on beş jandarma hakkında hiç bir muameleyi yapılmadan mutasarrıf Bey bunları Gümüşhaneye gönderdi.

(Sual)- Bunları ba makbuzmı teslim ettiniz?

(Cevap)- Hayır, bunları bila makbuz teslim ettim. Parayı taadad ettik, diğerlerini taadad etmedik, çünkü gümüşhaneye gittiğim vakit geçmiş idi, yani akşam olmuştu, taadad ederek kasaya koydular, kasaya koyarken Namık Efendi ve Kemah bölükü zabıt vekili Nizamettin Efendi mevcut idi. Parayıda taadad edemedik, çünkü parayı tahminen bin sekiz yüz lira idi, diğer eşyayı vakit geçmişti olduğundan taadad edemedik, para ve eşya tahminen bin sekiz yüz lira ve daha ziyade tutuyor idi, heybe deruninde bu parayı Yalınız Bağdan buraya olyevm Kemahta müstahtim zabıt vekili Nizamettin Beyle olyevm Erzincanda müstahtim suvari baş çavuşu Halit mahalli mezkürden getirdiğiler çünkü ben o vakit hasta idim. Eşya ve para mukabilinde makbuz alamadığının esbabı ise tabur kumandanı yüzbaşı İsmail Efendi ile birlikte efrad üzerinden teharrî ile toplanan akçe ve sair eşya Yalınız Bağdan gelen heybe ziyadesi dahi yalnız jandarma kumandanının möhürüyle memhur kasaya konuldu, iki yüz lirada Mahsurlu Ekren kariyesinden İman Kemal Beyden alınmış, bu parayıda jandarma kumandanı yüzbaşı İsmail Bey aldı fakat maliyeye verilip verilmediği mechulumdur, yokarıda 120 lirayı Zabıt Jandarma kumandanı İsmail Beye teslim ettiğimizde yanımızda yokarıda ismi zikr olunan Nizamettin ve memuren zabıt vekili Saymınlı Namık ve

birde Erzincan Hakimi ve birde bendeniz orada idiler, yalnız heybenin gece gelmesinden dolayı hakim Efendi orada mevcut değil idi, diğer yokarıda ismi muharrer Efendiler orada idi, bu para ve eşyalar kasas-ı İsmail Efendinin kendi möhrüyle memhurdur.

(Sual)- Bu eşyanın kaç gün sonra bir yere teslim edildiğini dair haberin varmı?

(Cevap)- Ertesi günü. jandarma kumandanı yüzbaşı İsmail Efendi ile Mecit Bey geldiler. İsmail Efendi kasayı açdı, yüzüklere, saatlara ve saireye baktılar, kasaya koydular, sonra yüzbaşı İsmail Efendi kasayı kilidledi, gittiler, artık ondan sonra nereye teslim edildiğini bilmiyorum.

(Sual)- Yüzbaşı İsmail Bey ile Mecit Bey yüzüklere, saatlara baktıkları vakit deftere kaid etmedilermi?

(Cevap)- Hayır. yine kaid etmediler.

(Sual)- Tabur kumandanı Yüzbaşı İsmail Beyin sair yerlerden getirdiğini işittinmi?

(Cevap)- Kuruçaydan para getirdiğini işittim beş altı yüz lira kadar para getirmiş diyorlar, nereye koydu-
kax gunu nereye teslim ettiğini bilmiyorum.

Silâh hakkında suala civaben:

Sahife 25.

Rahimen müdürü Halit ve müdafaa-i milliye cemiyetinde müstahtim Ahmet Efendiler ramazan günü saat onbir buçuk raddelerinde Ermeni arabası içerisinde üç adad Amerikakârı kısa suvarı mavzeri ile küllüyetlî cephanesine doğru mutasarrıf Beyin hanesine götürdiler

oradanda birisini Erzurum defterdar Beyine vermişler bir adedini Erzincan muhasebecisine, bir adedinide Erzincanda eczacı Mehmet Efendiye verdiklerini işittim.

Sahife 27.

(Sual)- Ermeni eşyalarını kimlerin hanesine taşıdığı hakkındaki suale cevaben:

Lebyan Artin Efendinin eşya ve mobilya takımı tahminen altı yüz lira kıymetinde eşyası kâmilen belodiye reisi Halit Efendinin hanesine taşındığını gördüm, arabacılar sordum, tüccardan Hacı Yusuf Efendi üçyüzseksen liraya göya Mıçıkyan Efendide alacağım var deyerek üç haneyi ~~ş~~ ma mobilya eşyasıyla tapu çıkarmak şartıyla üç yüz liraya satun aldığını kendi ağzından işittim. Bunlar bü gün iki bin lira kıymetinde iken bunun böyle

ve Gümüşhane ambar memuru 71 Ömer Efendinin neferi Davut 72 ve Gümüşhane menzili efradından 71 Mehmet dirki ol vakit benim maiyetimde idiler ve Mazlum Onbaşı namında bir neferdir deye ifadede bulundu.

9 Mayıs 332.

Maznun: Maznun:

Mirza Mazhar. Keçeli Saadi.

Mustantık: Aza: Reis:

Ali Sabri. Reşit. İsmail.

Mirza Efendi salından içeri duhul ederek Kemahta Saadi Beyle refiklerinin mektepte Ermenilerin nakd ve zi kıymet eşyalarını aldıklarını sofada gördüğü heyeti tahkikiye jandarmalarından Osman dahi müşahede ettiğini söylemesiyle Osman celp olunarak ledelsual ismi Osman, pederinin ismi Mehmet Ali, 22 yaşında, Maçka kasabasından, Erzincan zabıt jandarma taburunun Kemah bölüğü efradından olduğunu ve mani-i şhadet bir halı olmadığını söylemesiyle usulen tehlifi icra kılınarak zabt edilen ifadesidir.

9 Mayıs 331.332.

Bundan evvelki sahifede evsafı mazbut jandarma

Osmanın ifadesi.

Sual)- Geçen sene Temmuz ayında Kemahta kilisaya haps edilmiş olan Ermenileri dörder beşer mektebe götürülmüş orada bulunan Mülüzim Saadi ve Erzurumlu Canip, Doktor Fuat Beyler üzerlerini taharrı ederek nakd ve zi kıymet eşyalarını alıyorlarmış, bu hususta malumat ve meşhudatın

ne işe söyle.

Cevap/- Ben ol vakit bazı perakende Ermeni çocuklarının mevkuf buldukları mektepte muhafız idim, bu gün burada gördüğüm Saadi Bey tanımadığım bir zabitle kilisada mevkuf bulunan Ermenileri çıkararak üzerlerini taharri ederek nukud ve zi kıymet eşyalarını alarak bir mendile doldürüp Halet Beyin konağı tarafına gittiler..

Sual)- Bu Ermeniler nerenin Ermenileri idi ve ne kadar idiler?

Cevap)- Trabzon kafilesinden yüz kişi kadar idiler. Mirza Efendi getirmişti.

Sual)- Tahrirat-ı nerede yaptılar?

Cevap) - Kilisanın önündeki bahçesinde yaptılar, bende bulunduğum mektebin divarının arkasında seyir ediyor idim çünkü divar âlikaktır.

Sual)- Seninle beraber bu halı gören başka kim vardır?

Cevap)- Ben orada nöbetçi idim, gördüm, yanımda başka kimse yoktu. Ben Gemerek nahiyesinden Kemaha posta götürmüş idim, o sırada arkadaş az olduğundan beni orada nöbete çıkardılar, iki saat bekledim, nöbetin hitamında ederek Gemerğiye gittim, beş on gün sonra müdürlü Kemaha geldim, Mirza Efendiyi jandarma dairesinde mevkuf gördüm, evvelce geldiğimde mevkuf değil idi.

Sual)- Bu Saadi Bey ve refikleri birde mektepte Ermenileri söymüşlar.

Onu ben görmedim, ihtimalki oda başka kabileler
olsun.

İfadeni tasdik et.

Ederim.

Şahit:

Möhür: Mehmet Osman.

Yoksa başka başka paketlermidir diye Mirza Efendiye soruldukte ben meselei Cezin nahiye müdürü Tulu-i Beyden işittim, otuz altı bin yahut yirmi altı bin kuruşluk işitmiş idim, o hususta Tulu-i Beyden izahat alabilirsiniz.

Sual)- Tercandaki Ermenilerden refiklerinizle beraber dört bin lira para aldığınız beyan olunur diye Saadi Beye hitap olundukte ben bir kere Tercanı bu defa ricatta gördüm ve Tercan kafilesine hiç bir yerde tesadüf etmemişimdir ve öyle bir şeyin aslı yoktur diye ifadeşizde bulunup kendisi ve refikleri Tercan hududunda katiyen girmemiş olduğunu Saadi Bey tekrar etti.

Mirza Bey Saadi Bey 60 ile 70 lira kadar para ve mücevherat vermemiş olduğunu söyledi, Saadi Beye yüzüne karşı söylettirildikte Mirza Efendi mezkür para ve ~~halıyat~~ halıyatı Nezkıp kariyesinde Davut namındaki hizmetçisi ile Mirza Efendinin omuzunda heybesiyle hazır olduğum odaya getirip Teşkilât-ı Mahsusaye gideceğiz diye teslim ettiğini ve kendiside benim Efendim Fuat Beydir ona teslim ederim cevabını verdiğini ve Fuat Beye teslim ettiğini söyledi, Mirza Efendi katiyen Saadi Beye öyle bir şey teslim etmediğini ancak Nezkıp civarında Ermeni kafilelerinin nükud ve halıyat-ını Saadi ve Necip Beyler kâmilten toplayarak bir heybeye vaz ~~götürdüklerini~~ ve Şaban Ağanın odasına götürüp sabahlayın bir hayvana tahmilen götürdüklerini ve Saadi Bey kafilelerin ~~muhafazax~~ muhafızlarında alınan paranın yüzde otuzunu bahşiş olarak vaad ettiklerini

M 384 bis

Sual)- Mirza Efendi ol vakit nerede idi?

Cevap-) Mirza Efendi orada idi.

Sual-) Siz ve Mirza Efendi muhafız olduğunuz halde niçin para almalarını Saadi ve Canip Beye müsaade ettiniz?

Cevap)- Onlar Mirza Efendiye ehemmiyet vermediler, biz ç e t e y i z dediler.

Sual-) Parayı ne yapacaklarını söyledirmi?

Cevap)- Ne yapacaklarını söylemediler, yalnız siz madamki muhafaza edemiyor idiniz, size yüzde otuz vereceğim demiş isede oradan bir şey vermeden gitti. Avdetimizde Erzincanda bulduk, vad ettiği mükâfat-ı istedik, oda zabıtınıza verdik dedi, Mirza Efendiye gittik, oda bir şey olmadığını söyledi, o vakit Mirza Efendi mahpus idi.

Sual)- Bir kere şikayet ettinizmi?

Cevap)- Kime şikayet edelim? Allaha şikayet ettik.

15 Mayıs 332.

Gümüşhane Menzil Anbar Neforlerinden

Kilkitli:

Möhür: Ümer Bin Osman.

Gümüşhane Menziline Yüzbaşı Ümer Efendinin

o bir neferi Şeyh Davut Bin Abdulkadirin

Badel tahlif ifadesidir.

Hüvüyetini söyle.

İsmim Şeyh Davut, pederimin ismi Abdulkadir Monla

İsmail Oğulları şöhretimizdir, Mardinliğim, mütechülüm,

çocuklarım var, okumak yazmak bilmem, 29 yaşındağım, şimdi Gümüşhane Menzih Anbar memurum Yüzbaşı Ömer Efendinin emrber neferiğim.

Sual)- Mirze Efendi ile Ermeni sevki esnasında bir yere gittinmi? Giirtinse, nereye gittin?

Cevap)- Trabzon kafillesi Gümüşhaneden geçdi, muhafaza zası için ben ve Ömer ve Mirza Efendinin bir neferi ve mutasarrıf Beyin bir hizmetçisi Hendi "Bitlisli" ve bir kaç jandarmada beraber tayin olunduk, kafilleyi Eğinnden bu yana bir köprü var, oraya teslim ettik.

Sual)- Nezkıp civarında o kafil ile beraber bir yerde oturdunuzmu? ve orada ne oldu?

Cevap)- Bir iki gün eylendik, Mirza Efendi Kemahta mahpus olduğı vakit kafilleye Canıp Bey isminde genc bir Efendi memur oldu. Canıp Bey kafilleyi Nezkıp civarında bir tepeye kadar götürdü. (Şeyh Davut).

Ve orada ikâmet ettirdi, bizim kafillemizde erkok Ermeni yok idi, hep kadın idi. Canıp Beyin yanında beş altı nefer var idi, hiç birinin ismini bilmiyorum, yalnız Kürt Kâmilin ismini orada öyrendim. Canıp Bey ademleri vasıtasıyla kadınları muayene etti, altın saat, altın köstok, yüzük, bilezik gibi zi kıymet eşyayı heybenin bir gözüne, altın nukudıda diger gözüne koydular. Saadi Boyde gelip bir adamın arkasına o heybeyi koydular. Nezkibe doğru gittiler, yalnız giderken mükâfatımı vermek üzere gece saat sekizde Nezkıpte kendisini bulmamı Saadi Bey emir etti, gece ben ve Mirza

Efendi Nezkibe gittik, kimin hanesi olduğunu bilmediğim bir evde Saadi Bey oturuyordu, yanına gittim, Mirza Efendi dahi beraber idi. Mirza Efendi önünde Saadi Beye hitaben bize mükâfat verecek idiniz dedim, oda yarın dedi. Bir çayrek mesafede olan kafilenin nezdine Mirza Efendi ile beraber Saadi Beyi gittik, sabah güneş çıktı, tekrar 2 Mirza Efendi ile beraber Saadi Beyin nezdine gittik, evde idi, atını hazırladı, gitmek üzere idi, atı çektim, Mirza Bey evde kaldı, bir çayrek saat kadar hayvanı çektim. Hayvana bende ve yarın o bir gün Kemaha geleceksiniz, o vakit mükâfatınızı veririm dedi. Kafiloyu götürdük, yerine teslim ettik. Kemaha avdümüzde Saadi Bey yok idi. Mirza Efendinin hizmetçisi bizden evvel Erzincana gitmiş idi. Erzincana geldiğimizde ne Saadi Bey nede Mirza Efendinin hademesini görmedim. Gümüşhaneye muvaseletimizde Mirza Efendinin neferini gördüm mükâfatını sordum, Saadi Beyden mükâfatını istediğini ve Saadi Beyin göya Mirza Beye vermiş olduğunu cevaben bildirdiğini bana söyledi, artık hakikaten Mirza Efendiye verip vermediğini bilmiyorum.

15 Mayıs 332.

Gümüşhane Anbar Memuru Yüzbaşı Ömer Efendinin
emirber neferi:

Möhür: Şeyh Davut.

Mustantık:	Âza:	Reis:
Hoca Ali.	Reşit.	İsmail.

İfade hulasesi

Gümüşhane zabıt jandarma taburunun
Kilkit Bölüğü merkezinde Yazıcı Çavuş
, yedi senelik jandarma, 27 yaşında,
Gümüşhaneli Naim Efendi ben Alemdarzado
Yusufun malumat-ı maelkasem istifsar olundukta
ol vakit Kilkit kaymakamı olan İbrahim Ethem Beyin Ermeni-
lerden para ve zı kıymet eşya aldığını görmediğini işitme-
diğini başkasını alıp almadığını bilmediğini söylemiş.

Kaymakamın Ermenileri kiliseye doldurup, kapuda bek-
lediğini ve Hacı Mehmet Efendi içeriye girip para topladığı-
ni bildiği ve başkasınada söylemiş olduğu ihtar olundukta
cevaben Ermenileri kilisadan çıkarıp Fikri Efendiye teslim
etmeye memur oldum. Kilisaya gittiğimde Mal Müdürü Mehmet
Efendi ile komiser Hakkı Efendi girmekliyime mani oldular,
dışarıda dur, bunların isimlerini yazıyoruz, bir az sonra
size teslim ederiz, dediler, yine dışarıda durdum, az sonra
jandarma karakoluna gidip muhafız jandarma hazırladım, karı-
lardan başka yok idi, karıları arabalara bindiriyorlardı,
bunlar yetmiş seksen kadar var idi, erkekler evvelce sevk
olunmuşlar idi, kaymakam Beyi gördüm, yalnız Hacı Mehmet
Efendinin elinde iki beşi birlik bir mahmudiye olarak üçünü
bir bağa dizili gördüm, bunlar nedir diye sordum. Deftere
yazılmış, kaymakam Beye teslim olunacaktır, dediler, bu
altınları kimlerden aldıklarını bilmeyorum, bu paraları

teslim edip etmediklerini bilmiyorum, demiştir. İrad olunan suale cevaben Hacı Mehmet Efendi Hupa mal müdürlüğüne tahvili memuriyet etti, aslen Gümüşhanelidir, Hakkı Efendi Gümüşhane komiseri idi, ne olduğunu bilmiyorum, İbrahim Ethem Bey Sivas kazalarından birine tayin olundu, fakat kazanın ismini bilmem, demiştir.

10 Mayıs 332.

Kilkit Jandarma Bölüğü Yazıcı Çavuşu:

Naim.

Gümüşhane Menzili Anbar efradından

Mehmet Bin Osmanın badele tahlif

İfadesidir. 15 Mayıs 332.

Hüviyetiniz söyle.

İsmim Mehmet, pederimin Osman, Ali Paşa Oğulları şöhretimizdir, Kilkitin şehir kariyesindenim, 38 ½ yaşındayım, müteahhilim, çocuklarım var, okumak yazmak bilmem, rencberim, şimdi Gümüşhane menzili anbarı efradındanım.

(Sual)- Mirza Efendi ile beraber Ermeni sevki esnasında muhafız suretiyle gittinmi?

Cevap)- Trabzon kafilesi Gümüşhaneden geçerken biz¹ muhafız olarak tayin ettiler, Davut Cindi (Mutasarrıf mayi-yetindedir)deye ve isimlerini bilmediğim bir çok jandarma efradıyla muhafız tayin olunduk, İlic köprüsine kadar götürdük, orada teslim ettik.

Sual)- Nezip civarında durduruzmu? Orada muhafız olmayanlardan diğer adamlar geldimi? Gelmiş ise ne yaptılar?

Cevap)-/İki gün kadar Nezkıp civarında cıyendık. Orada iki adam geldi, yekdigerini çağırđıklarından dolayı isimlerini öyrendim, birisinin ismi Saadi Bey, digerinin ismi Canıp Bey idi. Onları görsem tanırım, mümaileyhumanın maiyetinde bir çok adamlar var idi, bunlardan yalnız çağırđıkları Kâmilin ismini öyrenebildim. Bir meydana oturdular, bir heybe açdılar, Ermeni kadınlarını beşer beşer yanlarına celb ettiler, muayene ettiler, heybenin bir gözü gümüş, altın, heiyatla doldu, diger gözü sarı lira para ile yarısına kadar doldu, gümüş para almamışlar idi, yalnız altın para aldılar, tahaddi eden Saadi ve Canıp Beylerin ademleridir, isimlerini bilmiyorum, erkek adamın taharri edemeyeceği edip yeri Ermenilerden bir kadın tayin ettiler ve hatta o kadının ismi Manlık gibi bir şey idi, trabzon kafilesinde bulunduğu cihetle kafiye ile beraber gitti, heybeyi kâmilin omuzuna koydular, Saadi ve Canıp Beyler ve onların adamlarıkı altı kişiden fazla değildir, Nezkibe doğru gittiler, biz ise, iliç Köprüsine doğru kafileyi götürdük.

Mehmet Bin Osman.

bin
kafile Nezkibe içinde değil idi. Nezkipten onbeş dakikalık bir mesafede uçuk bir yerde idi. Ben akşam muvaselet ettim. Kafile sabaha kadar orada muhafaza edildi. Ben hancının yanında, Canip Bey büyük bir tut ağacının altında yattık, Saadi Bey ise Nezkibe gitti. Ertesi sabah Saadi Beyin Canip Beye yazdığı kağıt üzerinde kafileyi Nezkibe götürdük, Nezkip civarındaki buğda tarlasında ictima ettik, Saadi Bey Ermenileri yoklama edip para çıkarıyor idi. Ağzı azalmış olan ve önünde bulunan heybeye atıyordu, Canip Beyde heybenin başında duruyor idi. Tahminen bin iki yüz lira kadar var idi, heybenin bir tarafının yarısı kadar mücevheratla dolu idi. Kilisa eşyasıda yanı evanî mezhbeyesi dahi bunlar meyanında idi. Bu paralar Trbzonun ikinci kafilesiyle Bosra ve Koskim kafileleri Ermenilerden alındı. Keskim kafilesinden 161 öküzde alınmıştır Şaban Ağanın hanesine, o para ve mücevherat Saadi ve Canip Beyler ve maiyetleri ademleri götürdüler, hatta bunların yanında Keskimli bir jandarma çavuşu var idi, beyaz bir bardır üstüne heybeyi vazı ederek, ertesi günü sabahlayın Saadi ve Canip Beyler Kemaha doğru hareket ettiler beraberberberlerinde parayı muhafaza etmek üzere iki nefer (Teşkilât-ı Mahsusa efradından) mevcut idi, bu neferleri Çimış nahiyesi müdürü Tulu-i Bey biliyor.

Sual)- Saadi Bey deyorki bu gün sabahlayın onı bulduğunuz yerden uyandırdın ve onunla beraber Nezkibe gittin. Maktul düşen ademi görmüş, müdde-i umumîye haber vermiş. Anladılar seni tevkif ettiler, sen o vakit Saadi Beye altmışbeş lira kadar meblağ ve mücevherat birer çıkın içinde olduğu halde

vermişsin. Böylemidir?

Cevap)- Katiyen Saadi Beye ben bir para vermedim ve mücevherat namına bir şey vermedim.

9 Mayıs 332.

Suvari Mülazımı:

Mirza Mazhar.

Saadi Beyle Mirza Efendinin muvacehesi

Saadi ve Fuat Beylerin Sarafyan ve sair Ermenilerden sened alarak möhteviyatını ademleri vasıtasıyla kafladan aldıklarını söylemiş olduğunuz halde Saaadi Bey böyle bir şeyin aslı olmadığını yüzünüze karşı söyleyor ve meselenin mani olduğuna dair heyeti ne ile ikna edeceksin diye Mirza Beyden soruldukte bu meseleyi Sarafyan kendisine hikaye ettiğini ve neticesi ne olduğunu yani para alıp almadığını bilmediğini ve başka esbabı subutiyeside olmadığını söylede. Trabzon ile Erzurum kafilcelerinden erkek Ermeniler M Kemahta kiliseye idhal edilip, Halet ve Saadi ve Canip Beylerde Ermeni mektebinde bulunarak, kilisadan dörder beşer yanlarına götürüp, üzerlerini taharri ederlermiş, paralarını alıp gönderirlermiş, hat-ta Mustafa taharriyatta iştirak etmiş. Bunlardan takriben bin iki yüz lira kadar çıkmış, erkeklere mahsus zi kıymet eşyadan başka olduğunu söyleyor idin. Saadi Bey bu gibi halin katiyen vuku-i ne olmadığını işte yüzünüze karşı söyleyor diye Mirza Beye hitap oldukça kendisi bizzat bulunup gördüğünü ve jandarma çavuşu Ziya ve Elias ve sair jandarmalar dahi bir dereceye kadar anlamış olduklarını ve Kemahta jandarma yüzbaşısından mütekayid Rüştü (72) Efendide mektebe komşu olmak

münasibetiyle hiss etmiş olmalıdır malumat alabilirsiniz deye ifadede bulunup Rüştü Efendi Saadi ve Canip Beyler tadafından Ermenilerin muayenelerinde üzerlerinde zuhur eden bir çok sigara çıkmalarınında mektepten toplamış olduğunu söylediğini Mirza Efendi ilaveten beyan eyledi, Mirza Efendi tekrar kelama iptidarıyla ol vakit kaymakam vekâletinde bulunan Ceza Reisi Necip Bey madamki Saadi ve Canip Beylerin Ermenilerden topladıkları para mal sandığına teslim olundu niçin muavenet ik ettin deye zabıta memuru Mustafa Efendiye ihtiratta bulunduğunu ve Mustafa Efendide vermiş olduğunuz emr üzerine muavenet ettim deye cevabını verdiği ve bunun üzerine Necip Bey tekrar hiddet ederek bir mesuliyet teretüb ederse sana aittir ben karışmam dediğini ve bu hiddeti parañan kendisine hisse çıkmamış olduğundan mütevellüt bulunduğunu tahmin ettiğini söyledi. Halat Bey mektepte olmayıp Fuat Bey gedip gelmekte olduğunu Mirza Efendi ilave etti.

Saadi Bey 36.000 kuruşluk mücevheratı havi bir paketi İstanbula gönderdiğini söylediniz halde mümaileyh 22.000 kuruşluk paket gönderdiğini itiraf ediyor, bu cihetlerin hangisi doğrudur.?

M 386

Yoksa Fuat Sabit Beyle beraber İranamı gittiler bilmiyorum.

Sual)- Sizin Kürt Kâmil Ağa isminde bir adamınız var imiş, Ermenilerin iyi temiz çaket, pantolonunu Kemah çarşısında satıyormuş, bundan malumatınız varmı?

Cevap)-Kürt deyerekten çağırılır. Teşkilât-ı Mahsusa efradından ve Canip Bey maiyetinde bir nefer olduğunu derhat¹ edemeyorum. Bunun benimle hiç bir alakası yoktur, çaket ve pantolon veyahut başka bir şey satığını görmedim.

Sual)- Erzurum kafilesinden Sarafyanın kurtulması için siz ve Fuat Sabit Bey merkulardan para istediniz. Parası olmadığı cihetle ilerilemiş olan kafiledeki aielesinden almak ve gönderileceğiniz adama teslim eylemek şartıyla sanki size deynivar imiş gibi sened yazdı, size teslim etti Sarafyan gibi bir kaç zengin adamada ol vechle yapılarak ve kafiye muvaselet edip size para göndermişler. Para yedi yüz kırk lira kadar idi. Bu babta ne olmuştur?

Cevap)- Ben yalnız Sarafyan veya Serafim gibi bir möhürle möhürlenmiş banka çeki veyahut posta ilmuhaberi almadığım gibi o Sabit Beyin elinde bir şey gördüğümü tehat¹ur ediyorum, möhteviyatının bilmiyorum ne suretle ve ne için olduğunu ve tanımam ve senedin tarihini görmemiş isem de o tarihte ait bir tarih olduğunu zannederim, bu meseleden Saadi Beyin meni-i muhakemesine karar verildiğinden dolayı sualından sarfı nazar edilmiştir.

Sual)- 36.000 (otuz altı bin) kuruşluk bir parayı

veya o kıymette bir paketi İstanbula Ahmet Rıza Bey vasi-
tasıyla hemşiresi hanıma göndermişsiniz. Bu para^mı idi
mucevherat mı idi?

Cevap)- Ahmet Rıza Beyin hemşiresi olan valideme
Erzincandan yirmi iki bin kuruş kıymetinde bir posta paketi
gönderdim, bunun içerisinde Halep işi ince gümüş tel ile
örümlü bir bel kemeri ve aynı cinsten iti bilezik, bir Maden
bir gümüş saati, bir yüzük ve küçük altın kadın saati, bir
siyah kehriba ağızlık, gümüş tatlı kaşıkları (adedi hatırimda
değildir), fakat âzamı bir düzinedir, iki Vankârı sigara
tabakası, Erzincanda yaptırdığım isimim mahkûk iki/kırbaç
sapı, bakır sefer taşı (Erzincan malumatından) örme bir kise
iki sarma mumdan ibaret idi.

Sual)- Bunları nereden tedarik ettiniz?

Cevap)- Bunların içerisinde bulunan saydığım zı kıy-
met olan eşyanın gümüş kırbaclardan maade olanı Ermeni me-
trukatının firuhtı esnasında (Erzincanda) aldım, Fuat Sabit
Beyin muvafakat ve müsaadesiyle mutasarrıf ve Macit Beylerin
eczacı Mehmet Efendi muvacehesinde satın aldım, bunlara muka-
bil altı lira iki mecdiye ve bir kuruş vermişdim, hiç kıy-
metsiz bir mektuba bile daima kıymet koridim, esbabı posta-
da ve hele Emin emin getmesini temin etmek ve gayb olduğu
zaman tazminat-ı almaktır, işte bunun için dirki bence
kıymeti maneviyesi fazla olan paket meöhteviyatına 22.000
kuruş kıymetinde olduğunu postahandede yazdırmış idim.

Şimdilik bu ifadenizi tasdik ediniz.

Ederim.

8 Mayıs 332.

Gökçe Saadi.

Suvarı Mülazımı Mirza Efendinin

tekrar ifadesi. 9 Mayıs 332.

Sual)- Siz Gökçe Saadi Beye para ya mücevherat gibi bir şey verdiğiniz varmı?

Cevap)- Ben bizzat Ermenilerden hiç bir vakit para toplamadım. Rüştü Beye para verdiğim yoktur. Ben Kemahta mevkuf idim, beni tahliye ettiler ve yine kafiye memur ettiler. Kafile Nezkıpte idi. Canip Beyin idaresinde bulunuyor idi. Nezkıbe kendi neferimle beraber gittim. Canip Bey kafile ile beraber idi. Kıtanın memuri idi. Saadi Bey dahi işbu kafilenin yanında idi.

Mirza Mazhar.

M 387

köyüne kadar götürmesiyle orada konakladığını haber aldım. Nezkibe gittiğim zaman Mirza Efendiyi kafilenin başında buldum. Ben Canip Beyle beraber Kemaha avdet ettim Mirza Efendi kabileleri istihzar ederek EGINE hareket etti. Bundan başka Trabzon ve İspir kabilelerinden katiyen malumatım olmadığı gibi Trabzon ve İspir kafilesi cfradından hiç bir kimsenin Kemahta ne kiliseye ne eve konulmadığını iddia ederim katiyon ve Canip Bey ne Halet Bey İspir kafilesini ve Trabzon kafilesini taharri etmek üzere benimle ne ^t mektebtenede başka bir yerde bulunmuştur, diğer evrakdaki ifademde Mirza Efendinin bana verdiği çıkını (altmış yetmiş lira ve bir miktar mücevherat) anlattığım gün ve köyde yani Nezkipte verilmiştir.

Sual)- Bundan evvelki cevabınızta yolların arızesinden dolayı gidemeyen araba ve sairiyi teslim almak üzere söylediniz orada neyi teslim aldınız ne yaptınız?

Cevap)- Neskip köyüne gittiğim zaman arabalar ve hayvanatı eşya sahipleriyle beraber Nezkipte bulunuyorlardı, köyden daha ileriye ~~başar~~ araba gidemediği cihetle eshabı arabaları orada terk etmek istediler, her birisi kendi arabasını köyün cami ve medresesinin kapusu önüne çekerek ve kendi elleriyle cami ve medrese odalarına yerleşdirdiler hayvanatı ki araba öküzleridir, arabalarla beraber bir makbul mukabilinde bana teslim ettiler, araba ve hayvan mevcuduna mukabil yalnız bir sened olarak kafiledeki papaza verdim, eşya köy hiyeti & ihtiyariyesi ve

imamı tarafından teslim alındı. Canip Beyle ben kapusunu möhürledik, heyeti ihtiyariyeden bunların hükümet tarafından teslim alınmak üzere gelecek noksansız olarak teslim olunacağına dair bir sened aldım, arabaları yine heyeti ihtiyariyeye teslim ettik, yalnız bu arabaların öküzlerini -köylü tarafından kesdirilmesine mahal kalmamak üzere - beraberimizde Kemaha götürdük. Kemah jandarma karakoluna (bir rakam) damgasıyla damgaladıktan sonra bir makbul mukabilinde teslim ettik. Makbul bendedir fakat üzerimde değildir. Hayvanatın adedine gelince ağıleb ihtimale nazaren 71 veya 171 dir, eşya hakkında Kemah kaymakamı Halil Rıfât, Erzincan mutasarrıfı Memduh Beylere ve Teşkilât-ı Mahsusa reisi Fuat Sabit Beye malumat verdim artık onlar adem gönderip eşyayı aldırıp aldırmadıklarını bilmem, eşyanın müfredatını bilmiyorum fakat bu muhacir eşyasıdır%.

Sual)- Erzurum kafilesinde Kemaha gelmiş ve bittabi oradan geçmiştir, taharrüyat olabilirki Erzurum kafilesine tatbik edilmiş ve parasıda ve eşyasıda alınmıştır.

Cevap)- Trabzon ve Ispir kafileleri sevk edildikten bir hayli sonra tabib Fuat Sabit Bey Erzincandan Kemaha gelmişti. Fuat Sabit Bey Kemaha geldiği vakit üç posta üzere tertip edilerek Kemaha müteveccihen sevk edileceğini haber aldım. Erzurum kafilelerinden hiç birisi Kemaha gelmemişdi. Fuat Bey Kemaha geldiği vakit tabiatıyla ben vazifemden çekildim ve Erzuruma avdet etmek üzere bir az dinlemek maksadıyla istirahat alıp M. Kamahta kaldım, binaenaleyh Erzurum kafilelerinin ne sevkinde ve nede iaşosinde ve nede sair

hıdebatında ben hiç bir suretle bulunmadım. Her kararı Fuat Bey bizzat veriyor ve bizzat maiyeti efradına yaptırıyordu, benimle hiç bir hususta teşriki mesaiye ve danışmağa lüzum görmeyordu, binaenaleyh ben hiç her şeyden uzak ve istirahat halinde idim. Fuat Sabit Bey geldiğinde bir hafta sonra yine Fuat Sabit Beyle beraber Erzincana geldim, burada bir gün kaldım. Bayburt tarikiyle Erzuruma yalnız avdet ettim. Fuat Sabit Beyi yine burada yani Erzincanda braktım, maheze Kemah-tan buraya gelirken Fuat Sabit Bey üzerinde heybe tarzında veya çakın tarzında bir şey görmedim.

Sual)- Fuat Sabit Beyin maiyetindeki efrattan kimse biliyormısınız?

Cevap)- Görürüm hepsini tanırım, belki, fakat isimlerini bilmiyorum. Bu maiyet Yakup Cemil Bey alayına iltihak etmek üzere Erzuruma gittiler, fakat acaba o alaya iltihak ettilermi.

Saadi.

M 388

Trabzon Jandarma Zabiti Faik Efendinin

tekrar ifadesidir. 7 Mayıs 332.

Sual)- Ellinci sahifede verdiğiniz bir cevapta Mirza Efendinin 7000 lira aldığını ssöyleyorsunuz, Bunu kendi gözünüzle mi gördünüz yoksa başkasından mı işittiniz? İsbat edebilir misiniz?

Cevap)- Ben orada değil idim. Murat Bey (Vali Beyin gönderdiği ç e t e reisi) söyleyordu. Bende işittim. Hatta Agâh Bey yani bizim bölüyümüzün kumandanı bana Ermenilerin parasını almak için emir verdiğinde Mirza Beyin 7000 lira aldığını söyledi. Binacnaleyh bizde parayı topıayalım ve onlara gönderelim demişti, topladığım 305 lira idi, 155 lirayı Rizeli İsmail vasıtasıyla bölük kumandanı Agâh Bey ile Murat Beye gönderdim. Mirza Beyin 7000 lira aldığı ancak mümalleyle hümadan işittim, başka bir isbatım yoktur.

7 Mayıs 332.

Trabzon Seyyar Jandarma Taburu

Zabitanından:

M. Faik.

Birinci Mantıka Kumandanı Emr Zabiti İhtiyat

Mülazimsanilerden Saadi Bey Bin Sururi

Beyin ifadesidir. 8 Mayıs 332

Sual)- Mirza Efendinin Trabzondan sevke memur bulunduğu kafileyi Kemaha kadar götürmüştü, orada bir meseleden

dolayı bu vazife digesine verilmiş ve kendisinde Kemaha kalmıştı. Bu kafileden ve onu takip eden Erzurum ve İspir kafilelerinden 12000 1244 kadar kilisaya gönderildi. Siz ve Halet Bey ve Canip Bey ve daha bir kaç zat Ermeni mektebinde bulunuyordunuz. Bu Ermenilerden yani kilisadaki Ermenilerden dörder dörder mektebe götürüp taharri idiniz, mücevherattan maada yalnız nakd olarak tahminen 1100 lira kadar alınmıştır. İşbu para ne olmuştur?

Cevap)- Mirza Efendi Trabzon kafilesini Kemaha getirdiği zaman ben haberdar olmamışım, çünkü daha evvelce gelmiş olan İspir kafilesinin Nezkıp köprü (Kemaha sekiz saat) takip etmek istediği yolun (arızası sebebiyle) araba ve hayvanatı teslim alınarak muhafazası için Nezkibe gitmiş bulunuyordum, Mevsim sıcak binaonaleyh gece yürüyüş ile Kemaha döndüm. Sabahlayın erkenden beni uyandıran ve Trabzon kafilesinin muhafızı olduğunu söyleyen Mirza Efendinin ifadesinden o kafilenin giceden gelip Kemaha gecelemiş olduğunu anladım ve kafileyi görmek üzere Mirza Efendi ile beraber bulunduğu mahale gittiğim zaman Mirza Efendinin orada bir Kemahlı öldürmüş olduğunu haber aldım. Derhal müdde-i umumîye ve ile ahare malumat gönderdim, yarım saat sonra mümaileyhum geldiler ve Mirza Efendiyi tevkif ettiler. Ben o akşam ki Mirza Efendi tevkif edilmişdir Erzincana galdim. Mirza Efendinin tevkif edildiğini amirime ihbar ve kafilenin ~~manafih Kemahdan~~ sevki hakkında hareketimden evvel Trabzon talimatını ahz eylemek üzere gelmiştim, manafih Kemahdan hareketimden evvel Trabzon kafilesini ve İspir kafilesini

bakiyesi olup bir çavuş tarafından muhafaza edilen kafikeyi gelmesi möhtemel olan Erzurum kafiyesinin izdihamına mani olmak üzere Nezkibe götürmesini ve orada beklemesinin muvafık olacağını Canip Beye söyledim ve bu yolda hareket etmiştir. Ben aynı gece Halet Beyle yanında akrabasından ve bir diğer zatla beraber Erzincana geldim. Beş gün oturdum. Avdetimde ne İspir kafiyesinin bakiyesini ve ne de Trabzon kafiyesini Kemahta bulamadım, Canip Beyin bunları Nezkip

Saadi

M 389

Sual)- Erzincan yerlisinden Sarafyanın iki kerimesini Mecit Bey almış İstanbula göndermiş. Bu meseleyi izah ediniz.

Cevap)- Rıfât Beyin Oğlu Nihat Bey bunu söyledi ki Mecit Bey iki kız almıştır. Bu iki kızın 1200 lirası vardır. Onlarıda kızlarla beraber almıştır. Bir erkek çocukta bulunuyor. Bunuda Erzincandaki eczahanede bırakmıştır. Mecit Bey İstanbula giderken beraber götürmüştür.

Sual)- Bu tahkikatın ellinci sahifesinde maktul Ermenilerin parası olmak üzere 7000 lira aldığınızı Faik Bey söylüyor.

Cevap)- Heybe dahilindeki miktar ne olduğunu bilmiyorum çünkü saymadım, hatta takriben ne miktarda bulunduğunu tahmin edemeyorum, parayı evvelce arz ettiğim vechle odama koymuştum. Kemahta haps olduğum vakit mutasarrıf Abdulkadir Beye telgraf çektim, mümaileyhde hükûmete teslim etmiş ve mustantik ceza resi beni ~~teftiş ettir~~ teftiş ettiler, üzerimde bir miktar para buldular. Postahaneye tevdi olunmuş ve bana gönderilmiş olduğu posta kuyudıyla derece-i subuta olduğundan o miktar parayı bana bıraktılar.

Ağlebi ihtimala nazaren on yedi lira kadar idi. Yedi bin lira olduğunu bir şahitle isbat ederlerse en büyük cezaya razıyım.

Sual)- Daha ne gibi malumatın var ise söyle.

Erzincan jandarmanın bölük kumandanı mütekaid mülazım Süleyman Efendi Gümüşhane kafilesine Erzincana götüren

Hüseyin Çavuşdan (Gümüşhanenin Kızıl Köy kariyesinden) sorulursa arz edeceğim mesele tahakkuk edebilir. Kafileyi götürren Hüseyin Çavuş 1200 binikiyüz kadar yüzük diğer eşyayı Ermeniyerden alıp bir heybeye koymuş. YalınışBağ nam mahale muvasaletinde heybeyi iki jandarmaa teslim etmiş ~~aykırıktan~~ ve beklemelerini emir etmişki kafileyi Erzincana teslim cyledikten sonra avdetinde beraber gitsinler. Kafile Erzincana gelir gelmez İsmail Efendinin adamları hemen içine girmiş tahkikata başlamışlar. İnce Mehmet ve Tokatlı bir neferki tahkikat-ı yapıyorlardı. Ermenilerden kıymettar eşya almadığını anladılar. İsmail Efendi Çavuş Hüseyini çağırıyor, taziik ediyor, Çavuşta itirah edince İsmail Efendi mülazım Süleyman Efendiyi gönderdi, Yalınışbağ nam mahale gitti, o heybeyi memhur olduğu halde götürdü jandarma dairesine koydu, sonra o paranın ne olduğunu bilmiyorum. Bundan maade İliç Köprüsünden Kemaha avdet ederken Nezkıp Çayı ile Vehay Çayı arasındaki üç büyük saatlık bir mesafede Erzurum kafilelerinin arabaları iki bin halı denkleriyle sandıkları memlu olduğu halde gördüm ve iki urğun arabada iki tane kasa dahi gördüm. Bunlar terk edilmişdi çünkü yol murur ve ubura müsaid değil idi ancak piyade ve hayvan gidebilir idi, arabalar geçmez idi. Araba ve eşyanın Teşkilât-ı Mahsusa cfradı Cibin nahiyesi müdürü Halit Beyin emriyle Kemaha gönderilmesi için gittiler kısmen götürdiler bir kısmını Kemahın eşrafından Süleyman Bey götürmüş haber alınmış muhakemeye çağırılmış sonra işini yapmış avdet etmiş bu eşyadan Halet Beyin evine geden olup olmadığını bilmiyorum gözümle görmedim

fakat Beylerden Kemahlı Süleyman Beyin ağzından işittim, hatta Süleyman Bey mahpus iken Beylerin hanesine giden eşya aranmayordu, biz hükümetin müsaadesi tahtında paralarımızla aldığımız eşyayı benden istirdar etsinler, Halet Beyin evindeki halıları memur gidip gördüğü halde anlar görünmüyor, bizim paramızla aldığımız eşya niçin görünsün naramki memnu idi niçin bize müsaade etmişlerdi.. demiş idi, işte mümaileyhden sual ediniz.

24 Nisan 332.

Maznun:

Mirza Mazhar.

M 390

Her Kaymakam ibaresinden makset bütün kaymakamlarmadır yoksa kimlerdir?

Bütün kaymakamlar değildir. Kuruçay kaymakamı, Refahiye kaymakamı değil isede oradaki jandarma bölüğü kumandanı Kuruçayda İlic Köprüsünün civarındaki köyün maaruf ve Zekeriyaya (asker okuydukları halde) silâh verilerek Ermeni kabilelerini soyuyorlar idi, Refahiye'dekini bilmiyorum, Tatar Selim Bileciklidir.

Sual)- Kemahın Sağırlar mahalesinde Koçoğlu Osman kimdir? Onu kim ve niçin ve nerede onu kimler ve ne vakit ve kimin önünde katl etmiştir?

Cevap)- Orada Canip Bey demiş isemde, yahlış söyledim, Saadi Bey olacak. Saadi Beyin götürdüğü kabile civarında bu Kocoğlu Osmanın naaşı bulunmuştur. aglebi ihtimale nazaren Saadi Bey Ermenileri öldürürken çobanlık etmekte olan menkum Osman'ın kazaan bir kaç kurşun isabet etmiştir, kurşunlar üç idi. Merkum katl olunduğu gün bulunmamışdı. Anı arayan kızı ancak üç gün sonra bulmuş ve hükûmete haber vermişti. Ben Kemahta mahpus idim. Saadi Beyin aldığı pencerelerden görüliyor idi. Gündüz saat sekiz raddelerinde Kemahtan hareket etti. Takriben bir saat mesafede Sağırlar mahalesi civarında bir dereye kadar götürdü yedi yüz küsur kişiden ibaret olan bu kabileyi orada kendi adamları bitirdi. maheze kaçanlarda olmuş idi, Saadi Bey bizzat alenen bunu Kemahta söyler idi.

Sual)- 36.000 (otuz altıbin) kuruşluk emanet kim Dersaadete ve kimin adresine göndermiştir?

Cevap)- 36.000 kuruşluk bir emanet Kemah postahanesi vasıtasıyla Dersaadete Erzincandan bendeniz Kemahtan yalınış iş üzere postahaneye gittiğimde memurlar söyleyorlar idi, bu meblağı veya bu kıymeti möhtevi paketin üzeri Dersaadet Meclisi Ayan Reisi Ahmet Rıza Bey vasıtasıyla hemşerim... hanıma deyor idi, maa heze pek eyi anlayamamışdım, aceba paketmi idi, kıymeti mukaddereli bir şeymi idi bilemeyorum Temmuz onundan sonra cereyan eden bu hadise Erzincan ve Kemah postahanelerinde elbette kaydı mevcuttur.

Sual)- Eydel Hindili Cafer Bey kimi ve ne için öldürmüştür?

Cevap)- İşkale hükümeti önünde Cafer Bey malı mağsub olmak üzere Ermenilerden bir çok öküz götürmüş idi, nokta kumandanı bu öküzleri müsadere etmek istiyor idi, onu göndermişti. Cafer Bey bu ademi öldürdü. Nokta kumandanı onu tutturdu, Erzuruma gönderdi. Erzurumda ise, serbest olarak geçer idi, tahtı tevkife bile alınmadı, bu meseleyi ben eyice bilmeyorum. Pire Mehmet şöhretiyle maaruf Erzurumlu Mehmet Necati bilir, Kerçenzadelerden Adil Boyde benim gibi Mehmet Necati Efendiden işitti, maktul kim olduğunu bilmeyorum.

Sual)- Otuz üç nefer Müslümanı Kığıde kim katl etti?

Cevap)- Teşkilât-ı Mansusa reisi vekil yerine müstahkem Mehmet Necati Efendi mevkufl olduğu zaman bu sözleşeri söyledi göya bunları vali Bey katl ettirmiştir, Mehmet Necati

Efendi celb edilsin meseleyi tafsilatıyla söylesin.

Sual)-Tercandaki Ermenilerin tebidinde Hulusi ve Raüf Beylerin (dörtbin) 4.000 lira kadar aldıklarını ne ile isbat edersin?

Cevap)- Bunuda Mehmet Necati Efendiden işittim, ben bizzat görmedim, bu meseleyi bihakın bilmiyorum, bunuda tavsilatıyla Mehmet Necati Efendi bilir.

Sual)- Son satırlardaki Erzincan jandarına kumandanının vasıtalarından maksadınız ne idi?

Cevap)- Ben bu vasıtaları bittab tanımıyorum, fakat Erzincanlı Rifât Beyzade Nihat Bey bizim ile beraber mahpus iken bu ademleri söyledi ve bu ademler vasıtasıyla Erzincan tabur kumandanı Ermenileri soydurdu.

Mirza Mazhar

M 391

vakıf oldum mümaileyhim Halet Beyin konağında yanında bulduklarından parayıda oraya götürmüş idi.

Sual)- Sanaatkâr deyerek hüsün melek Ermenilerden kimleri Halet Bey ayırmıştır?

Cevap)- Benim kafilenden evvel geçen kafilelerden kırk bir hüsüş/n Ermeni kız ve kadını ayırmışlardı, bunları Nezkıp kariyesi muhtarı Şaban Ağa nezdinde saklıyorlardı. Zaten Seydi Canip ve diğer ç e t e l e r onun yanında misafir idiler. Kafilelerden böyle kızları ayrıldılar hep güzel gör-düğüm için hiç olmuşa çirkin alınız dedim, almadılar, bende güzelleri dahi vermedim. Diğer kafilelerdende on beş tane tadın dahi almışlar idi, bunları Kemahta Sağırzade Sadık Beyin hanesinde selamlığa verdiler. Ordu kumandanın emri üzerine Yarbek Nahiye müdürü Tulu-i Efendi aradı ve bulunadı, bir kısmını EGINE göndermişler, bir kısmında müsaade ile Halet Beyin hanesinde kalmıştır, hatta sonradanda verilen emir üzerine Nezkıp kariyesindeki yirmi beş kadını ben kendi kafileme kattım diğer kısmı göya Kemahta gitmişti.

Sual)- Bunların hanelerindeki cfradı ailelerin cümlesinden bir şey anlayamadın mı?

Cevap)- O vakit Kemahta kaymakam yok idi. Ceza reisi vekâlet ediyor idi. Vali Tahsin Bey Kemahta ~~hükümet~~ bulunan Ermeni kadınlarının sevki için emir vermişti. Ceza reisi

Halet Beye haber göndermiş idi. Halet Bey evvela inkâr etti, sonra tahkikat icra edildi, Tulu-i Beyde bu tahkikata

memur edildi Sabık Beyin (Halet Beyin amucası) hanesinde ihfa edildikleri görüldü işte arz etmek istiyor idim.

361 öküz meselesi nasıl oldu?

Muhtelif kabilelerden Seydi Bey 361 öküz toplamıştı, Nezkipte muhafaza etti, sonra Kemahta ~~birxükümet~~ eski hükümet dairesi civarında beşe benzer bir damga ile damgalanmışlardı kendi ademlerine teslim etti, bir tanesinin ziya-ı halında onları tecziye edeceğini söyledi kendimde orada idim, bu mesele 13-14 Temmuz 331 tarihlerine doğru vuku bulmuştu.

Sual)- Halet Bey 311 tevellüdü efradı almış demenizden makset ne idi?

Teşkilât-ı Mahsusade 311, 312, 313 tevellüdü efrad bulunması ordu kumandanının emri iktzasından idi haşbuki Halet Bey 311 tevellüdülerin bir ikisini Tulu-i Bey biliyor 314 tevellüdülerinden Kemahlı Ali namında bir nefer var idi, bu işler karıştıktan sonra onları sevk ettiler.

Sual)- Altıncı maddede maksadınız nedir?

Bu sualı mukaddere cevap olmak üzere yazmış idim vali Tahsin Beyin adamları kimlerdir diye sorulacak olursa işte o tazdad ettiğim adamlardır hatta Cafer Bey bir meseleden dolayı divan-ı harb-ı örfiye verilecek idi, nasıl ise kurtulmuş idi, bu mesele-i Erzurumlu Mehmet Necati (Pire Mehmet) Efendi~~den~~ işittim, o tavsiyatıyla bunu bilir hatta Necati Bey hapshanede iken bunu alenin söyledi ve Rifât Beyzade Nihat Bey, Adil Bey ve sair var idi.

Sual)- O maddede dahi zikr ettiğiniz jandarma kumandanıdır?

Erzincan tabur kumandanı yüzbaşı İsmail Efendidir. Orada taadad ettiğim eşyayı aldığıın Kuruçay karakol kumandanı Tatar Selim (onbaşı) Refahiye'nin memurün mülkiyesinden ve eccümle tapu memuru bilir hatta bu mesele divan-ı harba kadar gidecek idi, nasılsa bunuda hasır altı ettiler altın saati İsmail Efendi jandarma mülazımı Mustafa Efendiden almış isede mümaileyhin nereden aldığıını bilmiyorum, Kemahta jandarma yüzbaşılığından mütekayid Reşit Efendide bilir.

Sual)- Kırmızı kurşun kalemle M. (işaretli cümlelerden maksadınız nedir?

Ermeni kabilelerinin sevki o kadar matlup ve mecrub idiki asıl memur olan adama n kabilelerin kendilerine teslimi için para teklif edende olur imiş, o ibarete yazılan devr ve teslim dahi bu vechye cereyan ederimş. Bunu Selim onbaşı Mustafa Efendiye söyledi, bende işittim.

Mirza Mazhar.

M 392

kendim ise diger bir mesceden dolayı mahpus oldum, İspir ve Erzurum kabilelerinden 1244 (binikiyüz kırkdört Ermeniye Kemahdaki kilisaya ve dört hana koydılar, ben ol vakit hükümet konağında mahpus idim. Halet Bey ve Seydi Bey ve Canip Bey Ermeni mektebinde oturdular bu Ermenileri dörter beşer götürüp üzerlerini taharri ederler idi, yanında mevkuf olduğım jandarma zabıti mülazımısani (vaktıyla Kuruçay müfreze kumandanı idi) Mustafa Efendide teharriyete iştirak eder ve bana söyleşir idi, kendimde oturduğum yerden gelen giden Ermenileri görür idi, hatta bir defasındada kendim bulundum, taharriyat esnasında ne bulurlarsa alıyorlar idi, bazende Ermenileri döverek saklı ve dikili paralar varsa x onların nerede olduklarını söylediyorlardı aynı zamanda mücevhette alınır idi, yalnız nakd olmak üzere lâakal bin iki yüz lira tahmin ediyorum hatta Seydi Beyin ademi olan Mehmet Kâmil Ağa eyi temiz çaketleri, potinleri (Ermenilerin) alıp Kemah çarşısında satar idi. Erzurum kfilesinin muhafızı bir piyade yüzbaşısı idi fakat nereli ve kim olduğunu bilmiyorum, onunla beraber jandarma zabıt vekili Nizamettin Efendi (anzıbat zabıti İsmail Efendinin yaveridir) ve yine diger jandarma zabıti idi. Gemerek nahiyesi müdürü sabıkı olup elyemv Cesin nahiyesi müdürü Tulu-i Bey bu Efendileri biliyor, taharri eden Beylerin elinde emir olup olmadığını bilemem, kabile memurıda olduğum için taharriyata müsaade eden ben olmadım o kafi-

lenin memuri müsaade etmiş olacaktır.

23 Nisan 332.

Maznun

Mirza Mazhar.

Mirza Mazhar Efendinin tekrar ifadesidir.

24 Nisan 332.

Sual)- Seydi, Canip, Macit, Doktor Fuat Beyler Ermenileri katl etmiş diyorsunuz. Hangi Ermenileri nerede kimin muvacehesinde katl etmişlerdir?

Cevap)- Erzurum kafilesinin bin dört yüz kadar Ermeniye Kemahta bağladılar Sağırlar mahallesi civarında, birinci postayı Seydi ile Canip, ikinci postayı yalnız Seydi götürüp katl etmişlerdir. Ben ol vakit mahpus idim fakat bağladıklarında bulunduğum mevkiden görüyor idim şu kadarki ilk posta ademlerini bağlı bulunduğu ipler tekrar geldiğinde kanlı olduğundan katl edildiklerine hökm ettim, Eftik nahiyeye müdürü de bu işi görmüştür, fakat Halet Beyin adamı olduğu cihetle ihtimalki söylemez.

Sual)- İkinci maddede Erzurum kafilesinden 1200 lira kadar alındığını söyleyorsun. Üçüncü maddede ise yalnız Sarafyandan sened ve para olmak üzere 1740 lira gösteriyorsun. Bunlar ayrımı idi?

Cevap)- Sarafyanın kurtulması için kendisinden para istediler, eşya ve ailesi sevk edilmiş olduğundan parası olmadığını söyledi. Seydi Bey Fuat Beye Sarafyanlara hitaben bir sened yazarsınız bize mediun olduğunuzu gösterirsiniz, aynı zamanda sizinle adam göndeririz aileye yetişirsiniz

onlardanda para alıp adamımıza tevdi edörsiniz dediler. ~~SARAFYAN~~
Sarafyan ve bir kaç tacir böylece yaptılar, işte o sened
böyle alındı ve merkununun kafiye muvaseletlerinde aiele-
lerinden cem edebildikleri yedi yaz kırk lirayıda verdiler.
Ben o vakit mahpus idim fakat Seydi ve Fuat Beyde bulurduğum
dairenin alt katında bunlarla konuşuyor idi ben kendim işi-
diyor idim, aynı zamanda ben yalnız tahtı nezarette bulun-
duğumdan aşağıyada iner idim. işte bu vechle bu işe

Mirza Mazhar

M 393

Trabzon valisinin vasıtası

Komiser Murat Bey ile sekiz avenesi
ve diğer tartılar dahi vardır.

Gümüşhane Mutasarrıfın vasıtası

Menzil zabitanından suvari mülazımı Mirza Efendi idi, maiyetinde Teşkilâttan dört nefer var idi, bu ne^efrler dahi mutasarrıf Bey Teşkilât-ı Mahsusa kumandanı Necati ve Bahactin Şakir Beylerden talep etmesi üzerine gönderilmiştir, bendenize verilen isimleri Göktemir, Doğan, Şahin, Yıldırım, Sobacı Hakkı Erzurum. Erzincan müfettişi Macit Bey, Erzincan yerlisinden Sarafyanların iki kerimesini 1200 lira ile kabul ederek Dersaadet'e götürmüştür, bendenizi Kemah kazasına kadar gitmek üzere mutasarrıf vekili olduğundan emir vermiştir, bendenizde ayrıca olarak Gümüşhane mutasarrıfına telgraf verdim. Cevap almadım, elimdeki vesika üzerine hareket ettim.

1-8-331 suvari mülazımievveli

Mirza.

Mirza Mazhar Efendinin tekrar ifadesidir

23 Nisan 332.

Sual)- Kilkit kaymakamının, mal müdürü Mehmet Efendinin Ermenilerden aldıkları paranın miktarı nedir? Ne cins paradır? Mücevheratta var mı idi? Bu Ermoniler kaç kişi idi? Para nerede alındı? Sen orad mı idin? Daha kimler var idi?

Cevap)- Ben Kilkitte değil idim. Kilkitte yetmiş hane

kadar Enmeni var. Bunları kaymakam toplamış kilisaya sok-
 muytur, ondan sonra sevk etmiştir. Gümüşhane mutasarrıfı
 Abdulkadir Beyin emriyle Kilkite gittim, vazifem Ermeniler-
 den İslâmlar nezdinde ihtifa eden olup olmadığını tahkik
 etmektir, ben aradım, daradım, yirmi yedi kişi Ermeni muh-
 telif yerlerde muhtelif libaslarla buldum ve hükûmete teslim
 ettim. Hükûmet sevk etti. Ehaliden Adil Bey tüccardan Gü-
 müşhaneli Emin Efendi, menkez yol kumandanı mülazım Şükrü
 Efendi, birde çavuş Nedim Efendilerin rivayetine nazaren
 kaymakam Bey Ermenileri kilisaya sokduktan sonra bizzat
 gelip kapusunda durmuş, Hacı Efendi içeri girmiş, para top-
 lamıştır, malum olan bir şey varsa, Butanyan Mihranın aile
 ve kayın validesinden yetmiş, Yemenicyan Misakın ailesin-
 denden kırk beş lira aldıklarını mezkûr iki aileye Kemahta
 tesaddüf ettiğimde bana söylediler, diğerlerinden ne kadar
 aldıklarını bendeniz bilmediğim gibi yokarıda ismelerini
 zikr ettiğim jandarma mülazımı ile ehali dahi bana söyle-
 mişlerdir, mücevherat dahi alınıp alınmadığını bilmiyorum.

Sual)- Butanyan Mihranın ailesiyle Misakın ailesi
 elyevm nerededirler?

Elyevm nerede olduklarına bilmiyorum, fakat 15 Tem-
 muz 331 tarihinde hatta 9 Agustos 331 tarihinde Mihranın
 genc zevcesi 18 yaşında Kemah belediye tabibi muavini 23
 yaşında ismini bilmediğim tabib muavinin evinde idi, Misa-
 kın 25 yaşındaki zevceside terzi sıfetiyle Halet Beyin
 hanesinde idi, kendim E bizzat gördüm, bu malumat-ı onlar-
 dan aldım.

Sual)- Cafer, Seydi ve Canip Beyler hangi kafileleri taharri ederek emvalını almışlardır. Bu kafilenin muhafızı kim idi? taharriyat nerede icra edildi? Bu Efendilerin elinde bir emri resmi varmı idi? yoksa niçin taharri etmelerine müsaade olundu?

Henüz Ermeniler sevk olunmadan Ermenilerin geçeceği Kemah tarafında Halât Bey Gökçe Seydi Bey (ihtiyat zabıtı) Erzurumlu Canip Bey ve daha bir kaç zattan mürekkep bir heyet peyda oldu. Bunlar geçenleri soymağı kendilerine vazife edindiler, ben ikinci kafilayı Trabzondan Kemaha kadar götürdüğümde bunlar orada idi. Cafer Bey (Abul Hindî) bir atlısıda orada idi. Benim kafilemin tamarkasında İspir ve baade Erzurum kafiləsi geliyor idi. Ben kafilemi ileriye sevk ettim.

M 394

Ermenilerin meselesine gelince, valilerin emrini atfen vazife görülmüştür. Bu meselede kaza kaymakamları ve nahiye müdürleri dahi mevcutturki Trabzon vilâyeti dahilinde Kilkit kaymakamı Kilkiti, Şiran kaymakamı ise Şiranı, Erzincan sancağı ise Doktor Fuat ve müfettiş Macit Bey , ve Teşkilâttan Saadi Bey, Canip Bey, Teşkilât-ı Mahsusadan Mehmet Gani Bey ve Refahiye kazası ise kaymakam tarafından ve Kuruçay kazası ise kaymakamı tarafından ve Komah kazası ise mebus Halet Bey tarafından olduğu gibi kaza merakezindeki jandarma bölük kumandanları vasıtasıyla olmuştur.

-2- Hele mozkür meselede Refahiye gelince, Kuruçay kaymakamına ve memurlara beş yüz yahut iki yüz liraya firuht ederek kendisi dahi mal müdürine ve tapu memuruna firuht eyeldiğini anlayabilirsiniz, her kaymakam kendi mühütü dahilinde bir teşkilât-ı menfaat perest vicude getirmiş idi. Bu mesaleden memurini mülküyenin mafevkleri malumat-ı tah-tında idi. Cinayet meselesine gelince Ermenilerin itlafında Kemahın Sağırlar mahallesinde Koçoğlu Osmanı dahi itlaf ettiği gün gibi aşikârdır, Erzincan ve Komah postahanesi vasıtasıyla 36.000 (otuz altı bin) kuruşluk bir emanet Dersaadete gönderdiği kayden müsbet olmakla icap eden postahane defterlerini nazarı tetkikten geçirmenizi temenni ederim, mühüm mesele bu dır: valiler Cani hamisi olamaz gördüğü ahvalı hakikat olarak taakip etmek lâzım iken mesele setr olunuyorki Teşkilâttan Cafer Bey Tercandan, Kemahtan ve civarından elde ettiği bir kısım eşya ve hayvanat-ı kariyesi

olan Abu Hindiye götürmüş ve işkalaya muvaseletinde menzil nokta kumandanlığının emrine atfen müsadere olunacağı zaman- da maasum bir Müslimanı hükûmet önünde dayısı ile avencisi tarafından bigayrihak itlaf ettiği için menzil kumandanı derdest ederek merkeze evraklarıyla beraber göndermiştir.

Bu gün ise haricde serbest olarak dolaşıyor, sırf hamisi valii vilâyet Tahsin, Reşit hazretleridir.

Maasumların kanını aramak lâzımdır.

Mesuliyeti üzerine alarak bir ferdi nasıl hükûmetce muzir olan bir kaç ferdin itlafı sırf ordu kumandanlığı ile selameti ise iken Kığıdeki 33 Müslümanın kuvvetiyle itlafına emir veren kim olduğu tabii hükûmetce malumdur.

Tercandaki Ermenilerin tebiidinde memur Teşkilâttan Seydi Bey ve Erzurum polis müdürü Hulusi Bey maiyetinde idi, Abuhindili vakıf olduğu halde dört bin lira kadar nukud nere- ye verildi?

ları:

Mebus Halet Beyin ademleri vasıtalarıyla
Cinayetle mahkum Erzincanlı İhsan,
Yalı Beyli Merto,
Ceniçke nahiye müdürü Adil Efendi,
Eftik nahiye müdürü Abdallah Efendi,
Mumegerin nahiye müdürü Aziz Efendidir.

Konak için 311 tevellüdüli Kemahlı Ali Bey ve kendi hademleri.

Erzurum valisinin vasıtaları:

Teşkilâttan Seydi Bey,
Cafer Bey,

AbuHindili Canip Bey ve avneleri,

Reis olmak üzere ~~Mahmut~~ mebus Halet Bey, çünkü Erzincana muvaseletlerinde her bir husus için vali kendisine celb ediyordu, sade bir defalık olmak üzere defterdarını gönderdi Ermenilerin Erzurum kabilelerinin üçüncü postası orada idi.

Erzincan Tabur (jandarma) kumandanının vasıtaları:

Jandarma efradından Sivaslı İnce Mehmet ile Tokatlı Mahmut,

Sivaslı jandarma efradı çıkan mebalığı bunların vasıtasıyla Sivasta hanesine göndermiştir, bu meseleden dolayı teslimat defteri dahi vardır, muayene edilebilir, icap ederse örfiyen jandarma kumandanına ve saireyi isbat etmek üzere muvacehe ediniz, Efendim.

Mirza Mazhar.

M 395

Meseleni teferruat-ını beyan etmek üzere bir daha celbini istida eden Mirza Efendinin biccelb ifadesidir; 24 Haziran 332.

Sual)- İstintakname sahife 58 tutulan celbinizi istida etmişsiniz, meselenin teferruat-ı arz edeceğinizi beyan etmişsiniz, vereceğiniz izahat ne ise yazınız.

1. Trabzon valisi Cemal Bey tarafından ikinci bir Teşkilât kuvveti olmak üzere Komiser Murat Bey maiyetinde sekiz nefer olduğu halde Gümüşhaneye muvaseletlerinde mutasarrıf tarafından gönderilme emir üzerine merkeze geldim.

Murat Bey kuvveti dahi kendisine verilen emir ve Trabzon valisinin emrine atfen iltihak etmiştir, Kilkit, Şiran, Gümüşhane ve Trabzon bu sıradaki Ermenilerin tard ve tebiid edilmeleri için bize gönderilerek sevk edilmiştir. Kikitten tebiid edilen Ermenilerin paralarını postaya teslim etmek üzere kaza kaymakamı ile mal müdürü Hacı Mehmet Efendi vasıtasıyla alınmış emval teslim edilip edilmediklerini bilmiyorum. Mezkur mesele hakkında tavsilât olmak üzere Kilkitli Butanyan Mihran ailesi (Erzincan) belediye tabyⁱbi nezdinde olduğundan bendenize müracaat etmişlerdir, aynı meseleyi Erzincan mebusu Halet Beyin hanesinde Misakın ailesi arz etmiştir ve tahkikat-ı için mutasarrıf tarafından Kemah kaymakamlığına malûmat ve telgraf verilmiştir.

2. Trabzonda teblim aldığım kafilenin taharriyatında Erzurum valisi Erzincan Teşkilât-ı Mahsusaden Erzurumlu Canip Bey ile Seydi Beyi ve Canip Beyi göndererek üzerlerindeki nukud

ve zı kıymet eşyayı almışlardır tahminen bin iki yüz (1200) lira ile altın yüzük, altın saat ve Katoliklerin kilisa eşyalarını Seydi ve Canip Bey alarak hükûmete teslim etmek üzere almışlar-
sada (teslim) edip etmedikleri machulumdur, vali Beyin tebliğatına rağmen Seydi Bey ile Canip Bey Doktor Fuat Bey (sivil) Erzurumca İttihat murahhası Mecit Bey mevcut oldukları halde erkekleri katli etmişlerdir Nezkipte Ehtik/müdürü mevcut olduğu halde.

Mirza Mazhar.

3. Erzurum kabilelerinin taharriyatına ise erkeklerden yani Sarafyanlardan bin liralık bir sened ile yedi yüz kırk lira altın almak üzere diğer saat, ve yüzük gibi eşyalardan maade 361 öküz ve 2000 (iki bin) mütecevuz öküz arabalarını nereye ve hangi menzil koluna teslim edilmiştir, bu para ise Komah ceza reisi ve jandarma bölük kumandanı yani Kuruçay karakol kumandanı mülazım Mustafa Efendi, Fuat Bey ve Mecit Beyler alarak mebus Halet Beyin hanesine götürmüşlerdir.

4. Teşkilât-ı Mahsusa Reisi ki Erzurum valisi Tahsin Bey tarafından tayin olunan mebus Halet Bey ve Seydi Bey vasıtasıyla sanatkâr deyerek ayrıldıkları efrad ailelerinin kısmı âzamı zengin ve hüsün malek olanlardan olduğu sabık kaza kaymakamının dahi malûmat-ı vardır, bunların hanelerindeki efradı ailelerinin tekrar muamelelerinin icrasında ceza reisi ve mebus Halet dahi mevcut idi, mezkûr mesele ceraim ve cinayet ise mebus Halet Bey ve ceza reisi Erzurum valisiyle göndermiş oldukları kuvve-i icraiyeleleri esamileri dahi derc edilecektir. Cürmi mezkûrin faili müşterek olması madde-i kanuniyeden olduğu gibi cezanın sedidi rütbesi büyük olanlara aittir.

5. Teşkilât-ı Mahsusa Reisi Mebus Halet Bey 331 tevcl-
lüdü efradı kabul ve kendi bendegânı vasıtasıyla vali Tahsin
Bey ile müttelikleri emellerinin tervici olduğu gün gibi aşî-
kârdır.

6. Erzurum valisi Tahsin Bey vasıtaları Teşkilât-ı Mah-
susaden Cafer Bey, Seydi Bey, Erzurumlu Canip Bey ve bunlara
emr kumanda ve bütün nukuda nezaret eden Reis Mebus Halet Bey-
dir. Erzincandaki jandarma tabur kumandanı ya yüzbaşı İsmail
Hakkı Efendi ve İnce Mehmet ve Tokatlı Mahmut çavuş olmakla
esamileri muhayyer olanların dahi aveneleri olduğundan arz edil-
cektir. Hele jandarma kumandanının Kuruçay, Refahiye, Kemah,
Erzincan kabilelerinden aldığı eşyadan maade başlıca otuz iki
lira kıymetindeki altın saati nereye teslim etmiştir ve başlıca
Kuruçay müfreze memuru Selim Onbaşı maiyetinde bulunduğu
tafsilat güzelce alınmıştır.

Mirza Mazhar

98
M 396-7?

23inci suvari...alayının alay yaveri mülazımievvel
Mirza Efendinin istintaknamesinin 57 05 sahifelerinde
m mazbut ifadesinin bazı/aksamı/
iktibas olunur

Sual)- Maiyetinizde bulunmuş olan dört nefer Teşkilât-ı
Mahsusaden kim idi?

Cevap)- Gök Demir, Şahin, Tuğan, Yıldırım idiler. Bunlar
Bayburttan mutasarrıf Bey istemiş. Bayburt Teşkilât-ı Mahsusa
kumandanı bu dört neferi göndermiş.

Sual)- Asıl isimleri nedir, nerelidirler?

Asıl isimleri bilemem. Nereden olduklarınıda öğrenemedim.
Bendeniz tevkif edildikten sonra anleri kitalarına sevk ettiler.

Sual)- Ermeni erkeklerini itlafa mahsus iki çete memur
edilmiştir, biri sizin maiyetinize verilmiş, diğeri Trabzonlu
Murat Beye verilmiştir.

Bendeniz Kilkitte idim, 27 veyahut 28 Haziran 331 tari-
hinde Gümüşhaneden mutasarrıf Beyden bir emri telgrafi aldım,
akşama kadar her halde merkezde yani Gümüşhanede bulunacaksın
deye emir ediyor. Sabah saat birde hareket ettim, saat on iki
raddelerinde Gümüşhaneye muvaselet ettim. Müdde-i umumîde orada
idi yani mutasarrıf Abdulkadir Beyin yanında idi. Gece dörte
kadar oturduk. Giderken saat yedi buçükta gel dedi, bende gece
yedi buçükta gettim, hayvana bindi bulunduğu Daldaban Gümüş-
haneye gitti ve hayvana bin beni takib et gel dedi, bende hay-
vana binerek Gümüşhaneye gittim. Eski belediye dairesi önünde
mümaileyhi buldum. Cebinden defter çıkardı, seksen üç nefer
Ermeni ismi var, anleri bağlattı, yirmi nefer jandarma muhafızı

ile beraber Daldabana götürdüm. Demir Kapu Hanlarında terk ettim muhafaza braktım, iki saat sonra mutasarrıf Bey geldi, verdiği emr üzerine tekrar bağlattım. Ezani saat onbirde akşama doğru oradan hareketle iki ikisu tariki ile Tersun Hanı istikametine gittik. Mutasarrıf Beyin emriyle kendim Daldabanda iken o söylediğim dört nefer (Teşkilât-ı Mahsusaden) bize iltihak etti, yine mümaileyhin emriyle takımında kaldım.

Sual)- Teslim aldığınız bu seksen üç nefer Ermeniye nereye kadar usul ettiniz?

Şerikan kariyesine kadar götürdüm. Onlar yerlerinde kaldı. Muhafızlardan onbeşini Şirana gönderdim, mütebakisini Gümüşhaneye iade ettim, Teşkilât-ı Mahsusaden olanlar benim ile beraber kaldılar. Beraberce Tersun Dağına gittik, orada karakolda kaldık.

Sual)- Vazifeniz ne idi?

Ermenilerden mutasarrıf Bey tarafından gönderilenlerin işini baktık.

Sual)- Bu vazifenize ait şifahenmi yoksa tahririmi emr aldınız?

Şifahen emr aldım, maa heze Gümüşhaneden Zeki Bey belediye reisi Ali Bey ve müdde-i umumî bilir.

Sual)- Bu Ermenilerin parası ne oldu?

Ermenilerden aldığım paralar yani seksen üç neferden aldığım parayı mutasarrıf Beye verdim, kendide maliyeye verdi, zannederim. Para takriben iki yüz küsur liradan ibaret idi.

Bu gibi bir emri tahriren istihsal ettinizmi? Etmedinizse niçin?

Cevap)- Tahriiri emrⁱ almadım. Şifahen emir üzerine hareket ettim, kendim bizzat bir şey yapmadım. Teşkilât-ı Mahsusa n efradı bu işe memur ^{du} idi, ben yalnız Ermenilerin firar etmemelerine ve paranın hüsnü muhafazasına memur ^{dum} idim.

20 Eylûl 331.

Möhür: Ali Mirza.

Maznunlardan mülazimievvel Mirza ve zabıt vekili Faik Efendiler haklarında muvakat tevkif müzakereleri tastiriyle askeri tevkifhanesine teslimleri karar verildi.

20 Eylûl 331.

Reis: Reşit. Âza:

Mustantık: Ali Alevi.

Tevkifleri tasdik olunur

20 Eylûl 331.

Divan-ı Harb-i Üffi Reisi:

Şükrü.

M 397

Sual)- Hatta sizde ^e Gümüşhaneye vasıl olmaktan kafileden miktarı kâfi para almışsınız.

Katiyen mutasarrıf Bey kafileyi bila vukuat götürdüğimden dolayı teşekkür etti bile.

Sual)- Kafilenizden erkekleri Murangel Deresine kadar götürüldü orada hazırlanmış hendeklere endirilerek dörder dörder öldürüldü efradınızda sizde orada bulunmuşsunuz.

Cevap)- Katiyen bulunmadım, ben maiyetimdeki efradı aldım Trabzona gittim, yalnız mutasarrıf Beyin emri üzerine muhafız olmak üzere on iki nefer kadar vermiş idik, bu neferlerin ismini derhatır edemeyorum.

Sual-) Şimdilik bu ifadenizi tasdik ediniz.

Tasdik ederim.

6 Eylül 331.

Trabzon Seyyar Jandarma Taburu

Bölük 2 kumandanı mülazimevvel:

Agâh.

İstintaknamenin 52inci sahifesinde Dursunoğlu

Mehmetin mazbut ifadatının bir kısmı bir veçhi

ati iktibas olunmuştur.

Zabıt vekili Celil Efendiyle beraber yüz kişi kadar idik. Trabzona yakın Riğonos kariyesinde bulunuyor idik merkezimiz orası ^{de} idi, etraf köylerdeki Ermenileri toplamağa Gümüşhaneye göndermeye memur olduk. Sara Deresine kadar geldik. Orada her on beş kişi bir tarafa dağıttı, Ermenileri toplayarak Sara Dereden bir buçuk saat mesafede Kapan kariyesinde hepsimiz

toplandık, yüz kişiden otuz altı nefer intihap edildi. Ermeniler Kapan kariyesinden Gümüşhaneye isala memur edildik Rizeli Harun Çavuş bizim yanımızda idi (merhum başka bir kariyeye gönderilmiş nerede olduğunu bilmeydrum) Kapandan Gümüşhaneye beş altı günden gedebildik, Gümüşhaneye Trabzon kafilesi geldi başına Agâh ve Faik Efendiler var ^{di} idi. Faik Efendi tayin ettiler bizide Agâha verdiler, gerek bizim kabilemizin, gerek Trabzon kafilesinin erkeklerini topladılar, biza yalnız çocuklarla kadınları teslim ettiler, altmış yetmiş yaşında bir kaç ihtiyarda var ^{di} idi. Rizeli Çete Reisi İsmail Efendi ve Faik Efendi hep beraber Gümüşhaneden çıktık, üç saatlik hanlar vardır Teke Hanları denilen bu mahalde konakladık, gece Faik ve İsmail Efendilerle Yazıcı Osman muamları yaktılar, en zengin Ermenilerden paraları aldılar karakolda yani bir noktada nöybetçi ^{dim} idim, bu halı gözümle gördüm çünkü uzak değil ^{dim} idim. Sabahlayın mendil ile para alarak İsmail Efendi Gümüşhaneye doğru avdet etti, Faik Efendide ol günün akşamı konakladıktan sonra hepsimize birer lira verdi. İsmail Efendinin ne kadar para aldığını Faik Efendide ne kadar para kaldığını ikisi ne kadar para toplamış olduğunu bilemem. Kafile-i Erzincana götürdük, orada bizden teslim aldılar, Kemahtan bir az ileriye doğru götürdük, bizi bekleyen jandarmamı çetemi bilmiyorum, adamlara teslim ettik. Erzincana avdet ettik.

15 Eylül 331.

Tosunoğlu Mehmet.

Rizenin Sinirbey kariyesinden Demirci Oğullarından
Aziz Ben Ali (Ağa)nın ifadesidir. 15 Eylül 331.

Rivolons kariyesinde takım zabıti Celil Efendi maiye-
tinde olarak yüz kişi çıktık Ermenileri Daldabanda Teke Hanın-
da söydular, Gece idi. Rizeli İsmail ve zabıt vekili Faik zen-
ginlerin parasına topladılar. Ben növbette idim. Neövbeti tes-
lim ettikten sonra mumların yanına geldim. Bu işleri gördüm. Ne
kadar topladıklarını bilmem. Büyük bir torba içinçe köydular
lira, mecdiye, altın takımı dolu ^{du} idi. Sabahlayın İsmail Efendi
elinde para ile dolu bir mendil olduğu halde Gümüşhaneye doğru
gitti. Ertesi günü akşam üzere Faik Efendi neferlerçe birer
lira verdi. Bende aldım. Ermenileri M Kemah taraflarında tes-
lim ettik.

Aziz Bin Genc Ali.

Espeköyde Kolu Kışlasında amele olarak çalışan
Erzincanlı Ardaş (yanlışlıkla Arşak denilmiş) veledi
Manukın ifadesidir.

Şahife 54.

Mael kasem edilmiş ifaede-i muhlifisinin bir kısmı.
Trabzon kafilesi Espeköre geliyor ^{du} idi. Bir silah sesi
işittik. Carallah Efendi karakola takarrüb eden Faik Efendiye
nedir bi silâh/ sesi, dedi. Faik Efendi senin vazifen değil,
ben bir zabitim dedi, Carallahda bende bu karakolun kumanda-
nıyım, niçin karakol yanına silâh atarsın şimdi gidip haber
vereceğim, dedi ve ata binerek bir saat mesafede bulunan Er-
zincana gitmiştir.

(Ardaş).

Kıyâğızda

(Erzincan Jandarma mülazimievveli Süleyman Efendinin evrakı isticvabiyesinde) işaret edilmiş olan 106 sahifeli isticvabnamenin on beşinci sahifesinden iktibas olunan kısmıdır.

15 Agustos 331 tarihinde zabk edilmiştir.

Bu Süleyman Efendi Gelibolu jandarma zabıt taburı memurlarından imiş.

Sual- # Evvelki Ermeni kafilesine memuriyetten avdetinizde bir heybe dolu bin sekiz yüz lira getirmiş olduğunu haber veriyorlar. Bu paraları ne yaptın?

Cevap- Kemah kafilesinden avdetimde bir heybe dolusu dedikleri bir torba dolu olgunluk, yirmilik, onluk, mecmu-ı beş bin kuruş bir para idi ve bir kise derununda idi. Heyboyi iki yüzde fişenk var idi. Gümüşhane kafilesinden Yalnız Bağıda Gümüşhane jandarmalığından bir heybe dolusu bin sekiz yüz lira kıymetinde nakd ve ziynet altınları var idi, bunlarıda getirdim. Jandarma kumandanı yüzbaşı İsmail Efendiye teslim ettim.

Sual- Yalınız Bağdan getirdiğin heybedeki eşyanın bin sekiz yüz lira kıymetinde olduğunu nasıl tahmin ettin ve neden anladın?

Cevap- Heybe deruninde ve efrad üzerinde ~~şaka~~ zuhur eden 120 lira nakd ve 300 aded pırlanti, yakut, zümrüt, elmas taşlar ile mücehez altın yüzük ve otuz dizi alın başlık, altını her birinde elli, altmış , yirmilik ve onluk ziynet altını, ve otuz aded savatlı gümüş tabaka, üç aded altın saat ma köstek ve otuz

aded gümüş saat ve elli aded kadına mahsus Trabzonkâri gümüş kemer ve bir takım Amerikakâri altın işleme kafesli ve üzerine mücevheratlı kol bilezikleri ve elliye karip gümüşlü ve kehribarlı sigara ağızlıkları, ve bir takım gümüşden mamul hamail ve bir takım gümüş ve altın fincan, antika toklar ve 20 yükte kadına mahsus yunlu, ipekli çarşaflık idi, yüz adedde bargir bunları derdest edemedik.

Jandarmalar Gümüşhaneye kaçırıldılar ve bu eşyaları ben Erzincan zabıt jandarma taburu kumandanı İsmail Efendiye teslim ettim bilmiyorum

M 398

Trabzon Seyyar Jandarma Alayının Birinci
Taburunun İkinci Bülük Kumandanı Agah
Efendinin ifadesidir.

6 Eylül 331.

-Hüviyetinizi söyleyiniz

-İsmim Agah Efendi, pederimin ismi Rifât, tevellüdüğim (İstanbul Ak Seray) 29 yaşındayım, müteahhülüm, çocuğum yoktur, mekteb harbiye duhul ile askeriye intisap ettim 323 senesinde, piyade mülazımı sanilik ile neşet ettim, Nisan 327 tarihinde mülazımievvel oldum, 327 senesinde Selanik Seyyar jandarmasına nakl etmiştim, Balkan harbında Yanyada bulundum, esaretten sonra Trabzon jandarma mektebi ikinci bülük muallimliğine tayin olundum, seferberlik ilanında kadar o vazifede bulundum, seferberlik ilanıyla Trabzon inzibat memurluğuna tayin olundum, bil ahere Trabzonda teşekkül eden seygar jandarma alayının birinci taburuna nakl ettim, elyevm mezkür taburda bulunuyorum.

Sual)- Trabzonda iken Ermeni kabilelerini sevke memur edildiğinizi ve nereye kadar sevki memur oldunuz? Bu vazife-i ne suretle ifa ettiniz? Esna-i rahta bir vukuat oldumu?

Cevap)- İlk kabile sevke beni memur ettiler. Kabile Trabzondan Gümüşhaneye kadar isal edilecek idi. Kafilenin efradı beş altı yüzden ibaret idi. Esna-i rahta ctraftan bazı Ermeniler iltihak ettirildi, fakat az idi. Trabzondan hareketimizde ben mülazım Faik Efendi ile beraber elli neferde car idi, tabur kumandanı Hüseyin Efendi idi, şimdi Ruslara

esir düğdü, emride Agah Efendi ile beraber bir zabıtte get-
sin. Mealında idi bende Faik Efendiyi beraber aldım, kafilleyi
Gümüşhaneye kadar götürdüm. Gümüşhanede kafilleyi mutasarrıf
Abdulkadir Beye teslim ettim, akşam üzeri takriben ezani saat
on iki raddelerinde fazla muhafızları olmadığı için bizden
bir kaç nefer istediler. Yirmi beş nefer kadar verdim. O gece
su suretle Ermeni kafilesini muhafaza edildi, kışla yakınında
olan büyük bir handa, erkekleri diğer bir mevkıda, kadınları
koydular, bunların tefriki mutasarrıf Bey tarafından verilen
emr üzerine olmuşt^ur Sabahlayın erkekleri bizden aldıkları
muhafız jandarmalarla beraber kendi memurlarıyla sevk etti-
ler. Memurlardan yalnız Trabzonlu komiser Murat Beyi tanı-
yorum. Mutasarrıf Bey beni çağırđı. Kadınların Erzincana sevki
için benden bir memur istedi. Bende Faik Efendiyi muvafık
buldum ve Faik Efendiyi çağırđım. Bu kadınları Erzincana ka-
dar alıp teslim edeceksiniz dedim, ben ise maiyetimdeki efrad
ile Trabzona hareket ettim.

Sual)- Gümüşhanede zabıt vekili Faik Efendiyi çağır-
mışsınız. Kadınlarla beraber Erzincana gideceksin. Konak ye-
rinde Ermenilerin paralarını topla, ^{üçde} ~~yüzde~~ birini bizim için
alılıkoy, üçde ikisinide çeteye teslimet, bunun bir kısmı
Cemiyete gidecektir, sakın paraları Kürt çeteler almasın
deye emr verdiğinizi iddia ediyor. Siz bu emri verdinizmi?

Cevap)- Katiyen öyle bir emr vermedim. Zaten telakki
ettiğimiz emr bunların hiç birisinin bir kılına hata gelmeye-
cek mealında idi. Askerlikte hiç böyle bir emr verilirmi?

Sual/- Hatta siz mezkür Efendiye "çeteler milyoner

oldu. Mirza Bey cebleri altınla doldu. Biz niçin doldurmayoruz. Bize ahmak deyecekler. Bu Ermenileri kamilon imha ediyorlar. Erkekleri gözümüz önünde öldürüyorlar. Paralarını bütün çeteler aldılar" deyu söylemişsiniz.

Cevap)- Böyle söz söylemedim.

Agah.

MM 399

yüz vermedim ne söyledi ise redd ettim. Söyledikleri yalandır. Hiç bir kimsenin şahadetiği kabul edemem, zira bu adamlar kendi adamlarıdır, böyle bir adam öldürmedim ve katiyen haberim yoktur. İhtimalki orada maiyetimden birisi veyahut bizi oradan geçirmeye memur jandarına muhafız efrattan birisi kapmak istedi, onlar yaptı işler haberim yoktur.

Sual)- Öldürdüğün erkek Ermeni aldığın karının nesidir?

Cevap)- Haberim yoktur ve ailenin hisımlarından erkek olarak Üsbe köye kadar kimse gelmemiştir, yalnız bir pederi olarak var idi, onuda Gümüşhanede alıkoydular. Benim ile beraber ailemin üç hemşiresinden başka hiç bir kimseleri yok idi.

İfadeniz imza ediniz.

İmza ederim.

Reis. Âza. Mustantık. M. Faik.

Maznun Faik Efendinin tekrar istintakıdır.

-Mülazımievvel Agah Efendi sizden ayrıldığı zaman maiyetinde kimler kalmıştır?

-Mülazımievvel Agah Efendi bizden Gümüşhanede ayrıldı. Trabzona gitti. Ayrıldığında Bahaettin Çavuş, mülazım Cemil

Efendinin hademesi Mehmet, ikinci takımdan Mübadereli Mehmet Onbaşı (vekâleten ifa-i vazife ediyor) zabıt jandarmalardan piyade Ordulu Kadir Çavuş, nefer Vakf Kebirli Hüseyin (Faik Efendinin hademesi) yazıcı neferi Kitabcızaade Hüseyin Efendi (bu nefer Trabzonda).

Sual)- Bunlar Agah Efendinin emriyle o üç bin Ermeninin katl olduğunu biliyorsunuz.

Cevap)- Gümüşhaneye muvaselet ettik. Kafilenin başı hükümetin kapusu yakınında idi sonu aksi tarafta ve uzun bir mesafede bulunuyordu. Mutasarrıf Beyin emriyle erkekler bir tarafa, kadınlar yolun iki tarafına ikişer ikişer dizildi. Kürt çete reisi Mirza Bey idi. Mümaileyh Kemahta mevkufl olduğunu işittim, çünkü bir jandarma ile bir polis öldürmüş imiş. Bu Ermeniler bu vechle dizildikten sonra mutasarrıf ve Mirza Beyler Ermenilerin en müsünlerini ayırdılar, kadınları kattılar. On üç yaşından aşağı olan erkeklerde kadınların içinde brakdılar. Erkekleri bana teslim ettiler. Hükümetten iki kilometre ve Erzurum tarafına doğru uzak olan Kadir Ağanın Hanına götürdüm. Yerleşdirdim. Birinci tarafımdan Rizeli Mustafa, Onbaşı Bahaettin Çavuş., üçüncü tarafımdan Rizeli Mühsün,(3) birinci tarafımdan Hafız (4) (Erzurumda mevkufl), arkadaş Eyup (5), Yazıcı Osman (6) Efendi(bu ikiside Erzurumda mevkufl) ikinci tarafımdan/Meyadrili/Mehmet Onbaşı (7), Mekareci Mehmet (Cemil Efendinin seyisi) ve diğer hatırıma gelmeyen dört kişiyi nevbetçi olarak ikâme ettim. Bu işi gece saat bir buçukta ikmal ettim. Agah Efendi ise olvakit Trabzon çete reisi Murat Beyle beraber bir odada oturuyorlardı ve bu cereyan eden iş-

lerden malumat-ı var idi. Bu Ermenileri yerlişdirdikten sonra bölük kumandanı Agah Efendinin nezdine gittim, yemek yeyorlardı. Mümailgyhden aldığım emr üzerine hükümet önünde dizilmiş olan kadınların yanına gittim, orada nevbetciler ikâme ettim, tekrar bölük kumandanı yanına gittim. Orada yattım. Sabahlayın uyduğumuzda bölük kumandanın emriyle kadınlarla beraber Erzincana doğru hadeket ettim. Erkekler Kadiroğlu Hanında kaldı. Mülazımievvel Agah Efendi ve nevbetçi brakdığım on iki kişiler diger üç nefer Gümüşhanede kaldılar. Gümüşhaneden on iki saat mesafede Mavrankol Deresinde a ç i l m ı ş olan hendeklere Ermeni K erkeklerini katl ederek istif etmişler. Bu on iki kişi bilir ve onlardan rivayet edilmiştir.

Esna-i katlda Agah Efendinin bulunup bulunmadığını bilmiyorum isede, Mirza Bey ve aynesi^c orada idiler, İşte bu adam Ermeniler~~den~~den yedi bin lira toplamıştır, yani ötdürilen Ermenilerin üzerinden ~~xxxx~~ almıştır.

Erzincan zabıt jandarma bölüki onbaşlılarından
Esikör karakolu kumandanı Mardinin Cezire kaza-
sının Todu mahallesinden Hurdacızade Oğullarından
Mustafaoğlu Cadallah Kemalın maelkasem ifadesidir.

Ş 27 Agustos 331.

Sual)- Veşrdiğın jurnal hakkında bize malumat-ı mu^fya-
sala vediniz.

Cevap)- Ben Esikör jandarma karakolu n kumandanı idim,
maiyetimde otuz nefer piyade ve seyyar jandarma var idi. Va-
zifemiz geçen Ermeni kafileleri muhafaza (emek) idi. Jurnalım
tarihinde bir silâh sesi işittim. Erzurum efradından yedi nefer
alarak ileriye gittim. Kafile kumandanı Faik Efendi önümize
çıkı. Silâh sesini sordum. Bir Ermeni erkeğini yola gelmediği
ve ihtiyar olduğı cihetle vurduğunu söyledi. Ne selahiyetle
adem vurdunuz ve elinde bir emr olup olmadığını sordum. Ceva-
ben Gümüşhaneden mutasarrıflığından elimde emr vardır dedi.
Emri görmek istedim. Selahiyetim olmadığını söyleyerek emri
göstermedi. Burasının inzibât-ı bana aittir, dedim. İstersen
beni jurnal et, ismin Faikdir, dedi. Bende jurnal verdim.

Sual)- Yanınızda efrad kimler idi?

Erzurum seyyar jandarma ikinci taburu efradından İse-
lerde muvafaten gelmişler idi. İsmilerin bilmen. Faik Efen-
dinin sözünü işidenler Erzincanın Zatgenc kariyesinden Yehya,
Mesudiyelği Hasan, Erzurum taburundan İshak Onbaşı, şimdi
Erzincanın kol çekmez jandarma karakolunda çalışan Arşak ile
Sımpat ve diğere neferler kâmilen işittiler.

-İfadeni möhürle.

Möhürlerim.

Mühür: Cadallah.

Maznun Faik Efendinin ikinci ifadesidir.

29 Agustus 331.

-İspikör karakolununun yanına kafileyi ile geldiğin Ermeniği/
vakit/niçin öldürdün?

-Ben öldürmedim. Kimin öldürdüğünü de bilmiyorum.

Sual)-Senin öldürdüğün veya emrin ile öldürttüğün bir Ermeni ihtiyar yola gelemediği için öldürdüğünü kime söyledin?

-Ben bir şey söylemedim.

Sual)- Size bu Ermeniği niçin öldürdüğünüzü sual ettikleri zaman elinizde emr olduğunu ve bunlara emri göstermedin^{gi}izi yalnız isminiz Faik olduğunu isterse jurnal verebileceğini söylemişsiniz.

-Hayır söylemedim.

Sual)- Bu sözleri söylediğinizi şahadet edelerse ne dersin?

Cevap)- Bu husustan haberdar değilim, binaenaleyh bu onbaşı bendenizin karsusuna çıktı, bir silâh sesi geldi, nedir deye sual etti, hatta terbiyeye askeriye muğayyir hareketle tavrıyla bu sual bir onbaşı tarafından varit olunca mafevki olduğum dolayısıyla sen bene söyle bir sual sormaya hakkın yoktur deye cevap verdim ise yüzüme karışı efradın içerisinde bana tahkir edici sözlerle yüzüme sızramak istedi. Bunun üzerine bendenizde emr verdim bu onbaşığı bağlayınız. Orada bulunan bir iki çavuş araya girdi, bendenizde vaz geçdim, jur-

nal etmedim. Bunun beni ihbar etmek üzere Erzincana gitti, para yediğimi, kafileyi soyduğumu, bir Ermeni vasıtasıyla tahkikat yapmış, benim ile barışmak için yolda bekleyordu ihtimalki benden bir matlubu var idi ise hiç bir vakit kendisine

Faik.

MM 401

Ğasb maddesinden maznunu aleyh Of kazasının Lafa Tomruk kariyesinden ve Trabzon seyyan jandarma alayının birinci taburrunun ikinci bölüğünün okur yazar mütehhül çocuksuz, 20 yaşında mahkukiyeti sabıkesi omadığını beyan eden Sarı Ali Oğullarından Hüseyinoğlu Eyubun bervechi ziyr zabt edilen ifadesidir.

15 Agustos 331.

-Yirmi dokuzuncu Fırka divan-ı harbında alınan ifade-nizi okuyorum, doğru ise tasdik et.

-İfadelerim doğrudur, tasdik ederim.

Sual)- Ermenilerin mallarını yağma etmek üzere mülazım Agah Efendinin emr verdiğini kimler söyledi?

Cevap)- Bundan haberim yoktur. Bölük kumandanı ve çete İsmaili bizim ile beraber gönderdi.

Sual)- Faik Efendi paraları toplarken sen var mı idin? Bu paraları kimler taksim ettiler? Kaça taksim ettiler? bilir-misiniz, hisseniz ne kadar idi?

Cevap)- Ben yanında yok idim. Çete İsmail ile taksim etti. Kaça taksim ettiğini beher hissiye ne isabet ettiğini bilmiyorum.

Sual)- Çete İsmail sizden ayrılırken para ve zi kıymet eşya götürdümü?

Cevap)- Mendil içinde yüzük ve saire gördüm.
ifadeni möhürle.

Möhürlerim.

Maznun:

Mühür: Eyup.

Mustantık: Âza: Reis.

M.

Gasp maddesinden maznun Trabzonın Emaret mahallesinden, okur, yazar, Kundakçı Oğullarından Ruşenoğlu Osmanın ifadesidir.

15 Agustos 331.

Sual)- Yirmidokuzuncu Fırka Divan-ı Harbındaki ifadeniz okuyorum. Dinleğiniz, doğrumudur?

Cevap) Mezkür ifadelerim doğrudur.

Sual)- Gümüşhanede bölük kumandanı Agah Efendi Faik Efendiye emirle Ermenilerin paralarını toplaması için emr verdimi?

Cevap)- Agah Efendinin emr verdiğini bilmeyorum, yalnız Faik Efendi toplarken hükümetin emriyle topladığını söyledi.

Sual)- Çete İsmail Faik Efendiye 155 lira ve bir çok eşya teslim etmiş, gördünmü?

Cevap)- Çete İsmail giderken elinde bir mendil deruninde gördüm fakat miktarını bilmeyorum.

Sual)- Toplanılan defterde mecmu para ne kadar idi?

Cevap)- Adedi malum değildir, esasen toplanılan defterde bir çokları yazılmamıştı, çünkü Faik Efendi hepsini yazma dedi.

-ifadenizi tastik et.

-Tastik ederim.

Maznun:

Osman.

Maznunu aleyhum İbrahimoglu Seyfettin, Hüseyinoğlu Eyup, Ruşenoğlu Osman hakklarında muvakaten tevkif müzakeresi verilmiştir.

21-6-331

Reis: Âza: Mustantik:

Reşit. Mehmet Ali. Ali Evli.

Tastik olunur:

21-6-331.

Divan-ı Harb-ı Ürfi Reisi:

Şükrü.

M 402

Erzinçan İdadi Mülkü Riyadiye Muallimi
ve Ermenice mektupları sansür memuru
Harputun Zahriye mahallesinden müteehhül
çocuklu, 36 yaşında, Hacı Abdallah Efendinin
mahtumu Mehmet Kadus Efendinin Maznun sıffe-
tiyle bir vechi ziyir zabt edilen ifadesidir.

12 Agustos 331.

Sual)- Hükümetin emriyle sevk edilen Ermenilerden genc kızları bil ihfal evinizde ihfa etmişsiniz.

Cevap),- Fil hakika hükümeti seniye'nin emriyle Ermeniler sevk olunuyor idi, fakat hüsni rizalarıyla ihtida ederek tezevüc etmek üzere binlerce bakir ve ş seyip kadınlar havas ve avam nezdinde mevcut olup haheze hanemde misafireten mukim bulunan kızları kendim ihfal etmek üzere tehir etmedim, ancak uhuvet hasebiyle memuren Kemaha gidip avdet etmek şartıyla yalnız hanemde bulundurdum.

Sual)- Kaç kız idi?

Cevap)- Dört kız idi. Trabzonun Arabyan ailesine mensup olduklarını ve aynı zamanda hemşire olduklarını zabıt vekili Faik Efendiden işittim.

Sual)- Evinizde gayrı meşru hallar cereyan ettiğini Erzincanda söyleyorlar. Mustantık, âza, reis:

Cevap)- Hala hanemde hiç gayrı meşru bir muamele cereyan etmiş değildir, hatta bir suretle ihbar eden her kim ise şeriki muamele olduğundan onunda hapsi icap eder çünkü hanem muhtelif odalardan mürekkep olup bahusus evvelce emaneten brakılmış

iki hemşirenin üç gün kadar nezdimizde bulunduğu eşnada doğruca mükamele bile etmedimki her hangi bir vechle şerefi Islâmene nakise verir, cüzü bir hareketime vukuflarıyla dini mübeynⁱimizi istihzaya kıyam etmesinler, fakat asıl mesele bir cürm teşkil edemeyeceğinden bu sunetle acizlerini gaybedar (lekellemek) etmek ve hayiseyetimi şikest etmek fitriyle liğaraz ihbar edilmiştir. Hatta böyle bir hal vukuuna tasavur bile etmek acizleri için mucibi şüphe ve mekarındır isnad edenleri bu fikrilerini kemalî nefretle red ederim.

Kudusî.

Sual)- Yirmidokuzuncu Kâ Fırka Divan-ı Harb-ı Ürfisinde ahz olunan ifadenizi okudum. Doğrumudur? Bu 2 ifadelerinizide okuyunuz tastik ediniz.

-Evvet, Efendim, dinledim, kindi hattı destimle tahrir ettiği ifademi.

-Tastik ederim.

Mehmet Kadusî.

Reis: Reşit, Âza: Mehmet Ali, Mustantık: Ali Evli.

Ğasp maddesinden dolayı maznunualeyh Trabzon seyyar jandarma alayının birinici taburunun ikinci bölüğü efredından Sürmenenin Sarkune kariyesinden mütehhül çocuklu, okur yazar, mahkumeyiti sabıkesi olmadığını beyan eden Kara Kullukcu Oğullarından İbrahimoglu, 21 yaşında Seyfettin bir vechi ziyr zabt edilen ifadesidir.

15 Agustos 331.

Sual)- Yirmidokuzuncu Fırka Divan-ı Harb-indeki ifade-nizi okuyayım, doğru isi tastik ediniz.

-Okudunuz dinledim, ifadelerim doğrudur.

Sual)- Ermenilerin paralarını toplamak üzere Agah Efendi Faik Efendiye emr verdilermi?

-Böyle bir emr işitmedim.

Sual)- Faik Efendi paraları topladığı zaman kim ile taksim etti?

Cevap)- Kim ile taksim ettiğini görmedim, yalnız çete İsmail bizim hissimizin Faik Efendide olduğunu söyledi. Faik Efendide bize birer lira verdi.

Sual)- Para ka^ç taksim olmuş, bu hisseler kime verilecekmiş?

Cevap)- Para üç taksim olmuş, bir tekalifi harbiyeye, biride bizim yani askerler için, biriside zabıtlarla çetelere imiş. Çete İsmail bize böyle söyledi.

Sual)- Çete İsmail nereden geriye döndü?

Cevap)- Para topladığı mahelden geri döndü.

Sual)- Giderken para götürdümü?

Cevap)- Para götürdüğünü görmedim.

İfademi möhürle.

Möhürlerim.

Maznun

Mühür: Seyfettin.

Reis: Âza: Mustantık.

M 403

Çasp maddesinden dolayı maznunualeyh Trabzon seyyar jandarma alayının birinci taburunun ikinci bölüğü zabıt vekili Trabzon Ortahisar mahallesinden mütecehhül 28 yayında Hacı Halil Ağazade Osman Efendinin mahtumu Faik Efendinin bir vechi ziyir zabıt edilen ifadesidir.

12 Agustos 331.

Sual)- Hangı mektepte okudun? Ne vakit zabıt vekili oldun?

Cevap)- 325 senesi küçük zabıt mektebine gönüllü olarak kaid olundum. İki sene ikmalı tahsilden sonra baş çavuşlukla nizamiye piyade ikinci alayın ikinci taburun başinci bölümüne tayin olundum. Balkan harbına iştirak ettim. Bil aherc seferberlik bidayetinde tabşurıyla birlikte bir buçük ay kadar harbda bulundum. Hastalandım. Beray teptilhava Trabzona gittim. Dört ay sonra terhisim geldi seyyar jandarmaya tayin ^ettiler.

Sual)- Trabzon seyyar jandarmasına nasıl geçdin?

Cevap)- Tebdili hava müddetimin hitamına bir ay var iken baş çavuşların zabıt namzedliğine tayini hususunda emr geldi, ba istida Trabzon ihracak komisyonu reisi Neşet Paşaya müracaat ettim. Müşarileyh hazretleri o sırada henüz Trabzonda teşekkül etmekte bulunan seyyar jandarma alayına takım kumandanlığına tayin buyurdular, henüz jandarmaya tayin icra edilmiştir piyadeyiye,.

Sual) Dokuzuncu Fırka Divan-ı harbında ifadenizi okuyacağım. Dinleğiniz. doğrumudur? Değilmidir?

Cevap)- Okudunuz doğrudur, hatta kendi elimle yazmış idim.

Sual)- Bu kabileyi sevke siz memur idiniz, elbette size bir emr verilmiştir. Bu emr nasıl idi?

Cevap)- Baha hiç bir emr bir yerden emr verilmicdi. Bölük kumandanımla beraber Gümüşhaneye kadar kabileyi götürdük. Gümüşhanede kafilenin Gümüşhaneye kadar erkeklerini ayırdık mutasarrıf Beyin emriyle Kadir Ağanın hanlarına Mirza Bey olduğu halde koyduk, bilahere kadınların kafilesini Erzincan jandarmasına teslim edilmek üzere bölük kumandanı ^{im} bana emr verdi, aldığım emr bu dır, verilen emr şifahi idi.

Sual)- Ermenilerin paralarını toplamak için bölük kumandanınız Agah Efendiden telakki ettiğiniz emr tahririmi idi, şifahi ise kimlerin yanında emr verildi?

Cevap)- Agah Efendinin verdiği emr şifahidir. Emri Ba-haettin çavuş, Rizeli Temeloğlu Hasan, Cemil Efendinin emrleri idi, Mehmedin yanında emr verdi.

Sual)- Cemil Efendinin hizmetçisi niçin sizinle birlikte bulunuyor idi yoksa kabilede Cemil Efendide mevcutmu idi?

Cevap)- Hayır Cemil Efendi taburda kalmış idi, hizmetçisi gözü açık neferlerden olduğundan bölük kumandanı kabile ile beraber getirmiştir. , verdiğiniz)

Sual)- Çete efradından İsmaille verdiğiniz/paraya mukabil sened aldınız mı?

Cevap)- İsmaille verdiğim 150x155 lira ile zi kıymet eşyaların senedlerini almadım, yalnız bölük kumandanının emri vechle bir kağıt yazdım, kağıtı bölük kumandanına gön-

derdim.

Sual 155 lirayı ve zi kıymet eşyayı kimlerin yanında İsmaille teslim ettiniz?

Cevap)- Hizmetçim Mehmet, Mustafa Onbaşı, Yazıcı Osman Efendi, üçüncü bölükten Harun çavusların muvacehesinde teslim ettim.

Sual)- ~~Tecrübeniz~~ müsaade Ne vakit tehhül ettiniz?

Cevap)- Bir buçuk ay kadar oldu.

Sual)- Tecrühenizi müsaade istihsalı için bir yere müracaat ettinizmi?

Cevap)- Hiç bir yere müracaat etmedim, yalnız Erzurum valisi Tahsin Beyin emriyle ve Erzincan mevki-i müstahkem kumandanı Kaymakam Ali Rıza Beyin müsaadeleriyle kanun zabıti Hüsamettin, inzibat askeri çavuş Murtada ismini bilmediğim bir binbaşı ve saire muvacehesinde nikah akd olundu.

Sual)- İfadenizi okuyunuz, doğru ise, tastik ediniz.

-Okudum. Doğrudur. Tastik ederim.

Maznun

Trabzon Soyyar Jandarma Alayı

Birinci Taburunun İkinci Bölüki Zabıt Vekili:

Mehmet Faik.

Reis: Roşit,

Âza: Mehmet Ali,

Mustantık:

Ali Elvi.

M 572

Dahiliye Nezareti

Evrak Müdüriyeti

Aded 76

Divan-ı Harb-ı Ürfi Riyaseti Âliyesine

Saadetlû Efendim Hazretleri,

Ermeni tehcir ve taktiline ait olduğu beyanle Batum müşaviri ~~asakır~~ askeriliyinde bulunup ahiren Kırk Kilisa müdde-i umumîliyiine tayin kılındığını ifade eden Mürfik Bey tarafından Nezareti aciziye mâruz liste mucuibince tevdi olunan evrak, aidiyeti cihetiyle lefen irsal kılınmıştır, olbabde irade Efendim hazretlerinizindir.

23 Şubat 335

Dahiliye Nazır Vekili Namına:

Müsteşar Ethem.

Saadi Beyin varaka-i isticvabiyesi ve buna müteferri dört parçadan ibaret evrak, Erzincan jandarma mülazımevvel Süleyman Efendiye ait yüz beş sahifenin divan-ı harb evrakı tahkikiyesi zabıt vekili Faik Efendi ile maiyeti efradının Ermenilerden gâsp ettikleri ve üzerlerinde zuhur eden elli parça heliyat ve eşyayı saireye dair bir varaka ve bir liste Trabzonlu Gayzak Arabyan ve Saadi ve Mirza Beyler'e ait bir takım evrakı isticvabiye ve yetmiş sekiz sahife'dan ibaret evrakı saire-i isticvabiye tehcir muamelatına mütâallük sekiz ^{ku} kita mazbuhtesinin ~~harık dokuz kitarax evrakı ve~~ ~~Erzurum/Nezaret~~ ~~Beyin~~ fihris (t) evrakı.

Erzurum istinaf âzalarından Necip Beyin ifadat-ı mazbutesini havi dokuz kıta evrak ve Erzurumlu Necati Beyin ifade-i mazbutesini havi iki kıta evrak zabıt vekili Faik Efendiye ait altı kıta evrak.

Yirmi Dokuz Fırka Kumandanlık Vekâleti

Aded 1282

Erzincin 13/5/332

Mevki Kumandanlığı Canibi Âlisine

Trabzondan çıkarılan Ermeni kafilesini esna-i rahta jandarmaların soyduklarına dair hükûmete verilen ihbar üzerine bir mucibi emri âli-i kumandanı icabedenlerin isticvapları bil icra fezlekesi evrakı...ile zabıt vekili Faik Efendinin ve maiyeti efradının üzerinde zuhur eden ~~ve~~ nakd ve zi kıymet eşyanın miktarını mübeyyⁱn puslası lefon taktim kılınıp ifa-ği muktezası hususuna müsaade buyurulması mâruzdur.

Fırka Kumandan Vekili:

Kaymakam Fehmi.

02/21855

2145

İcra-i icab-ı maarazında Erzurum menzil müfettişliği canibi samisine taktim kılınır.

21 -5-331

Menzil Fırka Erkânı Harbiye Kaymakamı:

Ali.

Tetkik ⁵ §/1 hulusesinin bana söylemesi.

02/21855

104

1/ş 2557

İcab-ı emr ve irade buyurulmak marazıyla ordu-i hi-
mayun kumandanlığını taktimi mâruzdur.

27-5-331

Mühür: Dördüncü Ordu Menzili Erkânı Harbiye Reisi.

Mühür: Üçüncü Ordu Menzili Birinci Şubesi.

Taktim 27 minhu

Fuat Hüseyin.

3/4356, 27 Minhu.

3/ Kısm 27 minhu.

Trabzon Ermenilerinin Erzincana isallarına
memur jandarmalarda bulunan para ve eşya
puslasıdır.

1. 22 aded Osmanlı lirası.
2. Bir aded hakan mahlu beşibirliği.
3. 49 küçük, iki büyük Ğazi, bir düzüm altını.
4. Beş aded İngiliz lirası.
5. Yirmi büyük Rus lirası.
6. Bir Fransız lirası.
7. Bir gümüş zencire düzenmiş on iki küçük, bir büyük Rus maneti
8. Bir kuruş ufak para.
9. Bir Ğazi.
10. Bir liralık banknot, dört aded.
11. Bir Trabzon sırma kadın kemeri-gümüş-.
12. İki parça ~~kapaklı altın~~ sırma kadın bileziği maa sürgü
-gümüş- köstek altın 14 ayar.
13. Bir küçük altın saat zenneye mahsus 14 ayar.
14. Bir aded kapaklı altın saat maa kordon 14 ayar.
15. Bir aded altın saat 14 ayarında.
16. Bir aded bilezik ince burma altın başları toplu altın.
17. Bir aded ince saat kösteği altın.
18. Bir aded beyaz köstek gümüş.
19. Bir aded gümüş kahve kaşığı.
20. Bir aded helezoni bilezik nikel.
21. Bir aded yılan altın yüzük.
22. Bir aded kısa adı saat kösteği ~~maasaklı medalya~~ haçlı nikel.
23. Bir aded uzun altın köstek maa altın medalya.

24. Yürek şekli medalyalı köstek altın.
25. Bir aded saat kapağı gümüş otos ortası delik altın.
26. Vankari iki aded gümüş sigara tabakası.
27. Gümüş dakma abanos sigara ağızlığı.
28. Kaşı kırmızı yakut etrafı küçük elmas taşlı küçük halka altın yüzük.
29. Vankari dantena (dantela) iynesi.
30. Bir aded küçük makas.
31. Vankari ay yıldız.
32. Rus banknotı, biri bir liralık, diğeri iki büyük liralık.
33. İki aded Mısır saat şimendifer tahvilat-ı.
34. Altı aded kaşlı yüzük altın.
35. Dört halka yüzük altın.
36. Dört çift kaşlı küpe altın, bir çift kaşsız altın küpe.
37. Bir çift kol düymesi.
38. Bir aded kaşsız altın yüzük.
39. Vali Beyin emri mucibince bu makbuz Mahohyana verilen otuz lira-i Osmanlı.
40. Bir aded burma tel halka yüzük altın Vali Beyin emri mucibince ba makbuz Arabyana verilen
41. Yirmi lira Osmanı Vali Beyin emri mucubince Arabyan kızlarına verilen.
42. On aded lira-i Osmani Vali Beyin emri mucibince mülazım Faik Efendiye verilen.
43. Dokuz aded lira-i Osmani mezkür jandarmalardan olup muaheren getirilenlerde zuhur eden.
44. Yirmi dört aded lira-i Osmani.

457. Bir yarım aded ve kulplu lira-i Osmani.
 46. İki metanlı.
 47. Bir Fransız Altını.
 48. Bir Rus altını.
 49. Bir çift küpe.
 50. Bir yüzük.
 51. Bir kadın kemeri.

Yüz yirmi dört liranın onsekiz lirası Tosunoğlu Mehmet'in bedeli naktiyesine mahsus olduğunu merkum iddia etmiş ve isbatına kadir bulduğunu söylemiş olmakla meblağı mezkûr tahkikat neticesine kadar divan-ı harpta n alıkonulmuştur (Merkum Rizenin Katla kaçıriyesinden Dursunoğlu Mehmedin) bakiye altı lirası Maçka kazasının Kalaman kariyesinden Bakioğlu Ali Ben Mustafanın öz malı olduğu, işbu defterde muharrer elli bir ka¹tem para ve eşya heyeti marifetiyle bila taadar Erzincan Ahzı asker şubesine teslim kalındığı tastik olunur.

13 Temmuz 331.

Yirmi Dokuzuncu Fırka Depo Umumî Reisi:

Kaymakam (mühür) Fehmi.

Âza: Binbaşı, Âza: Bihbaşı, Âza Kol Ağası:

(Mühür) Ali Kâmil)

Âza Yüzbaşı (Mühür) Ahmet Lûtfi Ben Şükri.

M 570

Erzincanda Divan-ı Harb-ı Hususi Riyasetine:

11Eylül 331 tarihli ve 20 numaralı tezkere-i valalarına
cevapdir.

Jandarma mülazımı Süleyman Efendinin hanesindeki eşya
tarafınızdandır celb edilmiş ve hükûmete teslim edilmiş olduğun-
dan maalesteşüf lista verilmeyeceği beyan olunur.

12 Eylül 331.

Erzincan Mutasarrıfı Vekili:

Möhür: Mehmet Nusret.

Menzil Murahhaslığı Canibi Âlisine:

Mülazım Süleyman Efendinin hanesi hükûmetce taharri edil-
miş hatta nakd ve zikıymet eşyası emvalı metruke komisyonu ta-
rafından kaldırılmışdır divan-ı harb-ın nezareti tahtında da-
yildir mümaileyhin hanesinden çıkan eşyanın bir listesi evra-
kına rabt edilmek üzere talep edilmiş idi eşya-i mezkûre divan-ı
harba tevdi edilecek ise nakd ve zi kıymet eşyanın dahi tevdi
veyahut miktarının bildirilmesi hususuna emr buyurulması mâ-
razdur.

13 Eylül 331.

Erzincan Hususi Divan-ı Harb Reisi:

Kaymakam Fehmi.

Nakd ve zi kıymet eşya vali Bey Efendi hazır oldukları
halde muhasebeci Bey tarafından temhir edilmiş ve teslim alın-
mıştır. Eşya dairede bir odaya konulmuş ve dün mutasarrıf Beyin
işârı üzerine emvalı metrukoye teslim edilen eşyaların pusla-

larında emvalı metruke komisyonu reisi Beyde taleb buyurulması
istirhamıyla divan-ı harb-ı hususi riyasetin âliyesine taktim.

13 minhu.

Menzil Murahhası:

Ali Mehdi.

Erzincan Mutasarrıfı Canibi Âlisine:

Muktezasının ifası zımında muhasebeci Bey ile emvalı
metruke komisyonu riyasetine emr buyurulması mâruzdur.

13 Eylûl 331.

Divan-ı Harb-ı Hususi Reisi:

Kaymakam Hilmi.

Serien emvalı metruke komisyonına:

13 minhu.

7

Gerek mal sandığına teslim olunan nakd ve zi kıymet eşya
gerek daire-i askeriyeden komisyona alınan eşyanın müfredat-ı
rabten taktim kılınmıştır.

14 Eylûl 331.

Möhür: Emvalı Metruke komisyonu.

Muhasebe-i levaya: 13 minhu.

Yassin Efendiye.

2810

Tarafı aciziden mevzu-ı bahs olan eşya ve nakd teslim
edilmiştir ancak mümailoyh Süleyman Efendinin hanesinden ciheti
askeriyece götürülmüş olan eşyadan heliyat kısmı heyeti muhsuse
âzasından Hacı Abdallah Bey ile Kemahlı Tayyar Efendi tarafından

hazır olduğum halde sebti defter edilerek bir torba derunine vazı olunduktan sonra mümaileyhuma tarafından menhürlenerek daire-i askeriyede hane eşyasıyla beraber bir odaya vazı olunmuştur ve bu odanın kapusu dahi mümaileyhuma ile yüzbaşı Osman Efendi tarafından verilmiş malumat gayrı mevcut bulunmuş olmakla olbabte Efendim.

15 Eylül 331.

Möhür: Yozgat Sancağı

Muhasebeci

İbrahim Hakkı.

Mahreci: Maçka, Kelime numara 31,

25 Temmuz 331

On beş kelime cevaplıdır.

Erzincan jandarma merkez bölük kumandanlığına:

Ermeni kafilesindeki Aznavuryan Stepan kerimesi Viktorya sıhette ise işâri mâruzdur.

25 Temmuz 331.

Maçka Jandarma Takım Kumandanı:

Şalim.

M 5689

Mülazımievvel Süleyman Efendiye

Egin kaymakamının sizden merkeble on iki lira almış olduğu bildiriliyor. Bunları niçin ve ne suretle verdiniz ve nereden aldınız beyanı matluptır.

25 Agustos 331.

Erzincan Tabur Kumandanı:

Binbaşı Mehmet Şekip Mehmet.

Hasan orduda Ermeni kafilesine Dersim eşkıya Kürtleri taaruz ve müsademede iken acizlerinin on iki lira kıymetinde çarçur nakd olarak bir aded halı heybeyi Divrikli Katırçı Ali diğer altı Ermeninin eşyalarınında sırkat edip firar eylediğinden Alinin karındaşı ile katırçı Mehmet sırkat edilen eşyaların götürülmesi için bir merkeb ile on bir lira acizlerine rehin bırakıp Egin kazasına vusulumuzda Egin kaymakamlığına müracaat edip alınan on lira ile merkep kaymakamlığa teslim olunup Alinin kardaşı ile katırçı Mehmet kaymakam haps edip bilahere heybenin vursudunda acizlerine kaymakam göndericeğini arz eylemesi üzere mâruzdur.

26 Agustos 331.

Jandarma Mülazımievveli:

Süleyman.

Divan-ı (Harb-ı) riyasetiñ Aliyesine taktim.

26 Minhu.

Tabur Kumandanı:

Binbaşı Mehmet Hilmi.

4459

112

Yirmi Dokuzuncu Fırka Divan-I Harb Riyasetine:

Ermeni kafilesi sevk memuriyetinden avdet eden merkez jandarma bölük kumandanı mülazımıevvel Süleyman Efendinin eşya - sının taharrisi esnasında zuhur eden 7623 kuruşluk posta tevdi ilmuhaberiyle Maçka jandarma kumandanlığının telgrafı buğ babte tahkikat-ı lâzımı icrası zımında lefen taktim kılındığı mâruzdur.

25 Agustos 331.

Erzincan Jandarma Tabur Kumandanı:

Mehmet Hilmi

1409

9

Jandarma Kumandanlığına

Mebloğı mukayyed jandarma tabur efradının elbise bedeli olarak depoya gönderildiğini Süleyman Efendi ifade ediyor, sahîh isc beyanı tavsiye olunur.

28 Minhu.

29 Fırka Kumandan Vekili:

Kaymakam Fehmi.

Tetkiki tabur kitabetine.

31 Minhu.

~~Tetkiki~~

7623 kuruş taburun hüzeran 331 elbise bedeli tevkiyatıdır, mukabeleten 10 Agustos 331 tarihli ve 15/23 numaralı depo sandık makbuze vurud ettiği mâruzdur.

31 Agustos 331.

Tabur Kâtibi:

İsmail.

4714/1850

113

Yirmi Dokuzuncu Fırka Kumandanlığı Vekâleti
Celilesine taktim.

31 minhu.

Jandarma Tabur Kumandanı:

Mehmet Sıdki.

Devleti Osmaniye Postaları

Tevdi ilmuhaberi

ve sevk defteri sıra numarasu 887

kıymeti mukadderi mektub bir kıta gram 185, kuruş 7623

Posta paketi.

Maçka jandarma depo müdüriyetini isal olunmak üzere jandarma kumandanı tarafına tevdi edilip olan balade muharrer yalnız yedi bin altı yüz yirmi üç kuruş.

1 Eylûl 331.

Möhür: Erzincan Postası.

Erzurum jandarma taburunun birinci bölük kumandan vekili ve Erzurum Ermeni kafilesi muhafazasından avdet ile (Mehmet Tefvik) imzalı 21 Agustos 331 tarihli Erzincan jandarma tabur kumandanlığına hitaben yazılmış bir arzuhalda Sivaslı İsmail Onbaşıya yirmi altı lira ile bir altın saat ve gümüş Vankâri tabakayı emanet olarak vermiş paralar kendinin idiğine altın saati Kızılın Melkon Efendiden beş liraya, gümüş Vankari tabakayı da Haçik Efendiden dört buçuk mecdiyeye almış olduğundan bahs edilmiştir.

Mahreci: Erzincan

Telgraf Sureti

Arapkir Şubesine

Son Ermeni kafilesi sevkına nemur olan mülazımı Süleyman ve zabıt vekili Tefvik Efendilerin Erzincandan EGINE kadar esna-i rahta gerek araba başına ve sair suretlerle kafileden para topladıkları haber verildi, elyevm orada alıkonulan Aleksan Şabanyandan bittahkik serien inbası.

3 Eylül 331.

29uncu Fırka Divan-ı Harb Reisi:

Kaymakam Fehmi.

Aded 338

Aleksan Şabanyan biccelb icab eden tahkikat bil icra tutulan zabıt varakası lefen arz ve taktim kılındığını marezinde Erzincan yirmi dokuzuncu Fırka Divan-ı Harb riyaseti Canibi Âlisine.

5 Eylül 331

Arapkir Ahzı Asker Şube Reisi:

Binbaşı Hösnü.

Jandarma mülazımı Süleyman Efendinin hanesinde zuhur edip ciheti askeriyeden emvalı metruko komisyonına teslim olunan esyanın defteridir:

Nakd akçe	5753	
Krames altını	5	
Arınlık ziynet altını	48	
Ğüzi altını	42	
Sandıklıyarlı ziynet altını	32	
Kalibsandıklı yarmı	2	
Gümüş tatlı kaşığı	5	
Üzerinde adi kordon menili	1.	sim saat
Kolıyesiz adi sim saat	1	
Nişan	3	
Kaşsız yüzük	1	
Savatlı gümüş iyne	2	
Sedef düyme	18	
Adi gözlük	1	
Adi sigara tabakası	1	
Çakı	1	
Kehribar gümüş ağızlık	1	
Eski kilim	2	
El havlusu	1	

Yirmi bir lira havi tabur kumandan Süleyman Efendinin senedi.

Hurda gümüş parçaları	28
Halı seccade	4
Yan halısı	1

Mücedded kilim	1	
Sivaskari sandalya	42	
Keşiş kalpağı	2	
Bir sandık deruninde hurdavat		
Marangoz takımı	1	
Gramofon müstamel	4	
Gaz ocağı	2	
Ayaklı makina	3	
Elmakinası	1	
Divar saati	1	
Maplak eski gramofon	12	
Keman	1	
Kehribarlı tesbih	1	
Adi para çantası	2	
Tel bilezik	4	
Sigara kağıdı kutu	1	
Batanya	1	
Adi çarşaf	1	
Adi kosğal	1	
Sakal beriası	1	
Adi gözlük	1	
Mahfaza deruninde çatal	1	bıçak
Gümüş kamşı	1	
At başlığı	1	
Müstamel cizme	2	
Ustura kayışı	3	
Gaz ocağı	2	

At çulı 1

Kalem 52

Yalnız elli iki kalemdir.

Daire-i askeriyede kaldığı âza Tayyar Efendinin ifadesinden anlaşılan

Aded

1 Rus tüfenki

1 çifte tüfenki

3 bakır karavana

1 çift çizme

4 boş çuval

10

14 Eylül 331

Möhür: Erzincan Emlalı Metruke

Komisyonu.

Sağırlar mahellesi civarında katl etmişler ve hazır bulunmuşlar Saadi Bey Koçoğlu Osman namında birisininide katl etmiştir.

Erzincan Mebusu Halet Bey (361 öküz
Polis Müdürü Hulusi Bey (2 öküz
Abulhindili Rifât Bey (41 kız.
Saadi Beyin adamı Kürt (
Kâmil. (
(

Erzurum defterdarı
Erzincan muhasebecisi
Erzincanda tücardan
eczacı Mehmet Efendi

tüfenk almış

bu dahi

Bu dahi İpekyanın mağaza ve eşya-
yi beytiyesini kâmilen alarak
üç eczahane almıştır.

Erzincan belediye reisi

Lebyanın hanesindeki 600 liralık
eşyayı ğasp etmiş.

Erzincanda tücardan
Eginli Hacı Yusuf Efendi

Alacağım vardır deyerek 2.000
liralık üç haneyi mobilyasıyla
zabt etmiştir.

Erzurum istinaf mahkemesi âzalarından Mehmet Necip Efendi (vakaa zamanlarında bir müddetci) Kemah kaymakamlığı bulunmuş muaheren Kayseride müşaveri adli olarak istihdam edilmiş kendisi Gelibolulu Kaliuni Bekir Beyzade Necip Bey imiş, bu şahs şahid gibi ifade vermiş isede maznun olmak lâzım gelir (Ketmi hakikat etmiştir) maznunların cürmlerinde müşareketi olduğu hiss ediliyor.

Fırka Divan-ı Harb-ı Ürfi Heyeti Tahkikiyesi
Sivas 15-10-332.

308

Kayseri Mustantiklığına

Erzurum Abulhindi kariyeli Cafer ve Raif ve Erzurumun Esat Paşa mahallesinden Necip Ben Fadel ve İstanbullu Meclî Âyana kâtibesinden ihtiyat zabıtı vekili Saadi ve divan-ı muhasebet mümevizlerinden Macit ve Doktor Fuat ve Erzurum Polis Müdürü Hulusi Beyler ile işbu meselede alâkadar buldukları bildirilen daha bazı zevatın geçen sene sevk edilen Ermenilerin esna-i rahta bizzat ve bivvasta zi kıymet eşya ve nukudu mevcudlarını ahz ve gasb ile bazı güzel kız ve gelinleri zabt ederek yanlarında alıkoydukları ve bir çok Müslümanı müctemiyen ve müferriden bila hükmü kanunî katl ve idam edip ettirdiklerince dair icra kılınan tahkikatta Erzurum Teşkilât-ı Mahsusa memurlarından olup şimdi Gomerck k nahiyesinde muhacireten mukim ve ciheti askeriye ~~değ~~inin erzak müttahidi olduğunu Kayseri mutasarrıflığının 6 Teşrinisani 332 tarihli telgrafnamesinden anlaşılan Erzurumlu Mehmet Necati Efendinin dahi malûkat-ı ve vesaiki bulunduğu ve mesele Erzurum mahpushanesinde dahi mevzu-ı bahs olduğu mevkufinden bazıları tarafından dermiyan kılındığından mümaileyh Necati Efendinin celbiyle badel tahlif hususut-ı mezkûrenin arz ve amık tahkike ve mesele fevkelâde ehemmiyetle takip edilmekte olmasına ve mevcut bulunan ve ihtihsal edilecek olan vesaiki saire ile bu mesele-i hümenin meskûn bir ciheti kalamaması mutlak bulunmasına binaen keyfiyetin bir an evvel

tenviri için ona göre izahat verilmesi lüzumunun tebliğ ve işâri ve mesbuk el esami zevattan başka daha sair memerin ve ehaliden kimlerin ne derece medheldar bulduklarının kaide-i adle tevfiiken tamik ve tutulacak evrakı istintakiyenin sūraat-ı irsalı zımında ta¹limat varakasıdır.

15-10-1332

Möhür: Dokuzuncu Kolordu

Divan-ı Harb-ı Ürfisi

Heyeti Tahkikiyesi.

Mümaileyhin ifadesi alınarak varaka-i nutkuyesi marbuten Dokuzuncu Divan-ı Harb-ı Ürfi heyeti tahkikiyesi Riyaseti Âliyesine taktim olunur.

26 Kanunuevvel 332.

Möhür: Kayseri Bidayet Mahkemesi

Mustantıklığı:

Muhettin.

448 Erzurum Jandarma Tabur Kumandanlığına (1 Kanunusani 332
449 Gemerck Nahiye Müdüriyetine (
450 Niğde Jandarma Kumandanlığına {

17

Dokuzuncu Divan-ı Harb-ı Ürfi Tahkikiyesinin 15-10-332 tarihli 408 numaralı talimatnamesi üzerine tutulan varaka-i isticvabiyesidir, 22 Kanunuevvel 332.

Şahid olup vuku bulan davet üzerine gelen Erzurumun MeKin Ağa mahallesinden olup Kayseride mukim ciheti askeriyenin erzak mütaahidi otuz yedi yaşında Mehmet Necati Bey Ben Hacı Bekir Efendinin ber vechi ziyr badel tahlif zabt olunan ifadesidir, 22~~00x~~

22 Kanunuevvel 332: Erzurumun Abulhindi kariyeli Cafer Raif ve Erzurumun Esât Paşa mahallesinden Canip Ben 2 Kadı ve İstanbullu Meclisi Âyane künyesinde ihtiyat zabıti vekili Saadi ve divan-ı muhasebat mümevizlerinden Macit ve Doktor Fuat ve Erzurum Polis Müdürü Hulusi Beyler ile işbu meselede alâkadar buldukları bildirilen daha bazı zevatın geçen sene sevk edilen Ermonilerin esna-i rahta bizzat ve bivvasta zi kıymet eşya ve nukudu mevcudiyelerini ahz ve gasb ile bazı güzel kız ve gelinleri zabt ederek yanlarında alıkoydukları ve bir çok Müslümanı müctemiyen ve münfezriden bila hükmi kanunu katl ve idam edip ettirildiklerini dair malumatınız olduğu anlaşılıyor, bu babdeki malumat ve müşhudat ve mesmuatınızı mesküt bir ciheti kalmaması mutlak bulunmasına binaen keyfiyetin muvazahen beyan ve mesbuk el esami zevattan başka daha sair memurin ve ehali^{den} kimlerin ne derecede medheldar bulduklarını ve meselede dair bir göna nezdinde vesaik mevcut olduğunu beyan ediniz.

Mustantak

Abdolvahip.

Sual buyurulan mesele hakkındaki malumatım tamamıyla mesmuattan ibarettir mektum bir ciheti kalamaması emrine nazaren tahkikatın tekmili için sevkiyat mesailin bilfiil içinde bulunarak şahidi olanlardan o tarihte Tercanda seyyar jandarına taburu kumandanı İbrahim, jandarına mülazimi Şükrü, Tercanın Kara Kulak nahiye müdürü Şevki, Tercan belediye reisi tevfik biraderi Teyfur Beylerle kargında işe memuru olarak bulunan polis Ali Rıza Efendi, Komah ihracında istihdam edilen suvarı mülazım

Mirza Efendi. Bunların şimdi nerede oldukları meçhulümdür. Cafer Beyin dayısı Hamdi Bey. Bu zat Tercan vukuatında Ermenilerden alınan emval ve mevaşiyi Abulhindi kariyesine

M 564

götürmekte iken insan

Hasankale nahiye hükümetinin önünde bir Müslüman-ı katl ettiğinden o tarihteki Hasankale nokta kumandanı emvali müsadere ve Hamdi Beyi mahfuzen Erzuruma göndermiş ve tevkife alınmış iken bir hafta sonra tahliye edilmiştir, Hafız Aslan, Tevfik, Muharrem, bunlar elyevm Gemerek nahiyesine marbut Dendin, Borhan kariyelerinde iskân edilmiştir, Ağa Taşa, buda Nigde sancak merkezinde meskündür, celb edilip tetkikat-ı lazıme icra edilirse hakikat tamamıyla tezahür eder zannındayım. Bu eşhas Tercanda Hulusi, Cafer, Hasankale müdürü ~~vaxMerhûmDeresinde~~Erzincanx Salim Polat Beylerle Çiçe Dağı ile Halil Ağa Hanı arasında ve Merte'de Deresinde Erzincan mebusu Halet, Cafer, Canip Beylerle Halil Ağanın Oğlu Kâmil Ağa ile Erzincan civarında Erzincan jandarma kumandanı, polis komiseri Cahit, Doktor Fuat, Cafer Beylerle Kemahta mebus Halet, Saadi, Canip, Cafer Beylerle beraber bulduklarında, vukuatta bu mantıklarda cereyan ettiğinden ahvalı tamamıyla anlatacaklarından mümaileyhuma ve merkumandan istif-sarı keyfiyet buyurulursa tezahir edecekti ifadenizi tastik ediniz.

İfademi tastik ederim.

Keyseri Askeri Erzak Müteahhiti:

Erzurumlu Necati.

Mustantik:

Mühettin.

Memuriyetten avdet etmediği

T.1-K.- Takım 1- Manşa 1- Rizenin Kanbur Kışartuz kariyesinden
Bostan Oğullarından İbrahim Mustafa 310 tevellüdi 2 Mart 331,

Bu dahi

T.1-K.1- Takım 2- Manşal- Rizenin Ervin kariyesinden Sivri Oğul-
larından Kılılı Hasan 310 tevellüdüli 2 Şubat 330.

Bu dahi

T.1-K.2- Takım 3- Manşa 2 Rizenin Parasur kariyesinden İsmail
Oğullarından Mehmet Ali Hasan tevellüdüli 301, 3 Mart 331.

Taburdan Erzuruma hareketinde yolda firir etmişler

T-2- Takım 2- Manşa 1- Rizeden Paşayan mahallesinden Törelî
Oğullarından Yusuf Bahaettin 310, 26 Şubat 330,

T-1 -K.1- Hizmetçi, Akçe Abaran Huza kariyesinden Kad İmamı Oğul-
larından İbrahim Mehmet 95, 26 Şubat 330,

Balade künyeleri muharrer merkumunun künyeleri balaların-
daki meşruattan anlaşılacağı üzere memuriyetinden avdet etmedik-
leri ve hakklarında firir jurnalı evvelce verildiği mâruzdur ta-
bur kumandanlığına taktim kılınır.

12 Eylûl 331.

Seyyar Jandarma T.1-K.1- Kumandanı:

Ahmet Hakkı.

Mahreci: Trabzon

Numara 824

Telgraf Sureti

Erzurum Dokuzuncu Kolordu Kumandanlığı vekâletine
Cevap 4 Agustos 331 tarih 8 395 numaralı telgraf.

Trabzon seyyar jandarma alayının birinci taburu orduya
iltihak etmiştir ç e t e r e i s l e r i n i n Erzurum divan-ı
harb-ı örfisine izamları vilâyete yazıldığı zabıt vekili Faik
Efendi Erzincanda tahtı muhakemede bulunduğu mâruzdur.

6 Agustos 331.

Lazistan ve Havalisi Kumandanı:

Ahmet Avni.

Malhike(?) 7 minhu.

Evrakları hiyeti tahkikiyeye tevdi edildiğinden bunun dahi
hiyeti mezkûre riyasetine tevdi mâruzdur.

8 Agustos 331.

Möhür: Dokuzuncu Kolordu Kumandanlığı

Vekâleti.

Mucibince, 8 minhu.

M 563

Mahreci Trabzon

Aded 1700

Açık Telgraf Sureti

Erzurum Divan-ı Harb-ı Örfisi Hiyeti Tahkikiye Riyasetine
Cevap 10 Eylül 331 -1654 (numara)

Şimdiye kadar ariz ve amik icra kılınan tahkikat netice-
sinde ne merkez nede muhakat vilâyette istihdam edildiği ve beyan
olunan isimlerde kimsenin yağmacılık ettiğine dair malûmat olma-
dığı anlaşılmıştır.

5 Agustos 331.

Trabzon Valisi:

Cemal.

Trabzon Vilâyetine

Cevap 5-8-331 tarih (ve) 1702) numaralı telgrafa

Meseled mevkufl vardır, neticelendirmek üzere her halde Murat Beyle İsmailin heyeti tahkikiyece ifadelerinin alınması muktezi bulunduğundan surat-ı izamları.

Heyeti Tahkikiye Reisi:

Reşit.

Mahreci: Trabzon,

Numarasu: 32678

Aded: 1453.

Erzurum divan-ı harb-ı örfisi heyeti tahkikiye riyasetine zeyl 20 Eylül 331, (numara) 1411 istenilen jandarma efradı seyyar jandarma alayının yedinci taburuna mensub olup mezkür taburunun 6 Temmuz 331 tarihinde buradan hareket ile dokuzuncu kolorduya iltihak ettiği kumandanlıktan birleştirilmiştir. Ahz ve işar mütemennadır.

9 Eylül 331.

Vali Cemal Azmi.

İsticvabat ve ifadat ve müdde-iyat hulusası.

Trabzon Ağniya-i Ermenisinden Gayzak Arabyan Efendinin 8 Temmuz 331 tarihinde zabt edilmiş olan mufasal ifadesinde kumandan Ağâh ve Faik esna-i rahta bir müddetcik gaybutet otmelerleriyle jandarmaların kendilerini ihate ederek nukud ve mücovherat ve hâliyat gibi zi kıymek şeyleri tamamıyla aldıklarının jandarmaların iasesine möhtac kaldıklarını bu halı Faika anlatdığını onlarda cevaben esef otmeyin yolda size ekmek bula çağım dedigini muaheren Gürcü kıyafetli birisi yolda eşkıyalar

var, üzerinizde üçer mecdiyeden fazla bulunmayacak, hep bize teslim edilecek demesiyle Faikta ~~on~~ onı tasdik ettiğini ~~bu~~ hükümet bu merkezdedir deyerek kendilerini söylediklerini iki bin lira kadar nakud ile haliyat ve zı kıymet eşyalarını aldıkları tavsiyatıyla anlatmış olduğu görüldü.

Mahohyan Nivart hanımın tarihi mezkürde zabt edilmiş olan ifadesinde Faik Efendi ile diğerlerinin kendilerini soyduklarını ve fakat Faik Efendinin aldığı kız ile hamşirelerini üç kızı Nivart hanım bakmakta olduğu cihetle Faik Efendinin Nivart Hanım üzerinde yalnız on lira bıraktığını diğer nakudu mevcudesini kâmilan aldığını söylemiştir.

Mahohyan Dikranuhi Hanımın tarihi mezkürde zabt edilmiş olan ifadesinde Daldabana varmaksızın kendilerini kısmen soymuş oldukları gibi Daldabandan iki saat sonrada mülazım Faik Efendi ile zabka geymiş efraddan bir şahs üçer mecdiyeden başka paranz kalmayacak deyerek kendilerin tekrar soyduklarını ve haliyat ve mücevherat ile nakd paralarını aldıklarını kendisindende ekserisi Osmanlı ve bir kısmı Fransız ve İngiliz altını olarak iki yüz lira soyduklarını söylemiştir.

Gayzak Arabyan Efendinin zevcesi (İstanbullu Malezyan kerimesi) Mari Arabyan hanımın tarihi mezkürde mazbut ifadesinde kendisinden evvel yola çıkmış olan kafileyi soymuş olduklarını söylemiştir.

Madam Nivart Mahohyanın ikinci defa ve tarihi mezkürde zabt olunan ifadesinde ifadat-ı mazbutesinde tekrar eylediği ve jandarmalardan birini iki çukın dolu nakudu beraberce götürmekte ve bunları Erzincanda size vereceğiz demiş idiğini Erzincanda şahsı merkumu görmediğini söylemiştir.

t
Maznun Faikı İsticvab Sureti

Trabzon seyyar jandarma alayı birinci tabur ikinci bölükü zabıt vekili Osmanoğlu Faikın sıfetiyle divan-ı harb zuhurunda ahz edilen ifadesidir. 8/9 Temmuz 331.

-İsminizi küniyenizi yazarmısın?

Trabzon Orta Hisar mahallesinden Hacı Halil Ağazade Osman Efendi Oğlu Osman, jandarma alayının birinci tabur ikinci bölük üçüncü takım k zabıt vekiliyim, 24 yaşındayım, iki yüz elli kuruş maaş alıyorum, bir neferde zammı tayin alıyorum, mütechül değilim peder ve validem yoktur, dayım vardır.

Sual) Trabzondan hicret eden Ermeni kafilesine sizi memur tayin etmişler, sende Daldabanda ~~bir buçuk saat evvel mahalde~~ ~~kafilenin soymuşsunuz fazla paralarını istiyorlar biriniz diğer~~ ~~kanca~~ gelmezden bir buçuk saat evvel mahalde kafileyi soymuşsunuz, Daldabandan sonra bir konak mahalinde hükümet fazla paralarınızı isteyor, her birinize üçer mecdiye kalsın kâfidir bütün paralarınızı ve zi kıymet eşyalarınızı verin size Erzincanda tayin verecekler, onunla gideceksiniz deyerek bütün paraları toplamışsınız ibi bin lira kadar para almışsınız, nasıl oldu ise mufasalen söyleyiniz ve paralar nerede ise teslim ediniz.

Cevap)- Trabzonda hareketimizde bölük kumandanım Agâh Boy kumandasında hareket ettik Gümüşhaneye kadar hiç bir şey olmaksızın geldik Gümüşhaneye yarım saat mesafede iken bölük kumandanı bendenizi kafilenin ilerisine celb etti, kalifenin ilerisine geçdikten sonra beş altı neferle arabaları soydurmüş, bundan

katiyen haberdar değilim.

23

Çünkü bendenizi yokarıda söylediğim gibi vechle ileriye celb etti, bir gün sonra gece haber aldım, erkekleri ayırlıktan sonra bendenizi kadınların kafilesine memur ettiler, Erzincana teslim edeceksin emrini bölük kumandanı verdi, Gümüşhanede erkekleri öldürmeye memur iki ç e t e var idi, birisi Trabzonlu birisi Muho Bey kumandasında Kürt ç e t e s i idi, bunlar gelen Ermenileri soyuyorlar idi, bunun için Trabzon ç e t e s i bölük kumandanıyla görüşmüş, bölük kumandanı bendenize emr verdiği hareket et konak yerinde para topla, yüzde birisini bizim için alıkoy, ikisininide ç e t e y e teslim ettik, bununda bir kısmı cemiyete gidecektir. Hatta ^{üçü} ~~iki~~ nide möhürleğiniz, paralarını Kürt ç e t e l e r i açamassın diye bendenize emir verdiler ve hükümet bunların paralarını aramayolar ve bunları Murada dökceklerini söylediler, bendenizde almış olduğum emr mucibince taharriyat yaptım, iki yüz elle baş lira bir çok zi kıymet eşya teslim aldım, bundan emr mucibince yüzellibeş lirasını gelen memur Rizeli İsmaille teslim ettim, zi kıymet eşyanında ~~üç~~ ~~yüz~~ ~~üç~~ de ikisini taksim ettim, ~~ve~~ ~~ard~~ ~~im~~ akşam olduğunda yalnız zengin ailelerden kırk elli aile kadar ancak muayene edebildik, ç e t e d e n gelen memur geriye döndü ve oradan hareket ~~et~~ ~~ti~~ etti, on günde buraya vasıl olduk, buradan hareket edeceğim sırada Arabyan ailesine mensup küçük kız çocuğunu beyendim, Allahın emriyle almak istedim, kızın pedere ve validesi

rizasıyla görüşdüm, bir sene muhafaza etmek şartıyla kızlarımı bana teslim edeceklerini söylemiş idiler, bunların pederlerini Gümüşharede diğer erkekler meyanında öldürdüler, kız pek küçük olduğundan büyük hemşiresinden ayrılamayacağım deye ağladı, bunun üzerine bendeniz her ikisininide ^{Kudsi} fotoğrafçı ~~Şeyh~~ Efendinin hanesinde kalmak üzere iki muhafız neferle yol üzerinde teslim ettim ve bendenizde Kemaha hareket ettim, Kemahata vasıl olduktan sonra geriye kalan iki hemşireyi de bir doktor ile mülazime vermek üzere geriye hareket ettim ve Erzincana geldim, sual ile fotoğrafçı Kudsi Efendinin hanesini buldum, o gece orada kalmak üzere girdik, evvelce bırakmış olduğumuz kızlarda orada bulunduğu halde bende yatmış idim, uyuklayordum idim, jandarmalar haneye sarmışlar, kapuyu çaldılar, Kudsi Efendi bendenizi uyandırdı, seni birisi çağırıyor deye çıktığımda yakaladılar, eci taharri ettiler, kızları ve muhafız neferleride beraberce adliye hapshanesine götürdüler, başka bir şey hatırıma gelmiyor, yalnız deye bilirim ki bütün kafilelere memur olanlar bu gibi işlerde hatta bendeniz topladığım paradan fazla paralar kaldırdıklarını öteden beriden haber aldık, kızları da bütün yol boyunca deye bilirim ki her hanede mevcuttur. Bendeniz hükümetin tahriri bir Ermeni okumadım, bunun için şu küçük kızcağızı ehaliye bakarak esasen evvelcede görüşüyordum idim, bunun için alıkoydum ^{Sual/} -/Alacağın kızın babasını diğer erkekler meyanında öldürdüler diyorsunuz, erkekleri ne vakit nerede kimler öldürdük ve kaç erkekleri sen muhafız olduğun halde öldürülmelerine nasıl meydan verdin, Çete reisi dediğin Mirza ile memur İsmail kimlerdir? Elyevk nerede dirler? Öldürdikleri söylediğin ademlerin paralarını kimler aldı?

Cevap)- Bizim memuretimiz Gümüşhaneye kadar idi. Bu husus bendenizde ait değildir çünkü bölük kumandanım Gümüşhane mutasarrıf Bey ile görüştü, Mirza Bey ile erkekleri bir tarafa, kadınları bir tarafa ayırdık, yalnız bizim kafile değil, orada başka kafilede mevcut idi, her iki kafile bir olduğu halde gayetle ihtiyar takımını kadınların içinde bıraktıkları halde erkeleri Maderenkel Deresinde Trabzon ç e t e s i y l e Mirza Bey ç e t e s i öldürdüler, paralarınında onlar aldılar, başka kim alacaktır. Trabzon ç e t e s i Murat Bey kumandasında on iki kişi idi, Mirza Bey kumandasında onbeş kişi ~~idk~~ var idi, ki öldüren erkeklerin miktarı üç binden fazla idi, bendeniz eyice bilmiyorum, Çete İsmail Murat Beyin çetesinden Rizolidir, bu erkekleri öldürmeleri bölük kumandanından mesuldür, ben onun ~~mk~~ maiyetinde idim.

Sual)- Gerek Daldabandan evvel ve gerekse sonra soyduğunuz kafileden senin hissine düşen para kaç kuruşdur ve nerededir, zi kıymet eşyadan kinlerin hissine neler isabet etmiştir, senin hissene nerededir?

Cevap)- Daldabandan evvel alınan para arz etmedim vechle haberim olmaksızın neferler tarafından Agâh Beye teslim olunmuştur, bundan katiyen haberim yoktur, benim taharriyetimde alıkoyduğum para ve zi kıymet eşya heyete teslim olunan eşyadır, hiç bir kimseye teslim olunmamıştır.

M. Faik.

Benim hissim falanım yoktur, para henüz tefrik ve taksim olunmamıştır. Osman namındaki nefere teslim etmiş idim, oda kızların yanında bıraktığım neferlere vermiş ve onlar vasıtasıyla saklamak istemiş, başka bir yerde para yoktur.

Sual)- Faik Efendi, para ve zi kıymet eşyayı hangi heyete teslim ettiniz? Hem hissiniz falanınız olmadığını söyleyorsunuz hemde paraların Osman namında birine teslim ettiğinizi ve Osmanında paraları muhafız neferlere verdiğini beyan ediyorsunuz. Suallarımıza seri cevap veriniz.

Cevap)- Burada mevcut divan-ı harb heyeti muhafız neferlerin üzerinde buldukları para ve zi kıymet eşyayı, yüzbeş lira kadar zannediyorum bu parayı ve zi kıymet eşyayı Osmana teslim ettim, bu para bölük kumandanı Ağâh Bey ile bendeniz ve efrada mahsusdur ki mevcut para toplanılan para paranın yüzde kırk biridir yüzde ikisi Rizeli İsmail namındaki ç e t e y e teslim olunmuştur. 8/9 Temmuz 331.

M. Faik.

Of kazasının Trabzon Jandarma Alayının
Birinci Taburunun İkinci Bölüğünde müfid
Hasanoğlu Eyyubun maznun sıfetiyle divan-ı
harb huzurunda alınan ifadesidir.

9 Temmuz 331.

Sual)- Hüvüyetini hiyetçe karşı söylermisin?

Cevap)- İsmim Eyup Sabri, babamın ismi Hasan, okur yazar değilim, 20 yaşındayım, mütehhilim, jandarmayım.

Sual)- Trabzondan Ermeni kafileleri geçerken Ermenileri yollarda soymuşsunuz, nerelerde nasıl soydunuz? ve kaç lira ho gibi eşya aldınız ve paralar ve eşyalar nerededir?

Cevap)- Trabzondan Daldabana kadar geldik, hiç bir şey yapılmadı. Daldabanda iken bölük kumandanı ve kafile kumandanı mülazımievvel Agah Efendi emr vermiş. Ben emrini işitmedim. Ben Gümüşhane^yde bir Ermeni götürdüm, teslim ettin . Bu karşılıklı geldiğimde gördüm, Arkadaşlar ne duruyorsunuz dediler. Bende kim emr vermiş dedim. Yüzbaşı Efendi emr verdi dediler. Bir çaryek kadar talan ettik, sonra zabıtimiz men etti. Bu zabıtta Daldabanda mevcut zabıtlardan idi. Bizim zabıtimiz değil idi. Ben bu yağmada bir şey alamadım çünkü karakolda vazifede idim. Daldabanı geçtik. Nikim köyüne geldik, akşam konakladık. Bizde beraberce Rizeli İsmail gelmiş idi. Teke köyünde yalnız ihtiyar erkeklerle kadınlar var idi, çete İsmail ile mülazım Faik Efendi paralarınızı muhafaza edeceğiz verin dediler Ermenilere her keste birer birer büyük lira bıraktılar. Mütebakisini aldılar. Bu esnada askerler paraları niçin çeteler alsın, biz alacağız deye söylediler. Faik Efendide bu paralar bizde kalmayacak hükûmete donanmaya muavineti milliyeye gidecek deye söyledi, jandarmaların umumına birer lira verdi.

Sual)- Bu paraları zabıt Faik Efendi arkadaşım Osmana vermiş, hıfz et demiş, sonra Osmanda jandarmalardan almasın deye korkmuş, Kadus Efendinin hanesinde bana verdi, yüzükler, saatları dahi çıktı ile bana verid.

Sual)- Kadus Efendinin hanesinde ne vakiât ve kimlerle geldiniz? Kadus Efendinin hanesine gerek zabıt ve gerek sen ve

arkadaşların para bıraktımı?

Cevap)- Trabzondan geldik Erzincana Blatafen yanındaki kahvede bir gece kaldık ve kahvede dört kız alt üst odada, bizde aşağıda yattık. Ertesi günü sabahlayın Kadus Efendi geldi, beraberce Kadus Efendinin hanesine götürdük. Faik Efendide kafil ile geldi. Kadus Efendinin hanesine giderken benimle Seyfettin Efendi var idi. Kadus Efendinin hanesinde dört akşam kaldık. Dördüncü gün akşamı

Eyup Sabri.

M 559

Faik Efendi diğer bacıyla Kadus Efendinin hanesine geldi. Kadus Efendinin hanesine zabıtın para bıraktığından haberim yoktur, bizde bırakmadık.

Sual)- Gerek Daldabanda ve gerekse Teke köyünde en ziyade yağma eden kimlerdi?

Cevap)- En ziyade para alan çete İsmail ile mülazım Faik Efendidir.

Sual)- İfadeleriyin ziyrini senin olduğuna parmak basarmısın yahut imza edermisin?

Basarım yahut imza ederim.

Eyup Sabri.

Trabzonun İmaret Mahallesinden Ruşehoğlu
Osmanın gâsp maddesinden dolayı maznun sıfetiyle
Divan-ı Harb huzurunda ifade-i mazbutesidir.

9 Temmuz 331.

Künyeni ber tafsil yazarmısın?

Trabzonun Emaret mahallesinden Kundakçı Oğullarından Ruşenoğlu Osman. 33 310 tevelürlü. Trabzon mektebinin üçüncü sınıfından neşet ettim. Evli değilim. Jandarmayım. Trabzonda vazife görüyorum.

Sual)- Trabzondan Erzincana Ermeni kafillesinin siz mühü - fıza imişsiniz. Yolda Ermenileri soymuşsunuz, üzer/ilerinde olan paraları ve zi kıymet eşyayı almışsınız. Bu paralar iki bin lirâ kadar ediyormuş. Kafileyi nerelerde ve ne suretle soydunuz? Paraları, eşyaları kimler aldı? Şimdi para ve eşya nerededir?

Cevap)- Trbzondan Ermenilere memuren hareket ettik. Yol- da Gümüşhanede erkekleri ayırıp orada braktık. Gümüşhanenin ilerisindeki mevkiâ Gümüşhaneden hükümet tarafından beraberimize katılmış olan İsmail Efendi isminde Rizeli bir çete ve kafile memuru Faik Efendi tarafından Ermeniler taharri edildi. Üzerlerinde altmış kuruşdan maade zi kıymet eşyayı aldılar para- larını adedi ne kadar olduğunu bilemeyorum. Kafile balade mezkür mahelde hükümet emr ediyor, üzerinizde bulunan paranın

29

altmış kuruşdan fazlasını ve zi kıymet eşyanın küllüsünü vere- ceksiniz. Gidecek olduğunuz mahalde hükümet sizği besleyecektir deye aldılar ve alanlar kafile memuru Faik Efendi ile İsmail Efendi namındaki çetedir. Paranın kısmı küllüsünü çete beraber götürdü ve mütebakisi Faik Efendi yedinde kaldı. Efrada birer lira taksim ettiler ve geri kalanıda dün bizden aldığınız pa- radır. Parayı Erzincana bir saat kala bendeniz teslim etti. Ben- denizde her ne kadar almamağa gayret ettim isede, amirim oldu- ğundan emrine itaata mecbur idim, çarnaçar aldım ve kendisine bunları saklayamam deye ısrar ettim. Nihayet bendenize iki ne-

fere teslim etmekligimi tenbih etti. Para ve esyayı onlara teslim ettim, yedimde yalnız kemer bilezik ve saire kaldı.

Sual)- Çete İsmailin götürdüğü ve Faik Efendinin aldığı ve Faik Efendinin size ve sizinde isimlerini söylemediğiniz iki nefer ne kadar para teslim edildiğini söyleyiniz.

Cevap)- Çete İsmail Efendinin götürdüğü paranın adedi ben-
ce meçhul ve Faik Efendinin bendenize vermiş olduğu mendil deru-
ninde tahminen yüzü mütecavuz ve zi kıymet eşyanın neler olduğunu
da bilemeyorum, yalnız iki çakınından ibarettir ve parayı teslim
ettiğim neferlerin isimleri biri Seyfettin ve diğeri Eyuptır.

Sual)- Kadus Efendinin hanesine kimlerle beraber ne vakit
gittiniz, kaç gün kaldınız? Kadus Efendinin hanesinde masrafı
kim yapıyordu?

Cevap)- Kadus Efendinin hanesine Seyfettin ve Eyup namın-
daki iki nefere Faik Efendinin teslim etmiş olduğu iki Ermeni
kızı ki birisi zevcesi diğeri hemşiresidir. Beş gün kadar hane-i
mezkürde kaldılar, bendenizde arkadaşların yanlarına gidip

orada kaldım, kız meselesinde katiyen dahlim yoktur. Masrafları kızları teslim etmiş olduğu Seyfettin Eyub yapıyordu.

Sual)- Trabzondan çıkarken jandarma mevcuttunuz ne kadar idi,? buraya ne kadar geldiniz Kemaha?Ne kadar gitti?

Cevap)- Trabzondan çıkarken tahminen olli nefere yakın idik. Yirmi üç bizimle beraber geldi, diğerleri Gümüşhanede ayrılan Ermeni erkekleriyle kaldı, üç nefer burada kaldı, diğerleri Kemaha gitti.

Osman.

Trabzonun Seyyar Jandarma Birinci Tabur İkinci Bölüğünden Sürmenelioğlu Seyfettin maznun sıfetiyle isticvabıdır. 9 Temmuz 331.

-Hüviyetinizi söyleyiniz.

İsmim Hafız Seyfettin, pederemin ismi İbrahimdir, mütecehilim, bir kız çocuğum vardır, Karakullukçı Oğullarındanım, 310 tevellüdüli jandarma neferiyim.

Sual)- Trabzondan Erzincana gelen kafilenin muhafızı imişsiniz. Yolda kafileyi söymüşsünüz. İki bin lira kadar paralarını ve zi kıymet eşyalarını almışsınız. Kafileyi nerede nasıl söydünüz? Aldığınız paraları ve zıkıymet eşyaları ne yaptınız?

Cevap)- Kafiloye muhafız idik. Gümüşhaneye gelmezden akten bölük kumandanı Agah Efendi ve zabıt vekili Faik Efendi askerlere emr vermiş. Ben ileride idim. Faytunları geride bıraktırmışlar, askerlerde arabalardaki aileleri söymüşler, sonra

paralarını o akşam zabıtlar askerlerden almışlar. Daldabani geçdikten sonra Konak yerine bir çete geldi Faik Efendi ile beraber bütün ailelere kinde para varsa versinler, vermezlerse kurşuna dizilecekler dediler. Faik Efendi ile

31

çete ve Mustafa Onbaşı paraları ve telkinât-ı topladılar. Faik Efendi toplamakta lira mendili ayri haliyat mendili ayri idi. Her iki mendilde çetede idi, sonra çete ile paraları taksim etmişler. Bu sırada askerler ne demek olsun yalnız çete alsın paraları deye ayaklandılar. Çete geldi, bize merak etmeyiniz, sizde hissizenizi ~~ayrıkayardık~~ dedi, sonra Faik Efendi ~~herkine birer lira verdi~~ bizde birer lira verdi. Çete bize bu parayı üçe ayırdık, birisi hükûmet sandığına, birisi zabıtana, bir taksımında size verilecek dedi. Gümüşhaneye dönüşünüzde paranızı vereceğiz sizin hissizenize yüz elli lira düşmüşdü dedi.

Sual)- Senin üzerinde birisi beş birlik olmak üzere on beş Osmanlı iki Rus yarım İngiliz lirası ile bir şeridde kırk dokuz küçük iki büyük ziyne-i altını ve altın saat ve gümüş çay kaşığı saat kordon gibi eşya çıkmış. Bunları kimlerden aldın?

Cevap- Bunları Faik Efendi Osmana vermiş. Osmanda kendisi bize verdi. Faik "fendide saklayın dedi. Bizde sakladık. Bunların içerisinde kendimin altı lira üç mecdiem vardır.

Sual)- Bu altı lira üç mecdiyeyi kimden aldın?

Bu paraları pederğim İbrahim verdi.

Sual)- Buraya Erzincana geldikten sonra nerede vakit geçirirsiniz?

Erzincana geldik bir akşam kilisa meydanında kaldık bir ben var idim birde Oğlu Eyup var idi, birde Mustafa Onbaşı var idi dört tanede kız var idi, birde Trabzonlu Şekeroğlu Hasan var idi, kızlar üstdeki odada yattılar. Seyfettin.

M 557

bizde alt katta yattık. O gece kaldık, sabahlayın öylen zamanı-
da Kemaha hareket ottiler, bizde arkalarından tehna yerden git-
tik, kafileye karışdık, yarım (saat) kadar gittik, mülazım Faik
Efendi iki kızı ayırdı, bizede yanlarına muhafız brakdı. Kadus
Efendinin hanesine gönderdi. Kadus Efendide beraber idi. Kadus
Efendi ile birlikte hanesine gittik, üç gün Kadus Efendinin
hanesinde kaldık, dördüncü gün Faik Efendi iki kızla Kadus Efeh-
dinin hanesine geldi, katırcıda beraber idi.

-Faik Efendi geldiği vakit eşyasını getirdimi ve eşyası
nerede kaldı?

-Eşyasını getirmedi. Eşyası Kemahta kaldı.

-Ne gibi Eşyası var idi?

-Karyola, yatak, sepet var idi, daha başka bir şey yok
idi.

-İfadelerğin ziyirini imza edersin^{mi}??
^

-Ederim.

Hafız Seyfettin.

Osmanın tekrar isticvabıdır. 9 Temmuz 331.

Sual)- Daldabandan sonra Konak mahalinde çete ile Faik
Efendi paraları topladığı vakit sende yazmışsin. Hangi deftere
yazdın, kaç lira ve kaç kuruş idi? Yökünnin söyle.

Cevap)- Yazmış olduğum deftere her alınan eşya yazılma-
mıştır ve bendenize verilen talimat bu yolda idi.

Osman.

Trabzonun Suyolu mahalcsinde iken muhacir olarak Erzincana gelmiş Tateos kızı Akabinin izharı hak şahidi olarak divan-ı harb huzurunda alınan ifadesidir.

9 Temmuz 331.

Sual) Nerelisin, adın nedir? Babanın adı nedir? Kaç yaşındasın? Memleketin neresidir? Lağabınız nedir?

Trabzonlıyım. Adım Akabi dir. Babamın adı Taeosdur. Papazyan oğlu dirlar. 23 yaşındayım. Üç lisan tekellüm ederim, Fransızca, İngilizce, Türkce tekellüm edebilirim.

Sual/-Bu kere sizi nerede kimler soydu? ve senin kaç kuruşunu aldılar? Ne eşyanı aldılar ise söyle.

Bizim üzerilizde para yoktu. Pederimde altı yedi lira vardı idi, onu aldılar. Arabadaki ufak tefek eşyayı almışlar. Arabadaki ufak tefek eşyayı alanlar arabacılarıdır, yanı başı bozuklardır, asker değildir.

Sual- Sizi kafileden kim ayırdı? nereye geldiniz ve şimdi niçin mahpus oldunuz?

Bizi kafileden bir çete ayırdı. Gümüşhaneye geldik. Açık bir yere koydular. Sabaha kadar orada vakitimizi geçirdik. Sonra oradan kalkdık bir mahale geldik, ismini bilmeyorum. Hazılı Erzincana geldim en küçük karındaşım ile Kadus Efendinin hanesinde kaldım. İki üç gün kaldıktan sonra mülazım Faik Efendi iki kardaşımla Kemahtan Kadus Efendinin hanesine geldiler.

Sual)- Faik Efendi kafileden ne esbaba mebbi sizi ayırdı?

Küçük kızkardaşımı almak için ayırdı, bende korkdum, bir mülazime taleb cyledim iki kızkardaşımın birisi köşe-i istirahanesinde Dr Esata varacak idi, diğer karındaşımda Maçkada Faik Efendinin karındaşına varacakdı.

Sual)- Kadus Efendini hanesinde kaç gün kaldınız?

Akabi.

M 556

ve Faik Efendinin eşyası nerede kalmıştır?

Cevap)- Benim ile beraber diğer kız karındaşı Keğanuş. Biz Kadus Efendinin hanesinde kaldık. Efendinin eşyalarından haberim yoktur.

Sual)- Kadus Efendinin hanesinden sizi kimler aldı nereye götürdiler?

Cevap)- Gece saat altıda Kadus Efendinin hanesini sardılar. İsmi bilemediğim bir takım kimseler bizi alıp hapishaneye götürdiler.

Sual)- Kadus Efendinin hanesinde hepimiz bir odadı mı yatıyorsunuz?

Evet, bir odada yattık. Faik Efendiye ~~o~~ odada yatmak için ben çağırdım.

Sual)- Faik Efendi size para vordimi?

Hayır, vermedi.

Sual)- Başka bir deyeceğin yok ise ifadelerinin altlarını imza eyle.

İmza ederim.

Akabi Papazyan.

Trabzonun Suyolu Mahalesinden Ermeni milletinden Akabinin kızkarındaşı Hıranuşun izharı hak şahidi olarak divan-ı harb huzurundaki ifadesidir.

9 Temmuz 331.

Hüviyetini söylermisin?

İsmim Hıranuş, pederimin ismi Tateos, okur yazarlığım kadar

Memleketim Trabzondır, on üç yaşındayım.

Sual) Sizi Faik Efendi nereden ayırdı ve ne gibi söz verdi?

Pederim söylemiş, bizde işittik, biliyoruz, Allahın emriyle alacağım, dedi, pederimde razı oldu.

Başka bir deyeceğin yoksa ifadelerinin imza eyle.

İmza ederim.

9 Temmuz 331.

Hıranuş.

35

Faik Efendinin divan-ı harb huzurunda tekrar isticvabıdır.

9 Temmuz 331.

Sual)- Gümüşhaneden sonra Tekede Konak mahalinde paralar toplandığı zaman yalnız çete değil, sen toplamışsın, altın mendili sende imiş, saat, kordon ve saire mendili çetede imiş, alınan eşyayıda bir nefer yazıyormuş. Parayı ne yaptın ve hangi nefer yazıyordu?

Cevap)- Tekede paraları çete ile beraber topladık, para kesesi bende idi, saat, köstek kesesi çetede idi, bir kaz aile aranıldıktan sonra, beraberce asker muvacehesinde yüz elli beş lira, cete İsmaille altın saat ve sairinin yarısından fazlasını çeteye teslimen geriye yani cemiyet namına gönderilmiştir, bizde kalan gerek altın saat, kordon, para ise teslim olunan paradan başka bir şey yoktur, yazan Osman Efendi idi.

Sual-)- Osman Efendinin yazdığı defter hangisidir ve ne kadar yazmıştır, görelim.

Cevap)- Ceb defterime yazmış idi, yazılan yarım sahifedir,

oda yırtık idi, düşmüş, görmek kabil olsa gösterir idim.

Sual)-Tekede çete ile parayı topladığın vakit jandarmalar bize nazar olduğu halde, bu kadar parayı niçin alsın deye kıyam etmişler, çete demişki para üçe taksim olacak, biri hükümet sandığına, bir kısmı zabıtana, bid kısmıda size verilecektir ve size verilecek hisse yüz elli lira ediyor. Gümüşhaneye avdetinizde vereceğiz deye jandarmaları kandırmış. Böylemi oldu?

Cevap)- Böyle bir kıyamda hiç bir jandarma bulunmamıştır. Bendeniz muvakaten birer Osmanlı lirası verdim, böyle bir şeylerden haberdar değilim, yalnız orada sizin hissinizi ben aş ayrıca sakladım.

Faik.

deye söyledim, kusur paralarda, bir kısmı comiyete, bir kısmıda çeteler alacaktır, dedim kendim ve asker için alıkonulan paranın miktarı karışık olmak üzere yüz yirmi liradır.

Sual)- Para toplarken yardım ediyormuş, Mustafa Onbaşı nerededir?

Yardım değil, yanımda bulunuyor idi ve Kemahtan avdet etmedi.

Sual)- Teke köyünde konakladığınız zaman Arabyan yahut Mahohyan ailesinden bir Ester ile bir eskı esb ğayb olmuş. Sana haber vermişler, sende bir kaç jandarma göndermişsin. Ester ile esb nerededir?

Tekede Gayzak Ağanın bir hayvanı ve birde merkep ğayb olmuş, köyü taharri ettirdim, hiç bir emare bulamadım, hareket ediyordum, cyice bir netice ile neticelenmedi, bunun üzerine bihassa muhtara söyledim, bu hayvanları bulunuz jandarmalar vasıtasıyla kafileye yerışdir yerışdirmediğiniz taktirde sizi jurnal ederim, kurşuna dizerler, deye tehdir ettim. Hatta yanlarında bulunan beyaz hayvanıda bendeniz menzilden aldırıp kendilerine teslim (ettim) bu suretle eşyaları kaldırıldı.

Sual)- Sen mektebten yetişmiş zabıt vekilisin kanun ve nizam bilirsin, bu Ermenileri soymak kanuna muhalif olduğu ve hususuyla sizde muhafız bulduğunuz halde nasıl cesaret ettin, mavefkin bulunan Agah emir vermiş ise, kanuna muhliftir, ben yapamam demekliğin lazımdı, niçin demedin?

Cevap)- Bölük kumandanı Agah Beyin emriyle hareket ettim. kumandan deymrki çeteler millioner oldu, Mirza Beyin cobleri altınla doldu, biz niçin duruyoruz, bize ancak deyeçekler, bu

Ermenileri kâmilten imha ediyorlar, erkekler gözümüzün önünde
37

öldürdüler, paralarını bütün çeteler aldılar, bendenizi bu suretle iğfal ettiler, kadınlarda çok para vardır, erkekleri kadınlara paraları teslim ettiler dediler, cemiyet lafı olunca bendeniz büsbütün kani olarak bu işi yaptım, yalnız ben değil, çetede beraberimde idi.

Sual)- Çalınan katır yerine menzilden bir ~~at~~ kır at verdim deyorsun, hangi menzilden almışsın ve ne için verdin, şimdiye kadar niçin aramadın?

Hayvanı Gümüşhane menzili yanından aldım, esasen bu hayvan evvelce gelipte malları yağma olan Ermenilerin hayvanlarından imiş, hatta bir çok merkeblerde var idi, bizim kafilenin hayvanatınıda aldırıp hepsini bir yere doldurdular. Sabah erken hareket ederken herkes hayvanını aldı, beyaz hayvan boş kaldı, bendenizde mekarecilere emr verdim, bu hayvanı muhafaza ediniz, Tekede Gayzak Ağanın hayvanı gayb olduğundan kendisine teslim ettim, bu suretle eşyalarını buraya kadar nakl ettiler ve buradada malumatım olmaksızın Erzurum kfilesine hayvanda beraber gelmiştir.

Sual) Başka bir şey deyeceğiniz varmıdır?

Arabyan ailesine mensub Hıranuş namındaki kızı iki sene-den berru seviyorum, oda beni seviyor ve ayrılmak istemez, kabil olsa idi şimdiye kadar nikâh ettirecek idim, hem vazifem hemde yolda bulunduğum münasibetle çaresinği bulamadım, hatta Trabzona avdet etmezden nikâh ettirip alaçak idim, mamfih iki sene-den berru İslâm olmak almak fikrinde idim, bu sırada kolayını

bulabildim, peder ve validesiyle görüştüm, kendi rızasıyla
rıızalarıyla kabul ettim aldım. Drdu-i Osmanı bir genc zabıtın-
den vaz geçmek isterse bu kızı ayırabilir, aksi taktirde o za-
bıtın hayatına hatime verileceğinin hatırdan çıkarılmamasını
huzuru âlii cenabı kumandanilerinden istirham eylerim, olbabde
emru ferman hazreti min leh ül emrindir.

M. Faik

Erzincan Mektebi İdadi Riyadiye muallimi ve
Ermeni sansür memuru Kadus Efendinin maznun
suretiyle alınan isticvabıdır. 9 Temmuz 331.

Sual) Hüviyetinizi söyleyiniz.

Harputun Zohriye mahallesi ehalisinden muallimievvel Hacı
Abdullah Zöhdi Efendinin mahtumu, Erzincan İdadisi Riyadiye muallim vekili, postahane sansür memuru, fotografhane-i Osmani sahibi Hafız Mehmet Kadus (Kudsi).

Sual)- Kadus Efendi sizi niçin mahpus ettiler, bir tavsil beyan ediniz.

Bir müddetten berru Ermenilerin sevki münasibetiyle cümle ile birlikte kafilelerin seyru temağasıyla işgal olmakta idim, hatta bazı kesanın eksoriyetiyle erkek ve kadın ve çocuklarını himaye etmek istedikleri umum tarafından görülmekte idi acizleri bir küçük kız çocuğunu hafide ve diger bir erkek çocuğunda evladlık etmek üzere polis komiseri Haşim Efendinin biraderi müfettiş Bey Efendinin delaletiyle aldım, bundan maade komşularımızdan bazılarıda çocuk ve kadın istedikleri cihetle bu günlerde ihtiyat zabıt mektebi talebesinden bin Efendinin teyze zadesi olmak ve fotograf eşyası göndermek surcetiyle muarcemiz husul bulan jandarma mülazimi Trabzonlu Faik Efendi ile görüştüm ve öteden berru zevceliye kabul etmiş olduğu bir kızcağızı şu sırada sevke memur olmuş ve fakat bundan ileri götürmek kabil olmadığı cihetle hemşiresiyle beraber muhafaza etmek üzere iki neferiyile acizlerine teslim etti ve avdetinde bir kadının besleme olmak üzere komşumuz bulunan küçük zabıt mektebi kumandanı Mehmet Emin Efendi için getirmesini tenbih etmiş idim; mahı halın yedinci

salı günü akşam iftardan sonra iki kadıla beraber goldiler, derhal götürüp vermek istedim isede, sabaha kadar kalmak üzere sabr ettim, saat üçü bir az geçmiş idiki hanenin kapu ve pençere ve bahçe ciheri kuşadılarak cinayete müteehhimlere edilen muamele gibi kapuyu dak ederek açdirdılar, dört tane kadının bulunduğunu ve teslimini jandarma mülazimi Süleyman Efendi emr etmesiyle baş üzerine deyd^m hususi odalardan kaldırıp ~~deniz~~arak teslim ettim ve hane sahibininde gelmesi lazımdır denilerek vali Bey Efendi tarafından isticvap edilecek deye giccleysin götürüldüm ve derhal bile sual ve lacevap tevki^f edildim, dünkü gün vali Bey huzuruna celb ile şifahi isticvapta bulunduki alüfte olduklarına iddia ile bir takım müfteriyatta bulunmuşdurki bunu katiyen kabul etmem ve müddei elbette bizim ile ülfette bulunmuş olmalıdırki ahvalı dahiliyeye vakıf oluyor, binaenaleyh muhbirin dahi şu dakikade mevkuf bulunması lazımdırki şeriki cürmdir şurasında arz etmek ~~ve~~ isterimki hanemde üçüncü bir sekiz yaşında fazlaca bir kızı dahi digeri için evladlık etmek üzere yine mezbure kadınlardan aldım şimdi hala evdedir.

Sual)- Muhbir kimdir Ermeni kadınları kimse almasın deye hükümetten emr vorilmişdi, benim haneme getirmeyin deye niçin Faik Efendiye söylemedin, Faik Efendi Ermenilerden almış olduğu liralardan ziynet altınlarından ve eşya-i saireden size ne vermiştir ve paralar ile eşya nerededir söyleyiniz.

Cevap)- Muhbir bittabı varaka sahibi olduğundan malumu âlileridir Ermeni kızını nikah etmek üzere gerek besleme veyahut işçi dikişçi namıyla tutmakta oldukları mevsuken müsbet olur bir çoklarını hiyni hacette kendi delâletimle birer birer gösteririm emsalı bulunduğu cihetle kabul ettim Faik Efendi ile zaten iki üç saat konuşabildim ve para ve eşya namına katiyen bir şey konuşmadığım gibi kadınların bir el çantasını biliyorumki oda kendileriyle beraberdir hatta böyle bir mübahasa bile etmedim. ^{Mehmet} Kadus.

Sual)- Madamki Ermeni kadınları haneye almak yasaktır, senin almamaklığın lazımdır.

Cevap)- Ermeni kadınlarını almak evvelce her ne kadar yasaktır denildi ve bu bir müddet devam etti isede, sonları her kesde görüldü mamafih diğer umum havas ve avamın birer ikişer hatta üçer tane kızları mallarıyla bin türlü hilekârlıkla hanelerine kabul ve istifraş etmiş oldukları malum ve mübeyyin ikon hiç bir sual ve cevaba mâruz kalmayarak ancak misafireten namıyla ^{vv} uhufet namıyla kabul ettiğim bir iş için tecziyem icap ediyorsa ~~akelrasxxa~~ alehusus ve ilân(?) yoksa af ili ta tecziyemcihak müberrimdi eshabı meratib kanunu ceza acizemi has demektir. beytini yazmaktan fazla bir şey söyledim Efendim.

Sual)- Faik Efendi ile nasıl muarefe ettiniz?

Evvelki suallarda bundanda arz ettiğim vechle küçük zabıt mektebinde fotograf Feyzezadesi olup Trabzondan bazı şeyler getirtmek suretiyle giyaben bir kaç gün mukaddem dahi vicahen muarife vuku bulmuştur, bunun mecellesi iki aydan beşrudur.

Sual)- Faik Efendi yolda Ermenilerden almış olduğu para ve za kıymet eşyadan bir kısmın dahi sizin haneye brakması ümüd edildiğinden g dün gece haneniz alehusus teşekkül eden heyet marifetiyle taharri edildi, zuhur eden eşya işte size gösterildi, bunlar kimindir? Nereden aldınızsa söyleyiniz.

Görmüş olduğum eşya dört arşından fazla olarak hatır haki kumaş ipekli örtü ve yeni olan şal ile mendil ve mendilin derunindeki eşyadan bir kemer ve iki kordonla anlere marbut saatlar ve bilezik ve Sivas mamulat-ı olarak gümüş düyme malımız

olup yalnız kadınlara ait olup tanık ettiğim bir çift sedef küpe bizim olup olmadığına kati hüküm veremem ve küçük bir küpe tutusu deruninde iki aded salib dahi gelinin şevkiyenin olup x zamanında altını kal edilerek yüzük yapıdırılmak üzere saklanmıytır.

Sual-) Madamki bu dört kızı ve Faik Efendi mucibil insaniye misafireter ve x muvâkaten kabul etmişsiniz niçin hükûmete malumat vermediniz?

Hükûmete malumat vermek cürm ve cinayet sahibleri olupta ihtifa etmek üzere müracaat edenlere karşı olur halbuki bunları ale mela el nas kabul edip gizli bir fikri fâsit bir maksatle olmadığı gibi bunlar değil her kim olursa olsun hasbel insinyiye gibi olduklarından kabulda mâzur idim hatta hükûmete bu gibi adı şeyleri ve bi sebeb ahvalda meşgul etmek bile tasavvur edilmiş idi ki müracaat ede idim ve bu yüzden gerek haric ve gerek kendilerinde bir fenalık melhuz değil idi.

Sual)- Dört kızı ve Faik Efendiyi musafir surcetiyle kabul ettiniz üç jandarmayı kabul etmemeli idiniz, kadınlar ayrı odada erkekler ayrı odada bulunmak lazımdı, âdabı İslâmiye muğayyir olarak cümlenizin bir odada muhabet etmekte olduğunuz haber verilmiştir, âdaba niçin riayet etmediniz?

Bu suale cevap olmak üzere dün gece bende hancye giden heyeti ketumenin nazarı tetkikinden geçmiş olmalıdıarki bendehane tahtanı bir hizmetçi odasıyla yokarıda ayrı ayrı üç oda mevcut olup aşağıdaki neferle beytuten ettiği gibi yokarda dahi birini kızlara, birini aileme tahsis etmiş olduğum gibi bu halı ihbar eden şahslar maksadın hanem dahiline vukufu olmayıp sırf bir tabasbus neticesidir muğayyir harekette bulunduktan başkasınada kendisine benzetmiş olmasıdır.

Mohmet Kadus.

Rizenin Kışaduz Kapan kariyesinden Kara Osman Oğullarından Ahmetoğlu Mehmetin divan-ı harb huzurunda maznun sıfettiyle ifadesidir.

12 Temmuz 331.

-Künyeni söyle.

-İsmim Mehmet, babamın ismi Ahmet, okur yazarım, müteahhülüm, 311 tevellüdlüyüm, seyyar jandarma efradındanım.

Sual)- Trabzondan çıkarılan Ermeni kafilesinin muhafızı jandarmalardan biride senin, kafileyi yolda söymüşsünüz. Nere-lerde söyledunuz, nelerini aldınız? Aldığınız para ve zikıymet eşya nerededir.

Trabzondan çıktık, Rizeli Çavuş Harun ile Gümüşhaneye kadar geldik, orada Faik namında mülazimin maiyetine geçtik. Gümüşhaneye gelmezden evvel kafilenin en zenginlerin parasını mülazımievvel Agah Efendinin aldığını askerler bana söyledilir. Gümüşhaneden sonra beriye geldik, hanlarda yattık. O akşam Faik Faik Efendi bunların paralarını toplayacağım, yarısını cemiyete göndereceğim, yarısını pay edeceğim dedi. Rizeli çete Reisi İsmail Efendiyle birlikte idi, zi kıymet eşyanın mendili İsmail Efendide, para kesesi Faik Efendide idi, bizde birer lira verdi. Yüz elli liranın umumuda cemiyete gidecek idi, bundan birer lirasını bize verdi.

Sual)- Senin üzerinde çıkan bu paraları kimlerden aldın?

-Benim üzerimde çıkan para iki kazet lira var idi, iki adedde altın küpe var idiki, bunları arkadaşım Mustafa Onbaşından para ile almış idim, üç çift çalbula (?) vardır, bunları da

Erzincan çarşısında aldım, bir çifte sete vardı, bunlarıda buradan satun alık almışım, birde saatım vardır, paramda otuz kuruşdur, bu para kise derunindedir.

Sual)- Kaç lira para topladınız?

Bilmeyorum.

Başka deyeceğin yoksa ifadelerinin ziyrini imza et%.
Ederim.

Mehmet.

43

Seyyar Jandarma efradından Rizenin Kozamedonos kariyesinden küçük Ahmet Oğullarından Mehmet Oğlu Maksudun divan-ı Harp huzurundaki ifadesidir.

12 Temmuz 331.

-Künyeni söyle.

İsmim Maksut, babamın ismi Mehmet, okur yazarım, doğelim mütecehhilim, 24 yaşındayım, memleketim Rizi dir.

Sual- Trabzondan çıkarılan Ermeni kafilesine muhafız olan jandarmalardan biride sen imişsin. Kafileyi yolda soymuşsunuz. Nerelerde soymuşsunuz, nerelerde soydunuz neler aldınız? Aldığınız para ve eşya nerededir?

-Trabzondan çıktık. Gümüşhaneye geldik. Gümüşhaneyi konak yattık. Sabahlayın Faik Efendi bizimle berlikte geleceksiniz dedi. Kakkik buraya kadar birlikte geldik, yolda Gümüşhaneden kalkdık bir konak geldik. O konakta para toplamışlar bizim için 150 lira ayırmışlar, bizede birer lira verdiler.

Sual)- Gümüşhaneden evvel zengin arabalarını ayırmışlar. Agah Bey para almış. Bunu görmedinmi, işitmedinmi?

- Hayır igitmedim, görmedim.

Sual)- Üzerinde ne gibi eşyalar ve paran var idi, cinsi ve adedini söylermisin?

-Dört aded sim mecidiye, kırk para nikel, bir aded gümüş saatım, iki yüzük, birisi nikeldir, başka bir şey yoktur.

- Başka deyeceğin yoksa bu ifadelerin ziyrini imza et.

- Möhür basarım.

Maksut.

Rizenin Cafer Bey kariyesinden Demirci Oğullarından
Genc Alioğlu E Azizin maznun siffetiyle divan-ı
harp huzurunda mazbut ifadesidir.

13 Temmuz 331.

- Künyeni söylermisin?

- İsmim Aziz, babamın ismi Genc Ali, okur yazar değilim.

Mütechhilim, 3170 tevellüdlüğim, memleketim Riz'e dir.

Sual)- Trabzondan çıkarılan Ermeni kafilesine muhafız

jandarmalardan biride sensin. Kafileyi yolda soymuşsunuz. Nere-
lerde soydunuz? Neler aldınız? Aldığınız para ile eşya nerededir?

Cevap)-Trabzondan biz Çavuş kumandasında olarak çıktık.
Kapana köyünde Ermenileri topladık. Harun Çavuşla beraber Gümüş-
haneye götürdük. Sonra Daldabana geldik. Jandarma mülazımı Faik
ve çete İsmail Efendi Ermenilerin para ve zi kıymet eşyalarını
topladılar. Paralar Faik Efendide, zi kıymet eşya İsmail Efendi-
de kaldı.

Sual)- Gümüşhaneden evvel mülazımievvel Agah Efendi bir
takım Ermenileri soymuş, paralarını almış, Trabzona dönmüş, buna
dair malumat ve mesmuatını söyle.

-Buna dair bir şey işitmedim.

-Kesende kaç kuruş paran vardır?

-Bir mediciye, bir çayrek mediciye, iki yüzük, bir büyük
bir küçük Rus parası, birde gümüş saat ma köstek vardır.

Parmak işareti.

Trabzon'un Maçka kazasının Kılman kariyesinden
Bakioğlu Ali Ben Mustafanın Maznun sıfetiyle diva-
n-ı harp huzurundaki ifadesidir.

13 Temmuz 331.

-Künyeni söyle.

-İsmim Ali, ~~pederim~~ pederimin ismi Mustafadır, müteahhül
değilim, az çok okur yazarım, tevellüdüm 313 dir.

Sual)- Trabzondan çıkarılan Ermeni kafilesine sende

muhafız imişsin. Kafileyi nerede soydunuz?

-Kafilenin soyulduğundan haberim yoktur, ancak Erzincandan Kemaha giderken kafilenin soyulmuş olduğunu işittim.

- Kesendeki para ve eşyanın miktarı ve nevini söyle.

-Altı lira-i Osmani ve beş mecdiyem vardır, bir gümüş saatim ve gümüş kösteğim vardır.

-Sende bu kadar para vardır. Bu para nereden , saat nereden?

-Evimden getirdim.

Ali.

Merkez Jandarma Bölüki Komandanlığına

Kayseri Jandarma Bölüki Komandanlığına.

Şehri halı Ruminin yedinci çarşamba günü saat on
radelerinde Boğazlıyan Yazı Çipni kariyesine dört jandarma
muhafazasında otuz altı nefer Ermeninin sevk olunup Bogaz-
lıyan jandarmaları tarafından mezkür Ermenilerin kariye
mezkürede üç odaya taksim edilip mezkür jandarmalar tara-
fından muhafaza edilmekde iken gece saat üç buçuk radele-
rinde Bogazlıyan kazası jandarma karakol komandanı Ehsan
Çavuş maiyetinde yedi neferle kariyeyi mezküriyeye vurud
ederek, oda deruninde bulunan otuz altı nefer Ermeninin
kollarını bağlayarak, merkumları kariyeyi mezkürenin
Boğazlıyan tarafında köyün haricine çıkardıklarında her
nasılsa, Ermenilerden on bir nefer ipleri kesip firar eyle-
dikleri esnada jandarma tarafından silah istimal edilmiş
isede, gicenin karanlığından istifade ederek firara muvacak
oldukları müteakiben kalan yirmi beş neferi heman abluka
ederek yirmi beşinide hamil buldukları tüfenkleriyle
itlaf eyledikleri ve bu esnada Ehsan Çavuş yine mıkdarı
kafi jandarma ile Boğazlıyan kazasına avdet edip dört
nefer kalıp alessabah itlaf edilen maktullarının bir hendek
kağıp defn eyledikden sonra neferi merkumlarının dahi kazai
mezküre avdet eyledikleri karakol komandanı vakayi günü
berai vazife mintaka merkezine iki nefer asker firarisi
getirmekte olduğunu yalnız karakol yazıcı neferi Mehmetin

2

bulunduğ^u ve diğ^{er} neferlerinde berai vazife kurada
olduklarını karakol k^omandanı Savfet tarafından ifade
edilmiş olduğ^undan işbu za^ht varakası berai malumat
bil tanzim huzur^u k^omandaniye arz ve takdim olunur.

22 Şubat 331.

Yazı Çiğni Karakol k^omandanı:

Savfet.

Erkelet Jandarma Mantaka k^omandanı Vekili:

Rahmi.